

A MIKROTÉRSÉGI SZINTŰ TELEPÜLÉSTERVEZÉS MÓDSZERTANÁNAK KIDOLGOZÁSA (KUTATÁS)

„B” MINTATERÜLET: KÁLI-MEDENCE MIKROTÉRSÉG (II. KÖTET) FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

*2009. december 3-án tartott közös képviselőtestületi ülésen elhangzottak alapján
javított változat*

Kedvezményezett:

Völgyzugoly Műhely Kft.

2083 Solymár, Bimbó u. 20.

8174 Balatonkenese, Bajcsy-Zsilinszky u. 55.

Tel.: 20-9138-575

www.vzm.hu, e-mail: vzm@vzm.hu,

Kutatás vezető:

Ferik Tünde – okl. építészmérnök

vezető településrendező tervező TT1 12-0130/06
(Völgyzugoly Műhely Kft.)

Megbízott külső szakértő:

Varga-Ötvös Béla közgazdász (ÉrtékTérkép Kft)

Munkatársak:

Südi Beáta - építészmérnök

Szilágyi Hajnalka – okl. táj- és kertépítész mérnök

Kéthelyi Márton – okl. táj- és kertépítész mérnök

Gólya Szilvia – tájépítész hallgató

Hegy Róbert – településmérnök

Kurenkov Vjacseszlav - építőmérnök (Urb Plan Kft)

**Készült a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (NKTH) és a Kutatás-fejlesztési Pályázati és
Kutatáshasznosítási Iroda (KPI) támogatásával, melynek forrása a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap**

2008. december

káli_koncepcio_081203.doc

TARTALOMJEGYZÉK

I. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	3
II. MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZ	10
II.1. ELŐZMÉNYEK	11
II.2. A MIKROTÉRSÉG ADOTTSÁGAI SWOT ANALÍZISBEN ÖSSZEFOGLALVA	12
III. MIKROTÉRSÉGI FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ	16
III.1. A JELEN JÖVŐJE	17
III.2. KÁLI-MEDENCE JÖVŐKÉP	19
III.3. JÖVŐKÉPET MEGHATÁROZÓ FEJLESZTÉSI IRÁNYOK	21
1. TÁJI, TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, KINCSEK MEGŐRZÉSE	22
1.1. Tájhasználat védett természeti területeken	22
1.2. Természeti, táji értékek számbavétele	23
1.3. Természeti, táji értékek bemutatása	23
1.4. A tájképvédelem, látványvédelem	24
1.5. Geopark	25
1.6. Vizek védelme	25
2. ÉPÍTETT ÉRTÉKEK VÉDELME	27
2.1. Az épített értékek számbavétele, és védelme	27
2.2. Káli-medence mai arculata	29
3. TÖRTÉNELMI ÖRÖKSÉG MEGŐRZÉSE	32
3.1. Földtörténet	32
3.2. Kál horka emlékezete	32
3.3. Káli-medence az Árpád-korban	33
3.4. Újkori élet a Káli-medencében	34
3.5. Az ember megjelenésétől napjainkig, avagy az ember tájformáló tevékenysége a Káli-medencében	34
4. GAZDASÁG FEJLESZTÉSE	35
4.1. Önkormányzati integráció	35
4.2. A gazdaság fejlesztése során figyelembe veendő szempontok	37
4.3. Káli-medence védjegy kifejlesztése és alkalmazása	38
4.4. Oktatás, szakképzés	38
5. TURIZMUS FEJLESZTÉSE	39
5.1. Fejlesztendő turisztikai ágazatok a szelíd turizmus jegyében	39
5.2. Rendezvények, kulturális rendezvények, sportesemények	41
5.3. A turisták ellátásának javítása	42
5.4. Marketing	43
6. ÚJRAÉPESÉDÉS	44
7. ÉLHETŐ KÁLI-MEDENCE	45
7.1. Ellátás színvonalának növelése	45
7.2. Környezetrendezés	47
7.3. Identitástudat erősítése, közösségi élet fejlesztése	48
7.4. Infrastruktúra fejlesztése	49
8. PARTNERSÉG, INTEGRÁCIÓ	52
8.1. Önkormányzatok összefogása	52
8.2. Helyiek és nyaralótulajdonosok összefogása	53
8.3. Nemzeti Park és a települések összefogása	54
8.4. Az Ásványvíz Rt. és a települések	54
8.5. Vízközség/vízirtokosság?*	55
8.6. Önkormányzatok, gazdasági szereplők, civil szervezetek összefogása, integrációja	56
IV.4. A KONCEPCIÓ MEGALAPOZÁSÁT SZOLGÁLÓ PÁLYÁZATOK	57

I. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Előzmények

A Völgyzugoly Műhely Kft. a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (NKTH) és a Kutatás-fejlesztési Pályázati és Kutatáshasznosítási Iroda (KPI) támogatásával a településtervezés megújulására irányuló „**A mikrotérségi¹ szintű településtervezés módszertanának kidolgozása**” kutatási pályázatot nyert.

A kutatási pályázat egyik mintaterülete a Káli-medence, ahol a mikrotérség nyolc településre 5 tervező iroda készített településfejlesztési koncepciót és településrendezési tervet. A kutatás során a települések terveinek vizsgálata és összehasonlítása során az azonosságokat és a különbségeket elemeztük, s a terület alapos megismerését követően egy Mikrotérségi szerkezeti tervet készítettünk, melynek alapja jelen Mikrotérségi fejlesztési koncepció.

Jelen koncepció egy új tervezési módszer szerint - a települések adottságai és lehetőségei ismeretében - a közös jövőkép meghatározása mellett a közös fejlesztés célrendszerét határozza meg, melyben a fő rendezési elv a települések közösségének felemelkedése, ahol az egyén a közösség részeként kerül meghatározásra, s kap feladatot.

Bevezető

A Káli-medence 1984-ben a Balaton-felvidéken elsőként létrehozott tájvédelmi körzet, mely mint a Balaton-felvidék mintaterülete, ma is egyesíti magában a természeti, táji sokszínűséget, a kulturális hagyományok megőrzésre méltó értékeit, s mindez biztosítja, hogy a Káli-medence ma a turisztika egyik kiemelt célterülete is. A Káli-medence jellegéből adódóan **földrajzilag jól körülhatárolható egységet képez**, ahol a települések együtt **önálló mikrotérséget** alkotnak. Ezt az egységet számos olyan tényező bontja meg, ami egy tényleges - nemcsak táji-természeti adottságok alapján lehatárolt, hanem valójában is működő - mikrotérség kialakulásának szab gátat jelenleg. Ilyen például a **közigazgatás következtelensége**, mely lehetővé tette, hogy a medence 8 települése 2 kistérséghez tartozzék. Emellett egyelőre a településeket a szerepek keresése jellemzi, az, hogy nincs egy kialakult vezérfonal, ami mentén *közösen* elindulnának, s - bár mindegyik település azt kutatja, merre kellene elindulni - egyelőre a pillanatnyi érdekeknek olyan nagy jelentősége van, hogy a közös gondolkodást csírájában fojtják el.

A Káli-medence települései aprók (az átlagos népességszám 270 fő körüli, köztük akad, amelyik a száz fős népességszámot sem éri el), egymagukban a fennmaradásuk is kérdéses, hiszen számos gazdasági-társadalmi-szociális kérdést ilyen léptékben lehetetlen megoldani. A korlátozott gazdasági- és munkalehetőségek miatt sokan elköltöznek, előregednek a települések, a közlekedési kapcsolatok még mikrotérségen belül sem mindenütt megoldottak. Adott azonban egy sereg olyan lehetőség, amit csak *közösen* fellépve lehet megragadni, s a problémákat ezáltal – amelyek általában mind a nyolc települést jellemzik és érintik – megoldani. Ennek megvalósításához a települések között együttműködésre, illetve együttes gondolkodásra van szükség. A további közös gondolkodást alapozhatja meg egy közös elképzeléseket tartalmazó, **átfogó mikrotérségi fejlesztési koncepció**, melyben mindegyik település érdeke érvényesül, s mindezt úgy, hogy egyúttal a többi községet is erősíti.

A fentiek alapján jelen mikrotérségi fejlesztési koncepció legfontosabb célja a települések **közös gondolkodásának megalapozása**, azaz **közös irányvonalak kijelölése, együttes célok kidolgozása**, ezen belül a helyi elképzelések integrálása, s a helyi szintű feladatok meghatározása. Ezen többszintű célok kibontása képezi alapját a megvalósításhoz szükséges feladatok meghatározásának, illetve a tényleges megvalósítás feltételeként nélkülözhetetlen döntések meghozatalának.

E mikrotérségi fejlesztési koncepció **célja**, hogy összegyűjtse, felsorolja mindazokat a **fejlesztési irányokat** és célokat amelyek elérése az elkövetkezendő 5-10 évben a mikrotérség számára létfontosságúak. Így a mikrotérségi fejlesztési koncepció **alapot ad a jövőbeni fejlesztések** és a konkrét döntések meghozatalához valamint **lehetőséget nyújt** a Káli-medence mikrotérség egyedi érdekeinek a régiós ill. ágazati programokban, **pályázatokban való érvényesítéséhez**.

¹ **Mikrotérség:** Közel azonos táji, természeti, gazdasági és ökológiai adottságokkal rendelkező szomszédos települések együttese, ahol az azonos adottságok alapján azonos fejlesztési elképzelések és irányok fogalmazhatók meg, s a fejlesztés során azonos, egymással összehangolt megoldások alkalmazhatók.

Ugyanakkor a Káli-medence mikrotérség **Önkormányzatai, gazdasági szereplői, a civil szervezetek** számára is iránymutatást ad és felkínálja részükre az **összefogás, a gazdasági és közösségi együttműködés** lehetőségét.

A mikrotérségi fejlesztési koncepció **nagyobb ívű elképzeléseket**, illetve **konkrét eszközöket** fogalmaz meg a Káli-medence gazdaságfejlesztése, foglalkoztatási lehetőségei, illetve a természet- és tájvédelem, a turisztika, az épített és a történelmi értékek megóvása, az infrastruktúra fejlesztése, illetve az élhető mikrotérség megvalósítása és a partnerség kialakításának körében.

E mikrotérségi koncepció legfőbb feladata a Káli-medence települései összefogásának, valamint a közös gondolkodásnak és cselekvésnek a megalapozása, s mint ilyen jellegű dokumentum, a helyi érdekeltek, önkormányzatok, képviselőtestületek, gazdasági szereplők, civil szervezetek bevonásával készítettük.

A koncepció alapjául szolgál a helyzetelemzés és a SWOT analízis. E közös helyzetértékelésen alapszik a koncepció lényegét alkotó **jövőkép**, amely alapja minden további, fejlesztési, tervezői, pályázati munkának.

A kutatás koncepciókészítése kettős feladatot hordoz:

- **mikrotérségi koncepció;**

- **kutatási következtetések:** a mikrotérségi tapasztalatok és a munka eredményeinek általános érvényű megfogalmazása.

A Káli-medence területére készülő fejlesztési koncepció egy kutatási folyamat keretében jött létre. A kutatás kitűzött célja újszerű: a térségi, azon belül pedig a tájegységhez illeszkedő mikrotérségi szemléletet helyezi előtérbe. A munka eredményeként elkészül a **Mikrotérségi Szerkezeti Terv**. A tervek megalapozásául elkészült a **Mikrotérségi Fejlesztési Koncepció**. Jelen fejezet a mikrotérségi fejlesztési koncepcióhoz készült.

A kutatás műfajából következik egyik legfontosabb célunk: hogy a koncepcionális gondolkodás kereteit tágabbra nyissuk, mint ahogy az a napi tervezési gyakorlatban szokás, ti. a rövid- és középtávú időszakokra vonatkozó igényeknek megfelelés helyett. Ezt a Káli-medence jellege, a törvényi és intézményi háttér (természet- és környezetvédelem, örökségvédelem, Balaton-törvény, építési törvény, Nemzeti Park intézménye, stb.), és a tájjal még szimbiózisban lévő települések helyzete is indokolja.

A szigorú törvényi háttér (értsd: Balaton törvény) létrejötté abból a felismerésből született, hogy **fennmaradjon és örökségként bemutatathatóvá váljon a tartós létfeltételeket biztosító természeti, és azzal szimbiózisban kifejlődött épített környezet, jelen esetben a Balaton-felvidéken a Káli-medence tájegysége. Vagyis cél, hogy e természeti-kulturális jelenség mintaként szolgáljon a jövő generációi számára.**

A Balaton törvény létrehozása mögött megbúvó filozófia megfogalmazható a következőképpen: a **múlt öröksége a jövő forrása – a jelenben**. Az örökséggé nyilvánítás lényege, hogy az eddigi városodási folyamat révén létrejövő urbanizált környezet nem képes önmagát – saját forrásaiból – fenntartani. A táji-települési szimbiózis fennmaradása azt igényli a jelen és a jövő generációi részéről, hogy a szimbiózis fenntartható maradjon, fenntarthatóvá váljon. Ez a folyamat, bár látszólag konzerváló, megőrző jelleget ölt, aktív tevékenységet képvisel, fennköltén fogalmazva: üzenetet hordoz a jövő számára.

A valódi örökség az, amit örökölni hagyunk. A fenntarthatóság értelme az örökség mennyiségi és minőségi továbbélésének egyensúlyi megújulásában fogható meg. A természeti-kulturális örökség csak akkor válhat fenntarthatóvá, ha **életformává** válik. A mesterséges fenntartás csak időleges realitás. Figyelmeztető jel! Csak minta!

A Balatoni Nemzeti Park különleges előnye, hogy élő közösségeket, településhálózatokat is magában foglal. Sajátos paradoxon, hogy a települések állandó lakói ezt korlátozásnak, hátránynak élik meg. Olyan urbanizált világra vágnak, amely nem képes fenntartani önmagát. A kutatás egyik célja, hogy az önfenntartó táji-települési életforma lehetőségeit – a Káli-medence mikrotérségét konkrétumként felhasználva – versenyképes alternatívaként tárja fel és mutassa be, lehetőség szerint általános érvénnyel, hogy követendő példa lehessen más tájegységekben, régiókban is.

A Káli-medence mikrotérség helyzete, főbb jellemzői

A mikrotérségi fejlesztési koncepció alapját részletes vizsgálatok képezték. A vizsgálatok során a településrendezési tervek megalapozásához szükséges vizsgálatok elvégzése mellett kiemelt szerepet kaptak a **térségi kapcsolatok**, melyek egyaránt működnek - vagy esetenként hiányoznak - a mikrotérségen belül, valamint a mikrotérség és tágabb környezete között.

A Káli-medence-mikrotérség jellemzői a vizsgálatok alapján:

- Tájtermészeti értékekben, kulturális és történeti emlékekben igen gazdag terület.
- Balatonhoz közeli elhelyezkedésének köszönhetően ez az értékekben gazdag mikrotérség ismert és kedvelt idegenforgalmi célpont.
- A Káli-medence területén folytatott gazdálkodást meghatározza, hogy a Nemzeti Park részét képezi, így egyes területeken korlátozások mellett történhet mezőgazdasági művelés, vagy akár turisztikai tevékenység. Mindemellett a Nemzeti Park számos (többnyire természetvédelmi-idegenforgalmi) fejlesztés mozgatórugója is a mikrotérségben. A Nemzeti Park így nemcsak a természeti értékek védelmére, de közvetve a települések gazdaságára is hatással van.
- Az ipart a mikrotérségben a kékkúti Ásványvíz Rt. képviseli. Hatása a medence vízkészletére nézve tisztázatlan, azonban a sérülékeny karsztvíz-készlettel és az egyéb felszín alatti vizekkel történő gazdálkodás kiemelt figyelmet érdemel.
- A mikrotérség apró településeit a munkalehetőségek hiánya, s emiatt az elköltöző lakosság jellemzi. A falvak elöregednek.
- A Káli-medencében jellemző a 8 település széttagolódása közigazgatási téren, illetve a fejlesztési elképzelések megvalósítása terén. A „káliság” bár megvan az itt élők önképében, azonban tényleges összetartozást nem jelent, és bár jelentős erő lehetne, mégsem képezi alapját a közös gondolkodásnak.
- A mikrotérség területén a települések között, illetve a mikrotérség és tágabb környezete között hiányoznak egyes közlekedési kapcsolatok, illetve infrastrukturális létesítmények, melyek a települések közötti kapcsolatok létrejöttét és megerősödését is hátráltatják

JELLEN-KÉP

A Káli-medence jövőjének megfogalmazása előtt fontos megfogalmazni, hogy milyen jelene van e területnek, s hogy a jelenlegi folyamatok folytatása esetén milyen jövő elé nézhet e terület.

Hátrányos folyamatok

- Tájhasználattal kapcsolatos tevékenységek és foglalkozások (mező-, zöldség-gyümölcs-, szőlő-, erdőgazdálkodás, állattartás, kézművesség, stb.) csökkenése, a helyi munkaerő utánpótlás folyamatos sorvadása.
- Kiszolgált, alacsony szakképzettséget igénylő foglalkoztatás növekedése (betanított munka, mosogatás-takarítás, fuvarozás, konyhai munka, nyaralók gondozása).
- Idegenforgalmi szolgáltatások (vendéglátás, szállás, kereskedelem, turisztika, sport, stb.) stagnálása.
- Önkormányzatok pénzügyi helyzetének stagnálása/romlása.
- Települések közötti kommunikáció, munkamegosztás hiánya.
- Kívülről érkező források (hazai, uniós pályázati források, vállalkozói befektetések) iránti maximális várakozás, miközben a valódi értéket jelentő helyi táji-települési adottságok összefogás révén történő kihasználása nem kap megfelelő figyelmet.
- Lakóházak, pince-présházak, majorok nyaralókká, üdülőkké válása.
- Erősödő szezonális hatás (nyáron a helyi népesség a télinek a többszörösére duzzad).

Következmény: elöregedés és elvándorlás az őslakosok (a tájfenntartáshoz értők) körében, a nem állandóan helyben lakó ingatlantulajdonosok – befektetők – számának növekedése, az ideiglenes, főleg nyári település-használat intenzitásának növekedése, a tájhasználat módjának megváltozása és ezzel az eredeti tájfenntartás fokozatos ellehetetlenülése.

A terület adottságait tekintve megállapítható, hogy e negatív jövőképnek nem feltétlenül kell bekövetkeznie. A terület páratlan adottságai biztosítékot jelentenek arra, hogy a jelenlegi folyamat kibillenthető legyen, s a terület változása új irányt vegyen.

Potenciális adottságok

- Páratlan, autentikus természeti és épített környezeti értékek.
- Történeti, kulturális, építészeti értékek.
- Még élő tájhasználat.
- Jó minőségű vízkészlet.
- Ökológiailag és biológiailag „tisztá” gazdálkodási feltételek.
- Megújuló energiaforrások (nap, szél, geotermikus, bio-, hulladék-újrahasznosítás, stb.) felhasználhatósága.
- Jelentős – idegenforgalmi jellegű – érdeklődés a mikrotérség, különösen a táji, történeti-kulturális, építészeti, művészeti értékek és az ezekkel kapcsolódó rendezvények iránt.
- Nemzeti Park kiaknázatlan tudásbázisa

Lehetőség: fenntartható táj- és településhasználaton, korszerű (ökológiai) mezőgazdaságon és ún. szelíd turizmuson alapuló, informatikai és telekommunikációs eszközökkel élő minőségi életforma kialakítása.

Az adottságok és lehetőségek számbavételét követően megfogalmazható a terület jövőképe.

A JELEN-KÉP alapján kirajzolódik egy települési és térségi társadalomépítkezési folyamat: **KÖZÖS ÜGY – KÖZÖS CÉL – KÖZÖSSÉG.**

A **közös ügy** képezi a jelen-képben megfogalmazott hátrányos és pozitív körülményeket, folyamatokat, a **közös célnak** pedig annak kell lennie, hogy a táji adottságokra és a pozitív tényezőkre építve felszámolódjanak a kedvezőtlen folyamatok. A megvalósítás csak együttműködésen, munkamegosztáson alapuló közös erővel következhet be. Ha a pozitív folyamatok megerősödnek és tartósan fennmaradnak, akkor az annak a következménye, hogy létrejött/újraformálódott egy **közösség**, amely a tájjal fenntartott szimbiózist cselekvés, önszerveződés útján éri el, miként azt évszázadokon keresztül generációk tették – korábban.

Koncepcionális alapelvek

Mindezekből kiindulva a kettős koncepcionális tervezés *alapelvei*:

- **Látókör szélesítése**, vagyis olyan gondolatokat is bevonunk a koncepció-alkotásba, amelyek csak hosszabb távon érvényesülhetnek, azzal a céllal, hogy azokat a helyi közösség érlelje meg (korrigálja, vagy akár elvesse).
- **Együttműködési feltételek, közös célok meghatározása** az érdekeltek körében, hogy a célok cselekvési programmá váljanak, tehát az alulról építkezésre hangsúlyt fektetünk. A Káli-medence települései együttműködésre, munkamegosztásra vannak ítélve a medence és a kistérség (megye) többi településével együtt. A szellemi és anyagi erő lekötése csak összefogással lehetséges, mivel a problémák, a feladatok mindegyik települést érintik, ugyanakkor méretüknél fogva teljes körű, minőségi települési szolgáltatást nem képesek nyújtani. A munkamegosztás révén lehetnek erősek, egyenrangú partnerek a külső befektető erővel, és védettek a szűkülő állami forrásokkal szemben.
- **A rendelkezésre álló és hasznosítható megújuló erőforrások azonosítása, fokozottabb felhasználása**, amelybe beletartozónak tartjuk az emberi szellemi-fizikai képességeket és testi-lelki adottságokat is.
- **Kultúrává nemesült természeti-táji-települési értékek védelme, gazdagítása**, amelyben igazodási pont a Balaton-törvény és a Nemzeti Park „küldetésének” szellemisége.
- **Az önfenntartó helyi (települési és térségi) közösségi életforma feltételeinek meghatározása**, amely alatt az értendő, hogy a tájhasználat fenntarthatósága gazdasági és közösségi életvitel eredményeként valósuljon meg. Az önfenntartás természetesen csak hosszabb távon érhető el, de ezt a koncepcionális alapelvet, sőt, célt is ki kell mondani. A Nemzeti Park területén örökségvédelmi léptékben szükséges gondolkodni és nem választási ciklusokban.

JÖVŐKÉP

A Káli-medence olyan **egyedülálló táji, természeti, geológiai** adottságokkal, **történelmi** hagyományokkal, **szellemi** örökséggel rendelkező terület, ahol ezen értékek mellett az épített értékek egyedisége, s a földben rejlő édesvízkészlet jelentősége a térséget Magyarországon **és a világon kiemelkedő területek közé emeli**.

A Káli-medence a jövőben legyen olyan terület, ahol az **ott élők tudatosan használják**, de nem kihasználják mindezen értékeket mindennapjaik során, s értékelik.

A térség **önfenntartó** mikrotérséggé válik. A térség és a táj **fenntartható használatának** alapja a fenntartható gazdaság, amely:

- a nem nagy tömegekre építő **turisztikai** ágazat mellett,
- a helyi termékekre specializálódott **kézműves jellegű kisgazdaságok**,
- a tájgazdálkodás szempontjait figyelembe vevő **öko- és biogazdaságok**,
- a hagyományos **állattartás** gazdaságai, valamint
- a térség **édesvízkészletének** megfelelő felhasználására épül.

A káli-medencei települések fejlődésének kulcsa az **összefogás**, melynek alapja a bizalomra és a közös akaratra épülő együttműködés. A Medence települései közül **egyik sem képes egyedül fennmaradni**.

Távlati cél, hogy a Káli-medence települései egy **8 „településrészből” álló közösségként** fejlődjenek, ahol az egyes települések önállóságát nem csorbítva, de azok egyéni adottságait és lehetőségeit kiemelve és erősítve, széles kínálati palettát felsorakoztatva, egymás szolgáltatásait kiegészítve működjenek. E közösségben minden település megtalálva egyedi arculatát egy közös fejlesztési cél érdekében haladva erősödik.

A térségi munkamegosztás során – egy lehetséges változatban:

Balatonhenye	– a szelíd turizmus, a természetjárás központja;
Kékkút	– a térség édesvízkészletének központja, kismesterségek központja
Kővágóörs	– a Káli medence kapujaként a térség turisztikai és rendezvényközpontja, s igazgatási központ, térségi oktatási és egészségügyi részközpont, e mellett gazdasági alközpont;
Köveskál	– mint földrajzi központ, gazdasági központként, s legfőképp borászati, gasztronómiai központként működhet, igazgatási alközpont, s e mellett felvállalja a térségi oktatási és egészségügyi részközpont szerepet;
Monoszló	– mint a Nemzeti Park Geopark leendő központja a természeti értékek központjaként, s a kismesterségek központjaként működhetne;
Mindszentkál	– a történelmi örökség központja, s emellett a lovas turizmus központja valamint az idősgondozás központja lehetne;
Salföld	– a művészetek központja, különösen a képzőművészet, s e mellett az öko- és biogazdálkodás központja;
Szentbékál	– a gasztro- és kulturturizmus központja, és borászati alközpont lehetne.

A térségi munkamegosztás végleges formája a települések közötti megállapodás alapján jöhet létre. úgy, hogy adott ágazatban és területen egy-egy település a többi település mellett vezető koordináló szerepet kap, de nem zárja ki a többi településen akár ugyanazon tevékenységek végzését, sőt segíti is. A lényeg az együttműködés és a koordináció.

A térség elsődleges feladata a **falvak előregedésének megállítása, a népesség számának stabilizálása**, távlatban növelése, az **újranépesedési folyamat** keretében. Az újranépesedés folyamatának eredményeként a helyiek megtartása mellett az elszármazottak, a „*bebírók*”, a „*bebírók*” hozzátartozói valamint a tájhoz, az itteni életformához kötődő családok kerülnek. Ehhez gazdasági felemelkedésre van szükség, amihez megvannak a térségi alapok, s erre építve a települési környezet rendezése, az ellátás, a szolgáltatás, a közművesítés, a közlekedés színvonalának emelése szükséges. A térségben élők s a betelepülők területhez kötődése így nagyobb lesz, s az elvándorlás fokozatosan megszűnik.

A települések nyitottabb **kommunikációt** folytatnak nem csak egymással, de az itt élőkkel, a civil szervezetekkel, az ingatlantulajdonosokkal, a Nemzeti Parkkal, a „*bebírókkal*”. E kommunikáció, s együttgondolkodás eredményeként kialakuló közös projektek jelenthetik az alapját a felemelkedésnek.

A jövőkép megvalósításának és a fenntarthatóság alapja **az integráció**. Ahol az integráció összehangolást, külön részek újraegyesítését jelenti térben, családban, táj- és településhasználásban, közigazgatásban, gazdasági tevékenységben, mely csak akkor jön létre, ha kölcsönös előnyökön, érdekeken alapul.

A mikrotérségi integráció szintjei, ágazatai, területei

- *Gazdasági integráció*. Cél, hogy elsősorban gazdasági tevékenységekben alakuljon ki integráció, hogy új munkahelyek teremthetjenek. Ebben sorsdöntő lehet a pályázati források megfelelő felhasználása.
- *Pénzügyi-szervezeti integráció* (térségfejlesztő társaság, intéző, közös pénzalap, stb.), melyet külön kiemelünk a gazdasági ügyek mellett, fontosságára való tekintettel.
- *Idegenforgalmi integráció*. A látnivalók bemutatásának, a vendégek kiszolgálásának összehangolás jóval nagyobb bevételt, hírnevet hozhat, mint a külön-külön megrendezett falunapok, fesztiválok.
- *Közigazgatási integráció*. Célszerűbbnek – olcsóbbnak, hatékonyabbnak – tűnik egy körjegyzőség (körhivatal) felállítása.
- *Közügyi integráció*. Szükség lenne a helyi oktatás újraindítására, a felnőtt oktatás bevezetésére.
- *Bor-szőlői integráció*. A létező eredet- és minőségvédelmi kezdeményezések alapján „Káli királyi bor” márkavédjegy létrehozása és kereskedelmi terjesztése.
- *Vízügyi integráció*. A víz közös kincs, védelme, hasznosítása közös ügy.
- *„Külpolitikai” integráció*. Egységes fellépésre van szükség a közös ügyek térségen kívüli képviseletében.
- *Megújuló energia felhasználás integrációja*. A megújuló energia előállítása, használata eltérő a településeknél, ezért szükség lesz a kölcsönös segítségre, tapasztalatcserére.
- *Arculati integráció*. Közös, a Káli-medencei karaktereket használó „imázsépítés” szükséges, hogy a térség „rajta legyen a térképen”.
- *Népesség integrációja*. Szükség van az őslakosok és „*bebírók*” közeledésére, az ide kötődő családok, fiatalok és idősök összetartozásának erősítésére.
- *Terv integráció*. Egységes elvű, a mikrotérségben azonos módon felépített és elkészített tervekkel kell rendelkezniük a településeknek.
- *Együttműködési kódex – házirend – kialakítása*.

A jövőképet meghatározó fejlesztési irányok

A jövőkép megvalósítása nyolc **tematikus cél** köré csoportosított programok és intézkedések során valósítható meg. A tematikus célok tükrözik a Káli-medencében megoldandó legfontosabb gondokat és kiemelik az egyes terület értékeit.

E nyolc pontban, mint önálló fejezetekben felvázolt, kiemelt célok nem értelmezhetők egymástól elszigetelten, nem lehet közöttük hierarchiát felállítani, inkább a **Káli-medence hosszú távú fejlődésének olyan alappilléreiként értelmezendők**, amelyeknek együtt, összehangoltan kell épülniük és erősödniük annak érdekében, hogy a mikrotérség biztos alapokon álljon.

TEMATIKUS CÉLOK	PROGRAM
1. Táji, természeti értékek, kincsek megőrzése	1.1. Tájhasználat védett természeti területeken
	1.2. Természeti, táji értékek bemutatása
	1.3. A tájképvédelem, látványvédelem
	1.4. Geopark
	1.5. Vizek védelme
2. Épített értékek védelme	2.1. Az épített értékek számbavétele, és védelme
	2.2. Káli-medence mai arculata
	2.3. Épített környezet megőrzése, és fenntartható fejlesztése
	2.4. Közös tervezés
	2.5. Mikrotérségi Főépítész és tervtanács
3. Történelmi örökség megőrzése	3.1. Földtörténet
	3.2. Kál horka emlékezete
	3.3. Káli-medence az Árpád-korban
	3.4. Újkori élet a Káli-medencében
	3.5. Az ember megjelenésétől napjainkig, avagy az ember tájformáló tevékenysége a Káli-medencében
4. Gazdaság fejlesztése	4.1. Önkormányzati integráció (gazdasági, pénzügyi)
	4.2. Az egyes gazdasági területek fejlesztése
	4.3. „Káli-medence” védjegy kifejlesztése és alkalmazása
	4.4. Oktatás, szakképzés
5. Turizmus fejlesztése	5.1. Fejlesztendő turisztikai ágazatok a szelíd turizmus jegyében
	5.2. Rendezvények, kulturális rendezvények, sportesemények
	5.3. A turisták ellátásának javítása
	5.4. Turisztikai oktatás (Lásd még gazdaság fejlesztése fejezet)
	5.5. Marketing
6. Újranépesedés	6.1. Az újranépesedés realitása
	6.2. Az újranépesedés célcsoportjai
7. Élhető Káli-medence kialakítása	7.1. Ellátás színvonalának növelése
	7.2. Környezetredezés
	7.3. Identitástudat erősítése, közösségi élet fejlesztése
	7.4. Infrastruktúra fejlesztése
8. Integráció, partnerség létrejötte	8.1. Önkormányzatok összefogása
	8.2. Helyiek és nyaralótulajdonosok összefogása
	8.3. Nemzeti Park és a települések összefogása
	8.4. Az Ásványvíz Rt. és a települések
	8.5. Vízközség/vízirtokosság
	8.6. Önkormányzatok, gazdasági szereplők, civil szervezetek összefogása, integrációja

A jövőkép, koncepcionális cél megvalósításához stratégiai gondolkodás – terv – szükséges. A stratégia végcélja, eredménye a koncepcionális céllal azonos. A különbség, hogy a koncepcionális cél valójában vízió, jövőkép. A stratégia viszont egy folyamat. A stratégia a koncepcionális célhoz vezető út megvalósítása.

II. MEGALAPOZÓ MUNKARÉSZ

II.1. ELŐZMÉNYEK

Irodánk a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (NKTH) és a Kutatás-fejlesztési Pályázati és Kutatáshasznosítási Iroda (KPI) támogatásával, melynek forrása a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap a Közép-Dunántúli Régió pályázatán a településtervezés megújulására irányuló kutatási pályázatot nyert.

A pályázat témája: **A mikrotérségi² szintű településtervezés módszertanának kidolgozása**, azaz a településtervezés települési szintről mikrotérségi szintre történő áthelyezés lehetőségének vizsgálata, általános tapasztalatok és mintaterületek vizsgálatával, s a tervezési szint áthelyezés indokoltságának értékelése, **tervezési metodikai javaslat kidolgozása** a szükséges jogszabályi háttér rendezésére vonatkozó javaslat elkészítésével. A kutatás 2007 augusztusában kezdődött, és 2009 márciusig tart. A munka két mintaterületen, a Káli-medencében 8 településen és a Somló területén 4 településen folyik.

A **Káli-medence** 8 települése táji-, természeti- és épített értékeik hasonlósága, valamint földrajzi egységük és sokrétű összetartozásuk okán egy mikrotérséget alkotnak. Mégis a települések rendezési terve egymástól függetlenül, az egyes települések határán túl nem gondolkodva, 5 különböző tervező cég által készült. Ezért a Káli-medencében a kutatási feladat egy **átfogó vizsgálatot** követően a **hatályos tervek elemzésével** párhuzamosan egy **mikrotérségi fejlesztési koncepció** és **szerkezeti terv** készítése, melynek egyeztetési változatának elkészültét követően vonhatók le a hatályos településrendezési tervekkel kapcsolatos végleges következtetések.

Jelen dokumentáció a Káli-medence területére készített Mikrotérségi fejlesztési koncepció, mely a párhuzamosan készülő Helyzetelemzés, meglévő tervek értékelése (I. kötet) és Mikrotérségi Szerkezeti terv (III. kötet) munkarészekkel egyidőben, de külön kötetben kerül dokumentálásra.

A **helyzetelemzés munkarészben** a helyszíni vizsgálataink és szakhatósági adatgyűjtéseink mellett az egyes településrendezési tervek vizsgálataira, valamint az Önkormányzatok adatszolgáltatására támaszkodtunk. Az összegyűjtött adatokat mikrotérségi szemlélettel átvértékeljük és kiegészítettük. Kiemeltük, s rendszerbe foglaltuk azokat az adottságokat, azokat a településeken túlmutató kapcsolatokat, összefüggéseket, melyek nem csak egy-egy település határán belül éreztetik hatásukat, hanem az egész mikrotérségre hatással vannak. A helyzetelemzés során kiemelt szempont lett a 8 település földrajzi összetartozásának alapja, azaz a Káli medence, mint földrajzi egység.

A helyzetértékelés során fontos szempont volt még, hogy levonhatók legyenek olyan általános következtetések, melyek hozzásegítenek más mikrotérségek összetartó erejének elemzéséhez, s ezen keresztül erősítéséhez is. A munka során nagy hangsúlyt fektettünk továbbá a helyiekkel történő **kapcsolattartásra**. Személyesen találkoztunk a települések vezetőivel, képviselőikkel, vállalkozókkal, a civil szervezetek képviselőivel, mint térségi véleményvezérekkel. Az így elkészített **helyzetelemzés szolgált alapul**, mind a **meglévő tervek értékeléséhez**, mind pedig a **mikrotérségi szerkezeti terv** és a **mikrotérségi fejlesztési koncepció** készítéséhez.

A **mikrotérségi fejlesztési koncepció alapját** a helyzetelemzés mellett a véleményvezérekkel folytatott beszélgetések jelentették. Elképzeléseiket, véleményüket, javaslataikat figyelembe vettük. E mellett a hatályos, vagy készülő településrendezési tervek koncepcióinak, szerkezeti és szabályozási javaslatait szintén felhasználtuk a mikrotérségi fejlesztési koncepció készítésekor úgy, hogy a nagyobb rálátás lehetővé tette a korábban megfogalmazott gondolatok átgondolását, az értékelhető elemek átstrukturálását, rendezését, esetleges felülbírálatát és kiegészítését. Ennek következtében a településenként elkészített településrendezési dokumentumok tartalmánál jóval részletesebb, átfogóbb, a térségi kapcsolatokat, összefüggéseket sokkal inkább figyelembe vevő **mikrotérségi fejlesztési koncepció született**.

Előre sejthető tapasztalata volt a munkának, hogy a mikrotérségi koncepció és a szerkezeti terv készítése során nem lehet megállni a mikrotérség határán. Szükségszerű a határokon átnyúló kapcsolatok és lehetőségek figyelembevétele, amelyek a Káli-medence esetében a Balaton-parti kapcsolatok, a területen érdekelt két kistérség, s Tapolca város közelsége.

A **mikrotérségi fejlesztési koncepció** jelen változata egy egyeztetési anyag, amely megküldésre kerül az érintett Önkormányzatoknak és egyéb szervezeteknek, s az egyeztetés során megismert, közölt vélemények alakítják tovább a koncepciót, mely a Káli-medence további fejlesztésének alapjául szolgálhat.

² **Mikrotérség:** Közel azonos táji, természeti, gazdasági és ökológiai adottságokkal rendelkező szomszédos települések együttese, ahol az azonos adottságok alapján azonos fejlesztési elképzelések és irányok fogalmazhatók meg, s a fejlesztés során azonos, egymással összehangolt megoldások alkalmazhatók.

II.2. A MIKROTÉRSÉG ADOTTSÁGAI SWOT ANALÍZISBEN ÖSSZEFOGLALVA

A Káli-medence mikrotérség fejlesztési koncepciójának elkészítéséhez elengedhetetlen a SWOT analízis készítése. Amellett, hogy a mikrotérség adottságait **erősségekre** és **gyengeségekre** szétválasztva összegyűjtjük, az adottságokból adódó **lehetőségek** mellett a mikrotérséget **veszélyeztető tényezők** is feltárára kerülnek.

	ERŐSSÉGEK (S)	GYENGESÉGEK (W)
REGIONÁLIS KAPCSOLATOK, TÉRSÉGI SZEREPKÖR	- Többféle együttműködési társulásban is részt vesznek a települések - Aktív részvétel az egyes társulásokban - Viszonylagos közelség az országos főútvonal-hálózathoz - Balaton közelsége	- Két kistérség a medence területén - Két Leader-csoport tagjai a települések - 4 (gyorsan változó összetételű) körjegyzőség működik a medencében - Eltérő, sokszor a medence területén kívülre mutató intézményi társulásokhoz csatlakoztak a települések - Jelenleg nem funkcionáló közös Alapítvány - Medence települései közötti közúti kapcsolatok hiánya (Balatonhenye-Monoszló) - Medencén kívüli kapcsolatok hiánya (Monoszló-Balatoncsicsó, Mindszentkál-Hegyesd) - Gyenge tömegközlekedési kapcsolatrendszer - A térségi együttműködés, a szomszédi kapcsolatok fontosságát kevésbé értékelő helyi politika; - Aprófalvas térség része;
TÁRSADALOM, DEMOGRÁFIA	- Értelmiség, szellemi erő betelepülése - Az Ásványvíz Rt., mint foglalkoztató - Működő óvoda - Fejlődő egészségügyi ellátás - Közösségi rendezvények hagyományai - Működő civil szervezetek - Nagy szellemi erőbel bíró üdülónépesség - Idősek otthona	- Népességszám csökkenés (előregedő népesség, elköltöző fiatalok) - Aktív korú és képzett népesség elvándorlása (szelektív migráció) - A beköltöző „bebírókat” a helyi lakosság nehezen fogadja be - A települések lakossága elszigetelődik egymástól - Munkalehetőségek hiánya - Viszonylag magas munkanélküliség - Nem működik iskola a mikrotérségben - Idősek ellátása nem megoldott - Szociális intézmények hiányoznak - Hiányos szolgáltatási kínálat - Nincsen társadalommegtartó gazdaság - Civil szervezetek közötti összefogás, együttműködés hiánya - A Káli-medencéért tenni akaró szervezetek nem elég fajsúlyosak az itteni problémákhoz... köztük nem alakult ki megfelelő együttműködés - Magas az üdülónépesség aránya - Az idősek otthonának lakói főleg a medencén kívülről érkeznek
GAZDASÁG - IPAR, MEZŐGAZDASÁG	- Mezőgazdasági hagyományok - Évezredes szőlőművelési, gyümölcsstermesztési hagyományok - Változatos birtokszerkezet, változatos, harmonikus művelési szerkezet - Ásványvíz Rt., mint foglalkoztató és ipari üzem - Nemzeti Park által működtetett mintagazdaság - Állattartás hagyománya	- Kicsi a gazdaság eltartó ereje - Alacsony jövedelemtermelő képesség - Munkalehetőségek hiánya, lakosság ingázásra kényszerül - Nemzeti Park jelenléte miatt konfliktus a Nemzeti Park és a gazdák között - A természetvédelem miatt korlátozott mezőgazdálkodási lehetőségek - A korszerű, környezetkímélő mezőgazdálkodás ismereteinek hiánya - Egyre több a felhagyott szőlőterület - Kevésbé jó minőségű szántók - Hiányzó, visszaszoruló állattenyésztés - Gyepművelés hiánya a gyepterületeken - Feldolgozóipar hiánya - A termelők összefogásának hiánya - Kevés a minőségi palackozott bor - Az Ásványvíz Rt. csak lokálisan jelent gazdasági erőt, a mikrotérség számára nem - Termelői érdekeket figyelembe nem vevő, értékesítést nehezítő országos szabályozás - Kis vásárlóerő, gyenge helyi fizetőképesség kereslet

	ERŐSSÉGEK (S)	GYENGESÉGEK (W)
TERMÉSZET, KÖRNYEZET	- Védett területek: Balatoni Nemzeti Park, Natura2000 területek - Fokozottan védett területek, növény- és állatfajok - Harmonikus, változatos tájkép és tájhasználat - Szőlőművelés, gyümölcsstermesztés több évszázados hagyományai, „királyi” bortermő hely - Rendkívül sokszínű élőhelyek és ezekhez kapcsolódó élővilág - Geológiai értékekben gazdag terület - Viszonylag kedvező környezeti állapot - Tájképvédelmi területek - Tájai értékeket bemutató tanösvények - Védett területek bemutatása - Bemutatóterület - mintagazdaság - Környezetszennyező ipar hiánya - Egyedi tájértékek bemutatása - Szeméthyűjtési akciók	- Szennyvízelvezetés megoldatlansága miatt jelentős felszín alatti víz- és talajszennyezés - Jelentős közúti terhelés (zaj, légszennyezés) az Ásványvíz Rt. tehergépjárművei miatt - Kezelés, legeltetés hiányában bozontosodó gyepek - Felhagyott szőlőterületek és gyümölcsösök - Vízvezető árkok feliszapolódása illetve a vízvezető rendszer hiányossága - Felszíni vizek természetközelségének hiánya - Források és környezetük elhanyagolt állapotú - Légvezeték a medence területén - Fásorok, mezővédő erdősávok hiánya - Tájidegen, nem honos, illetve invázió (fa)fajok védett területeken - Allergén gyomnövények a szántóföldi kultúrákban és a belterületeken - Illegális hulladéklerakók, törmeléklerakók - Szelektív hulladékgyűjtés hiánya
ÉPÍTETT KÖRNYEZET, TELEPÜLÉSKÉP	- Emberközeli, barátságos települések - Egyedi védendő településszerkezet és épületek (népi, nemesi lakóházak, présházak, pincék, támfalak, kerítések, utak) - Emberléptékű, élhető lakókörnyezet - Műemlékekben, épített értékekben gazdag környezet - Nagy számban fennmaradt középkori épített emlék - Honfoglalás kori földvár - Rendelkezésre álló lakóterületi tartalékok (foghíjak) a belterületeken - Helyi hagyományoknak megfelelően felújított épületek - Magas a zöldfelületek aránya	- Helyenként rendezetlen közterületek és településképi, közparkok hiánya - Az új beépítések sokszor nem alkalmazkodnak a hagyományos településszerkezethez - Vegyes minőségű új épületek - Üres és romos, értékes lakóházak - A nagy teherforgalom miatt romló állagú épületek - Belterületi fásorok hiánya - Léghábelek rontják a településképet - Üdülőterületté alakult szőlőhegyek (Kővágóörs) - Nincs egységes információs rendszer a településeken
INFRASTRUKTÚRA – KÖZMŰVEK, KÖZLEKEDÉS	- Viszonylagos közelség az országos főutakhoz - Megoldott elektromos-energia, ivóvíz- és gázellátás a településeken - Megoldott a települési szilárd hulladék gyűjtése és elszállítása a falvakban. - Balatoni kerékpárút - Kővágóörs és Kékkút csatornázása megoldott	- Közúti kapcsolatok hiánya a mikrotérség települései között, illetve a mikrotérségen kívüli településekkel - Kamionforgalom kivezetése a medencéből nem megoldott - Hiányos tömegközlekedés, kerékpárút-hálózat - Sokszor járhatatlan külterületi és szőlőhegyi dűlőutak - Hat faluban nincs kiépített szennyvízcsatorna hálózat - Nincs minden lakóegység rákötve a gázhálózatra - Hiányos csapadékelvezetés bel- és külterületen - Nem hasznosítottak a megújuló energiaforrások - Szőlőhegyek ivóvíz-ellátása, és szennyvíz egyijejű elvezetése nem megoldott
TURIZMUS, IDEGENFORGALOM	- Természeti és kulturális látnivalók tömege - Nyugodt és vonzó, pihenésre alkalmas települési, táji környezet - Meglévő idegenforgalmi ismertség, hagyományokkal rendelkező turizmus - Több kialakított tanösvény - Egységes arculatú települési információs térkép minden településen - Természeti értékek bemutatása - Meglévő turistautak (országos kék túra) - Vannak szálláshelyek a településeken - Meglévő közösségi hagyományok - Kulturális rendezvények	- Összefogás hiánya a kistérségben turisztikai szinten is - A kistérség turisztikai programjaiból hiányoznak a komplex egymásra épülő turisztikai szolgáltatások; - Mikrotérségi szintű rendezvények hiánya - Minőségileg és mennyiségileg hiányos turisztikai infrastruktúra (vendéglátóhelyek, szolgáltatások, szálláshelyek stb.) - Épített értékek bemutatásának hiánya - Hiányos (településközi) kerékpárút-hálózat - Hiányzó borutak - Falusi turizmus kevésbé elterjedt - Csak szezonális a turisztikai kínálat - A helyi turizmus fejlesztése forráshiánnyal küszködik; - A települési, térségi turisztikai vonzerők marketingje alacsony intenzitású és szintű; - Kicsi a szabadidős tevékenységek köre.
EGYEDI JELLEMZŐK	- A Káli-medence kiemelkedő történeti múltja és táji, természeti, szellemi értékei - (Idegenforgalmi, természetvédelmi szempontból) ismert terület - Egyedülálló építészeti és kultúrtörténeti értékek;	- Csak a természeti értékekről készült értékkataszter és kiadvány - Nincsen bízalom.

	LEHETŐSÉGEK (O)	VESZÉLYEK (T)
REGIONÁLIS KAPCSOLATOK, TÉRSÉGI SZEREPEKÖR	- Mikrotérségi kapcsolatok erősítése - Közös pályázatok készítése - Térségmenedzser foglalkoztatása - LEADER-pályázatok aktív kihasználása - Közös, egymást kiegészítő intézményrendszer, és ellátóhálózat működtetése - Önfenntartó, fenntartható mikrotérség, mikrokörzet felé való törekvés. - A mikrotérség településeinek kapcsolata a medencétől távolabb eső településekkel - Káptalanfőúti-Diszel összekötő út kiépítése - Káli közös körjegyzőség	- Nem fogalmazódnak meg közös célok a települések között, nem alakul ki együttműködés az összes település között - Medencén kívüli kapcsolatok kerülnek előtérbe a helyiek helyett - A pillanatnyi érdekek határozzák meg továbbra is a kapcsolatok kialakulását, s a települések nem tekintenek hosszú távra - A különböző LEADER akciócsoportok miatt veszélybe kerül a közös gondolkodás kialakulása - A kistérség(ek)en belül a nagyobb települések jutnak támogatáshoz.
TÁRSADALOM, DEMOGRÁFIA	- Népeségmegtartó programok kialakítása - Fiatalok/családok területen tartása/vonzása - Térségi idősgondozás, -ellátás kialakítása (bentlakásos illetve napközi otthon jelleggel) - Helyi közösség aktivitásának növelése - Tevékeny civil szervezetek együttműködése - A helyi lakosság, a „bebírók” és az üdülónépesség „összehozása” - Közös alapítvány létrehozása, vagy a meglévő megújítása - Közös rendezvények szervezése (ld. „eredeti” Káli vigasságok) - Térségi szintű, egymást kiegészítő rendezvények - Káli identitástudat elmélyítése - (Át)képzőprogramok indítása - Közös Káli iskola	- Elvándorlás folytatódik; - Népeségszám csökkenés folytatódik, a medence falvai kiürülnek; - Lakónépesség helyett az üdülónépesség kerül túlsúlyba - Az oktatás kérdésében nem sikerül közös gondolkodást kialakítani, és iskola nélkül marad a mikrotérség - Egyéb szociális és oktatási intézmények (az óvoda is) megszűnnek
GAZDASÁG, IPAR, MEZŐGAZDASÁG	- Aktív kommunikáció és együttműködés kialakítása a Nemzeti Park és a helyi gazdák között - Tájgazdálkodás megvalósítása - Környezetkímélő gazdálkodási módszerek alkalmazása - Tájfajta termesztése - Gyümölcsösök(csonthéjasok) (újra)telepítése - Szőlőtelepítés és művelés ösztönzése - Minőségi bortermelés „Káli királyi borok” - Borra, borturizmusra épülő vállalkozások egyre nagyobb eltartó képessége - Családi gazdaságok erősítése, fejlesztése (szakmai képzések, szaktanácsadás) - A kis- és közepes termelők integrálása, segítése, Pinceszövetkezet alakítása - Uniós, országos, megyei, pályázati lehetőségek kihasználása - Állattenyésztés fejlesztése hagyományos magyar fajtákkal, legelő állománnyal - Biogazdálkodás - Helyi termékek előállítása (mandulából, barackból stb.) - Helyi értékesítés megoldása - Új vállalkozások megtelepedése, munkahelyek teremtése - Marketing, menedzsment tevékenység erősítése - Minőségi termékek ösztönzése	- Nem alakul ki kommunikáció és együttműködés a gazdák és a Nemzeti Park között - A Nemzeti Park nem veszi figyelembe a helyi gazdák érdekeit - Agrár-környezetvédelmi célú támogatások elmaradása - Kistérségi fejlesztések elmaradása, lassúsága - A vállalkozók versenyképtelenek maradnak - A káli bor versenyképessége elmarad - A szőlőterületek fokozatosan hévígyi házas területté alakulnak át.
TERMÉSZET, KÖRNYEZET	- Nemzeti Park és a területet művelők, tulajdonosok együttműködése - Természet- és környezetkímélő gazdálkodási módszerek ismertetése, alkalmazása - Környezettudatos szemlélet kialakítása - Részvétel az Agrár-környezetvédelmi Programban - Tájgazdálkodás megvalósítása - Medence belsejében a gyepterületek megőrzése, kezelése legeltetéssel, kaszálással, bozótirtás - Fásorok telepítése, erdősítés őshonos fajokkal, tájidegen fajok cseréje - A medence vízkészletének megóvása, szárazodás okainak felkutatása, közös cselekvési program kidolgozása - Felszíni vizek revitalizációja - Források védelme, környezetük rendezése	- A Nemzeti Park és a gazdák között nem alakul ki megfelelő párbeszéd - A szárazodást nem sikerül megállítani, a medence vízkészlete egyre fogy - A természeti értékek sérülnek, eltűnnek, a gazdálkodás ellehetetlenül - A csapadék- és szennyvízelvezetés megoldatlan marad - A fenntartás hiányában a gyepek elbozósodása folytatódik - A szőlőművelés visszaesik, további területek maradnak parlagon - A szőlők üdülőterületekké válnak, tájba nem illeszkedő épületek, építmények épülnek

	LEHETŐSÉGEK (O)	VESZÉLYEK (T)
	- Geopark létrehozása - Tematikus túrák szervezése, (geológiai, forrás stb.) helyi vezetők biztosítása - A jellegzetes tájképi elemek megóvása - A szőlők üdülőterületté alakulásának megakadályozása - A szőlőművelés, gyümölcs(mandula)-termesztés fenntartása, támogatása - Bányaterületek rekultivációja - Illegális hulladéklerakók felszámolása - Szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása - Allergén növények irtása	
ÉPÍTETT KÖRNYEZET, TELEPÜLÉSKÉP	- A jelenlegi településkép javítása; - Foghíjtelkek beépítése; - Közös helyi értékvédelmi rendelet készítése - Műemlékek méltó hasznosítása - Középkori romok feltárása, bemutatása - Elhagyott épületek, védett épületek hasznosítása lakó, üdülő, turisztikai célra; - Mintatervek készítése; - Közös főépítész alkalmazása - Belterületi sziluettvédelem - Településrendezési tervek összehangolása - Bemutató kiadványok készítése: a meglévő népi építészeti értékekről, a felújított épületekről	- Épületállomány - helyi védett épületek - állapotának a romlása; - Településképbe nem illő, a jelenlegi épületek léptékétől, formavilágától idegen beépítések megjelenése; - A települések „Skanzenné” válnak; - A szőlőhegyeken a lakó és üdülő funkció tovább terjed, az értékes pincék prэшázak elpusztulnak - A diszeli és a kékkúti elkerülőút megépítése elmarad, a rezgékárosodás miatt az épületek állaga tovább romlik - Zöldterületi fejlesztések elmaradása;
INFRASTRUKTÚRA, KÖZLEKEDÉS	- Településközi összekötőutak megépítése - Kékkút-Mindszentkál elkerülő út megépítése - Káptalan-tóti-Diszel út kiépítése - Mikrotérségi kerékpárút-hálózat kiépítése - Mikrotérségi buszjárat működtetése - Külterületi, szőlőhegyi dűlőutak portalanítása - Mikrotérségi kerékpárút-hálózat fejlesztése, csatlakozás a regionális hálózathoz - Szennyvíz-csatarnahálózat kiépítése - Csapadékvíz/belvíz elvezetés megoldása - Szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása - A szőlőhegyek infrastruktúrájának komplex fejlesztése (víz, csapadékvíz, szennyvíz, út); - Gázhálózati rácsatlakozások számának növelése - Alternatív energiaforrások használata.	- Nem valósul meg a kékkúti és diszeli elkerülőút, tovább terhelődnek a települések és a Balatonpart - Külterületi utak járhatatlanná válása - Az infrastruktúra-fejlesztések nem, illetve elkülönülten valósulnak meg - Az esetlegesen kiépülő csatarnahálózatra való rákötések nem történnek meg - Források hiányában a környezeti infrastruktúra lassan épül ki, a környezettudatosság pedig nem javul - A szőlőhegyeken nem lesz víz, csatorna, csapadékvíz elvezetés, vagy a vízellátás csatarnázás nélkül valósul meg.
TURIZMUS, IDEGENFORGALOM	- Közös turisztikai fejlesztési program kidolgozása a mikrotérségre - Idegenforgalmi fejlesztések Nemzeti Parkkal célkitűzéseivel összhangban - Idegenforgalmi infrastruktúra minőségi fejlesztése - A turisztikai kínálat sokszínűségének és időbeliségének bővítése, a települések közti összehangolása - Szálláshelyek bővítése, falusi vendéglátás fejlesztése - Szolgáltatások bővítése - Szórakozási, kikapcsolódási lehetőségek - Információs pontok kialakítása a településeken - Hatékonyabb marketingtevékenység - Kerékpárturizmus (az úthálózat bővítése, infrastruktúra fejlesztés) - Mikrotérségi szintű rendezvények szervezése - Közösségi terek/rendezvényterület kialakítása - Bekapcsolódás a térségi - Veszprém megyei, országos - turisztikai programokba. - Középkori romok, régészeti területek turisztikai célú hasznosítása - Borturisztikai Fogadóközpont kialakítása; - Növekszik az aktív és alternatív turisztikai szolgáltatások iránti kereslet - A táji, természeti, épített környezet adottságainak jobb kihasználása;	- Együttműködés elmaradása a térség települései, a civil szervezetek között - Komplex térségi turisztikai program híján nem lesz képes a mikrotérség növelni a turisták számát; - Tudatos marketingmunka hiánya - Sérül a természeti környezet, a meglévő értékek eltűnnek - A szőlőterületek visszaszorulásával a borturizmus sem tud fejlődni - Elmaradnak a szállásférőhely és a turisztikai vonzerő fejlesztések; - A térség egyediségei eltűnnek, a szeriális programok kerülnek előtérbe
EGYEDI JELLEMZŐK	- A területen élők szellemi potenciáljának kihasználása, összefogás egy közös elképzelés mentén	- A medence szellemileg is kiüresedik. - Az értékek fölé emelkedik a kommersz

III. MIKROTÉRSÉGI FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

III.1. A JELEN JÖVŐJE

A jelen meghatározó körülménye hogy a térségbe telepíthető gazdasági funkciók korlátozottak, alapvetően a mezőgazdaság, az idegenforgalom és kapcsolódó tevékenységi körök jöhetnek számításba. A Káli-medencei értéktörzs elsődleges követelményéből adódik, amit a Balaton-törvény és a Nemzeti Park Igazgatóság is meghatároz, hogy a térségben csak minőségi fejlesztés valósulhat meg, nem lehetséges a tömeges idegenforgalmat előidéző funkciók telepítése. A térség előnye, hogy fejlesztési lehetőségei nem „vízfűgők”, melyek lehetővé teszik a nyári szezont meghaladó idegenforgalmi és ebből adódó munkahely kínálat biztosítását.

A jelen tendenciákat közép- és hosszú távra kivetítve a Káli-medence fejlődési pályáíve két, markánsan megkülönböztethető módon írható le:*

1. Jelenlegi trend folytatódása.
2. Megújulás.

1. Jelenlegi trend folytatódása.

Jellemzők: szezonális üdülőfaluvá válás, monofunkcionalitás, fizikai és szellemi kiüresedés

A térség jelenlegi demográfiai és szociológiai folyamatai drámai trendet, gyors lakónépesség csökkenést mutatnak. Mivel a környéken nincs megfelelő számú és minőségű munkahely, ezért a fiatalok elvándorolnak, a helyi népesség reprodukciója negatív tendenciájú, mely folyamat az iskolák megszűnésével feltehetően felgyorsul.

Következmények:

1/a. Tájjellegű nyaralófalvak.

A Káli-medencében egyre több az eladó vagy elhagyott ingatlan, melyek állaga folyamatosan romlik. Az ingatlanárak jelenleg stagnálnak, túlkínálat van, de a csatornázás befejezésével az ingatlanok értéke várhatóan emelkedni fog, miáltal az ingatlan ár/érték arány javul. Ha nem áll meg a helyi lakosok fogyása, életszínvonaluk relatív romlása, akkor az ingatlanok, és ezzel a falvak *felvásárlási célponttá* válhatnak, ami lehet előnyös is, de reális fejlesztési koncepció hiányában inkább hátrányos.

A Balaton-felvidéki ingatlant egyénileg keresők és vásárlók által az ingatlanok egy része nyaralóvá, idegenforgalmi objektummá válik. Az új „bebírók” többnyire városi értelmiségiek, akik elsősorban nyaralóként hasznosítják ingatlanukat, annak értékeinek megőrzésével. A trend szerint a falvak megőrzik jellegüket, de csak a nyári szezonban telnek meg élettel. A munkalehetőségek a tulajdonosok ingatlanhasználatát kiszolgáló tevékenységekben jelennek meg. Alapvető feladattá válik az ingatlanok őrzés-védelmének megoldása.

Ebben a forgatókönyvben a Káli-medence fizikailag csaknem teljesen és szellemileg nagy részben kiüresedik. Döntően csak szezonálisan lakott üdülőfaluvá válik, hasonlóan a Balaton többi üdülőtelepüléséhez.

1/b. Idegenforgalmi termék.

A növekvő számú üres, illetve a kedvező ár/érték aránnyal megszerezhető ingatlanokat felvásárolják a nagyobb tőkeerővel és idegenforgalmi szervezési kapcsolatokkal rendelkező vállalkozások. A nagy tőkeerővel megvalósuló fejlesztések esetében a táji-környezeti és történeti-kulturális értékekre csak hívogató díszletként és háttérként van szükség, hiszen a bevételt a szervezett, pénzes „átlagturista” hozza, aki mindenhol ugyanazt a magas színvonalú szolgáltatást igényli némi helyi érdekességgel fűszerezve. A Káli-medence „áru” lesz az idegenforgalmi piac forgószínpadán, része az idegenforgalmi cégek *termékláncának*. Más oldalról viszont, várhatóan növekszik a munkahelyek száma, amelyek - a minőségi szolgáltatásokhoz idomulva - minőségiek is lesznek. A helyiek számára akkor lesz kedvező a munkahelyteremtés és a bérszínvonal, ha alkalmazkodni tudnak az elvárt igényekhez. Ha nem, akkor a falu leépülése tovább folytatódik, lakossága kicserélődik vagy a foglalkoztatotti réteg ingázó lesz. Ebben a változatban a falu mind fizikailag, mind tartalmilag és szellemileg teljesen kiürül, skanzen-jellegű üdülőfaluvá válik, időszakos használattal. Eltűnik a „genius loci”.

* Mindkét esetben abból indultunk ki, hogy a táj és a településrészek karakterisztikus jellege megmarad, drasztikus átalakítás nem történik. Tehát, településszerkezetet és léptéket váltó fejlesztésben nem gondolkodtunk.

2. Megújulás.

Jellemzők: együttműködésen alapuló térségfejlesztés, helyi értékek széleskörű hasznosítása helyi foglalkoztatással, értéknek megfelelő hely elfoglalása az idegenforgalmi piacon

A megújulás forgatókönyve jelentős változásokat igényel a helyi közéletében, olyat, amely elsősorban együttműködésre épül falun belül a helyi lakosok és bebírók viszonyában, illetőleg a települések között. A helyi értékek helyi foglalkoztatáson alapuló széleskörű hasznosítása, elkerülve az előző változatokat, csak belső együttműködésen alapulhat. Elengedhetetlenül szükség van külső forrásokra, de azok csak akkor hasznosulnak megfelelően, ha azok befektetési tőkeként, egy következetesen képviselt, hosszú távra szóló és elfogadott fejlesztési koncepció mentén, a településvezetők (polgármesterek) és a fejlesztésben résztvevők koordinációját elvégző projekt menedzsment segítségével kerülnek hasznosításra.

A források szervezett felhasználására egyfelől a hazai és uniós pályázatok, másfelől a befektető tőkével történő közös szervezet megfelelő formájának létrehozása lehet garancia, miközben lehetőség nyílik az egyedi befektetések megvalósítására is. A cél végül is: a Káli-medence értékeinek megfelelő pozíció elfoglalása az idegenforgalmi piacon.

Ebben a forgatókönyv változatban az őslakosság, a bebírók és a vendégforgalom kiegyensúlyozott helyzetbe kerülhet. A lakosság abból – is – él, amit helyben kínál, a bebírók falupolgárokká válnak. A vendégek végül is, ezért az atmoszféráért jönnek. A megcélozható közönség a belső – magyarországi, illetőleg Kárpát-medencei – idegenforgalmi vendégkör: történeti, kulturális eseményeket látogatók, tájsportokat kedvelők (lovaglás, kerékpározás, turisztika, stb.), családok, fiatalok. Ennek már vannak alapjai, de megerősítésre szorul. A belső vendégkör stabilizálása teremti meg a külföldi idegenforgalom vonzását.

A foglalkoztatás növelése sok kisebb munkahelyteremtéssel érhető el, nagy foglalkoztató betelepülése nem célszerű. Cél a helyi gazdaság kiszélesítése, amelyeknek döntően mikro- és kisvállalkozásokra kell épülniük. A helyi gazdaságnak, a munkahelyteremtésnek a települési-táji adottságokhoz kell igazodnia:

- Táji-környezeti jellegzetességek bemutatása, idegenvezetés: természeti, kulturális, művészeti, építészeti ösvények, sétányok
- „Tájjellegű” gasztronómia, vendéglátó és egyéb szolgáltatások, borút
- Biogazdálkodás: szőlő-bor, állattenyésztés, növénytermesztés, mézkészítés, stb.
- Kézműves jellegű tevékenységek
- Ingatlankezelés, kertápolás
- Családi és gyermek, illetve ifjúsági programok
- Vásárok, művészeti és kulturális örökség programok, táborok
- Természet-, ill. tájsportok: kerékpár, túrázás, lovaglás/fogathajtás, triatlon, íjászat
- Apartmanház/panzió, családi („kinder”) szálló, fizetővendég szobakiadás
- Idősek otthona, nyugdíjas apartmanok
- Vitorlásokötő

A kínálatnak, a szolgáltatásnak minőséginek kell lennie, ami minőségi munkaerőt igényel. Ezért javasoljuk *ösztöndíj vagy támogatás* rendszer létrehozását, amellyel a helyi munkavállalók át- és továbbképzését lehet segíteni, ami egyben a falu megtartó képességét is erősíti.

Meg kell említeni, hogy a művészeti-kulturális és sport rendezvények hátránya, hogy bár minőségi vendégkört vonzanak, azok mégis – a falu léptékéhez képest – nagyobb létszámban jelennek meg, ha nem is tömegszerűen. Minél sikeresebb az esemény, annál többen jönnek (ld. Kapolcs). Az ideális állapotot egy vagy két olyan funkció jelentené, amely állandó bevételt eredményez, kevés, de pénzes-fizetős vendéget vonz, akik nemcsak a főszezonban jelennek meg, finanszírozzák is a létesítményt és jelentős számú foglalkoztatottat tartanak, továbbá értékelik a táji-környezeti különlegességeket (pl. fogathajtás, tájsportok).

III.2. KÁLI-MEDENCE JÖVŐKÉP

A Káli-medence olyan **egyedülálló táji, természeti, geológiai** adottságokkal, **történelmi** hagyományokkal, **szellemi** örökséggel rendelkező terület, ahol ezen értékek mellett az épített értékek egyedisége, s a földben rejlő édesvízkészlet jelentősége a térséget Magyarországon **és a világon kiemelkedő területek közé emeli**.

A Káli-medence a jövőben legyen olyan terület, ahol az **ott élők tudatosan használják**, de nem kihasználják mindezen értékeket mindennapjaik során, s értékelik.

A térség **önfenntartó**³ mikrotérséggé válik. A térség és a táj **fenntartható használatának** alapja a fenntartható gazdaság, amely:

- a nem nagy tömegekre építő **turisztikai** ágazat mellett,
- a helyi termékekre specializálódott **kézműves jellegű kisgazdaságok**,
- a tájgazdálkodás szempontjait figyelembe vevő **öko- és biogazdaságok**,
- a hagyományos **állattartás** gazdaságai, valamint
- a térség **édesvízkészletének** megfelelő felhasználására épül.

A káli-medencei települések fejlődésének kulcsa az **összefogás**, melynek alapja a bizalomra és a közös akaratra épülő együttműködés. A medence települései közül **egyik sem képes hosszú távon egyedül fennmaradni és fejlődni**.

Távlati cél, hogy a Káli-medence települései egy **8 „településrészből” álló közösségként** fejlődjenek, ahol az egyes települések önállóságát nem csorbítva, de azok egyéni adottságait és lehetőségeit kiemelve és erősítve, széles kínálati palettát felsorakoztatva, egymás szolgáltatásait kiegészítve működjenek. E közösségben minden település megtalálva egyedi arculatát egy közös fejlesztési cél érdekében haladva erősödik.

A térségi munkamegosztás során – egy lehetséges változatban:

Balatonhenye	– a szelíd turizmus, a természetjárás központja;
Kékkút	– a térség édesvízkészletének, valamint a kismesterségek központja;
Kővágóórs	– a Káli-medence kapujaként a térség turisztikai és rendezvényközpontja, s igazgatási központ, térségi oktatási és egészségügyi részközpont, e mellett gazdasági alközpont;
Köveskál	– mint földrajzi központ, gazdasági központként, s legfőképp borászati, gasztronómiai központként működhet, igazgatási alközpont, s e mellett felvállalja a térségi oktatási és egészségügyi részközpont szerepet;
Monoszló	– mint a Nemzeti Park Geopark leendő központja a természeti értékek központjaként, s a kismesterségek központjaként működhetne;
Mindszentkál	– a történelmi örökség központja, s emellett a lovas turizmus központja valamint az idősgondozás központja lehetne;
Salföld	– a művészetek központja, különösen a képzőművészet, s e mellett az öko- és biogazdálkodás központja;
Szentbékál	– a gasztro- és kulturturizmus központja, és borászati alközpont lehetne.

A térségi munkamegosztás végleges formája a települések közötti megállapodás alapján jöhet létre úgy, hogy adott ágazatban és területen egy-egy település a többi település mellett vezető koordináló szerepet kap, de nem zárja ki a többi településen akár ugyanazon tevékenységek végzését, sőt segíti is. A lényeg az együttműködés és a koordináció.

A térség elsődleges feladata a **falvak előregedésének megállítása, a népesség számának stabilizálása**, távlatban növelése, az **újranépesedési folyamat** keretében. Az újranépesedés folyamatának eredményeként a

³ *Önfenntartás alatt a helyi értékek hasznosítására alapozott gazdaságot értjük, nem a teljesen önellátó falugazdálkodást, bár nyilvánvalóan az lenne kedvező, ha az alapvető életfeltételekhez szükséges javak minél nagyobb számban helyben készülnek.*

helyiek megtartása mellett az elszármazottak, a bebírók, a bebírók hozzátartozói valamint a tájhoz, az itteni életformához kötődő családok kerülnek. Ehhez gazdasági felemelkedésre van szükség, amihez megvannak a térségi alapok, s erre építve a települési környezet rendezése, az ellátás, a szolgáltatás, a közművesítés, a közlekedés színvonalának emelése szükséges. A térségben élők s a betelepülők területhez való kötődése így nagyobb lesz, s az elvándorlás fokozatosan megszűnik.

A települések nyitottabb **kommunikációt** folytatnak nem csak egymással, de az itt élőkkel, a civil szervezetekkel, az ingatlan tulajdonosokkal, a Nemzeti Parkkal, a bebírókkal. E kommunikáció, s együttgondolkodás eredményeként kialakuló közös projektek jelenthetik az alapját a felemelkedésnek.

A jövőkép megvalósításának és fenntartásának alapja **az integráció**. Ahol az integráció összehangolást, külön részek újraegyesítését jelenti térben, családban, táj- és településhasználatban, közigazgatásban, gazdasági tevékenységben, mely csak akkor jön létre, ha kölcsönös előnyökön, érdekeken alapul.

A mikrotérségi integráció szintjei, ágazatai, területei:

- *Gazdasági integráció.* Cél, hogy elsősorban gazdasági tevékenységekben alakuljon ki integráció, hogy új munkahelyek teremthetők. Ebben sorsdöntő lehet a pályázati források megfelelő felhasználása.
- *Pénzügyi-szervezeti integráció* (térségfejlesztő társaság, intéző, közös pénzalap, stb.), melyet külön kiemelünk a gazdasági integráció mellett, fontosságára való tekintettel.
- *Idegenforgalmi integráció.* A látóvalók bemutatásának, a vendégek kiszolgálásának összehangolása jóval nagyobb bevételt, hírnevet hozhat, mint a külön-külön megrendezett falunapok, fesztiválok.
- *Közigazgatási integráció.* Célszerűbbnek – olcsóbbnak, hatékonyabbnak – tűnik egy körjegyzőség (körhivatal) felállítása.
- *Közügyi integráció.* Szükség lenne a helyi oktatás újraindítására, a felnőtt oktatás bevezetésére.
- *Bor-szőlői integráció.* A létező eredet- és minőségvédelmi kezdeményezések alapján „Káli királyi bor” márkavédjegy létrehozása és kereskedelmi terjesztése.
- *Vízügyi integráció.* A víz közös kincs, védelme, hasznosítása közös ügy.
- *„Közügyi” integráció.* Egységes fellépésre van szükség a közös ügyek térségen kívüli képviselésében.
- *Megújuló energia felhasználás integrációja.* A megújuló energia előállítás, használata eltérő a településeknél, ezért szükség lesz a kölcsönös segítségre, tapasztalatcserére.
- *Arculati integráció.* Közös, a Káli-medencei karaktereket használó imázsépítés szükséges, hogy a térség „rajta legyen a térképen”.
- *Népesség integrációja.* Szükség van az öslakosok és bebírók közeledésére, az ide kötődő családok, fiatalok és idősek összetartozásának erősítésére.
- *Terv integráció.* Egységes elvű, a mikrotérségben azonos módon felépített és elkészített tervekkel kell rendelkezniük a településeknek.
- *Együttműködési kódex – házirend – kialakítása.*

A jövőkép, koncepcionális cél megvalósításához stratégiai gondolkodás – terv – szükséges. A stratégia végcélja, eredménye a koncepcionális céllal azonos. A különbség, hogy a koncepcionális cél valójában vízió, jövőkép. A stratégia viszont egy folyamat. A stratégia a koncepcionális célhoz vezető út megvalósítása.

A kutatás e pontján fel kell hívunk a figyelmet arra, hogy ha a fejlesztési koncepció véglegessé válik és az érintettek elfogadják, akkor szükség lesz egy *integrált mikrotérség-fejlesztési stratégia* elkészítésére, ami a megvalósíthatóságra helyezi a hangsúlyt és konkrét rövid- és középtávú feladatokat fogalmaz meg. Ez a hosszú távú célokat lefektető fejlesztési dokumentum megvalósíthatósága érdekében szükséges, hogy a koncepció ütemezhető legyen a rövidtávú kiindulva, hogy már a kezdetek is egy fejlesztési ív szerves részeként tudatosodjanak és jelenjenek meg az érdekeltek körében.

III.3. JÖVŐKÉPET MEGHATÁROZÓ FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

A jövőkép megvalósítása a következő **tematikus célok** köré csoportosított programok és intézkedések során valósítható meg.

1. Táji, természeti értékek, kincsek megőrzése
2. Épített értékek védelme
3. Történelmi örökség megőrzése
4. Gazdaság fejlesztése
5. Turizmus fejlesztése
6. Újranépesedés
7. Élhető Káli-medence kialakítása
8. Integráció, partnerség létrejötte

A tematikus célok tükrözik a Káli-medencében megoldandó legfontosabb gondokat és kiemelik az egyes terület értékeit.

E hét pontban, mint önálló fejezetekben felvázolt, kiemelt célok nem értelmezhetők egymástól elszigetelten, nem lehet közöttük hierarchiát felállítani, inkább a **Káli-medence hosszú távú fejlődésének olyan alappilléreiként értelmezendők**, amelyeknek együtt, összehangoltan kell épülniük és erősödniük annak érdekében, hogy a mikrotérség biztos alapokon álljon. Az egyes célok önálló megvalósítása eredményezhet ugyan némi látszólagos pozitív változást adott területen, de nem képzelhető el hosszú távon az értékek védelme úgy hogy a népesség életkörülményei, a munkalehetőségek ne javuljanak, vagy nem tudnak javulni az életkörülmények, ha a gazdaság nem fejlődik kellően, s méginkább a gazdaság fejlesztése az értékek védelme nélkül a jövő szempontjából beláthatatlan következményekkel járhatnak.

A Káli-medence fenntartható fejlődése, a vázolt újranépesedés **csak a célrendszer minden területén azonos intenzitású fejlődés esetén jöhet létre.**

A tematikus célok egyes fejezetei azok ismertetését követően a cél megvalósulását elsegítő intézkedések, s az elvégzendő konkrét feladatok részletezésével folytatódnak.

1. TÁJI, TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, KINCSEK MEGŐRZÉSE

A táji, természeti értékek, a környezeti elemek védelme, a védelmet szem előtt tartó változások

A Káli-medence területének legnagyobb része a **Balatoni Nemzeti Park része**, korábban (1984-től) önálló tájvédelmi körzetként állt védelem alatt. A természetvédelem tehát viszonylag régóta jelentős tényező a mikrotérség életében, s a későbbiekben is egyik legmeghatározóbb összetevője lesz a területen zajló folyamatoknak, ami az itt élők számára **korlátot**, de egyben **lehetőséget** is jelent. A fentiek értelmében a mikrotérség jövője szempontjából meghatározó jelentőséggel bír az itt élők és a Nemzeti Park közötti szoros együttműködés, valamint közös gondolkodás kialakítása.

1.1. Tájhasználat védett természeti területeken

A Káli-medence, mint a Balatoni Nemzeti Park mintaterülete, táji, természeti kincsekben, geológiai értékekben bővelkedik, s ezek megőrzése a természeti, természetközeli területeken **természetvédelmi szemléletű tájhasználat**alatt valósítható meg. A területhasználatok és a természetvédelem közötti összhang megfelelő agrártechnikák, módszerek és eszközök, illetve növényfajták alkalmazásával biztosítható.

Az egyes tájhasználatok során védett területeken a Nemzeti Park kezelési tervében meghatározott célkitűzésekhez és feladatokhoz kell igazodni, illetve a természetvédelemről szóló törvény vonatkozó előírásait be kell tartani. Mindezek szem előtt tartása mellett hangsúlyozni kell, hogy a medence értékeinek megőrzéséhez a lakosság itt tartása kiemelten fontos. Tehát a szigorú feltételek mellett is biztosítani kell a területen élők, és azt művelők számára a megélhetést biztosító gazdálkodás körülményeit, hogy a Káli táj egy élő természeti táj maradjon, s ne kiürült dísztetfalvak, további díszlete.

Feladatok:

- A területen gazdálkodók és a Nemzeti Park megfelelő, rendszeres kommunikációjának megvalósítása
- A területen gazdálkodók és a Nemzeti Park együttműködése a védett területek művelése, kezelése során
- Helyi gazdák bevonása a Nemzeti Park területeinek művelésébe, kezelésébe, helyi munkások foglalkoztatása
- A Nemzeti Park által javasolt természetkímélő gazdálkodási technikák, technológiák, eszközök használata a védett területeken történő gazdálkodás során
- Tájékoztatás a gazdák részére a természetkímélő módszerek előnyeiről, szükségességéről, azok mibenlétéről
- A Nemzeti Park Káli-medencére vonatkozó kezelési tervével összhangban történő tájhasználat
- A szántóterületek ésszerű visszaszorítása, a gyepterületek növelése a medence belsejében, illetve a meredek, hegyoldali területeken
- Gyepterületek feltörésének megakadályozása
- Erdősítés a bebozotosodott területeken, illetve az erdősödésnek indult, felhagyott szőlőterületeken őshonos, a tájra jellemző fajokkal az Erdészeti és a Nemzeti Parkkal történő egyeztetés során
- Természetszerű erdőgazdálkodási módszerek alkalmazása
- A gyepterületek növelésével egyidejűleg a fenntartás megoldása kaszálással illetve legeltetéssel, bozótirtással
- Helyi legelő állatállomány létrehozása, fenntartása őshonos magyar fajtákból
- Tájidegen fajok cseréje, a területre jellemző fajták használata, invázív fajok irtása, terjedésük megelőzése
- Allergén gyomnövények irtása, parlagterületek kaszálása
- Szőlőterületek - mint a Káli-medence táji arculatának kialakításában egykor legmeghatározóbb tényező - megmaradásának biztosítása

- A hagyományos helyi gyümölcsstermesztés (mandula, csonthéjasok) fenntartásának és feldolgozásának támogatása
- Források védelme, felújításuk, környezetük gondozásának megoldása
- Ipari fejlesztések tiltása a mikrotérség területén, ipar kizárólag hagyományos állattartáshoz kapcsolódóan, nagyüzemi mértékű állattartás szintjén jöhet létre

Bár a mikrotérség területének egy (kis) része nem tartozik a Nemzeti Park védett területei közé, a medence egységes arculatának megteremtéséhez, illetve a harmonikus tájszerkezet kialakításához ezeken a területeken is alkalmazni kell a fenti alapelveket.

1.2. Természeti, táji értékek számbavétele

A Nemzeti Park Káli-medencére vonatkozó kezelési terve tartalmazza a védelemre érdemesnek ítélt értékek felsorolását, emellett azonban előfordulnak olyan objektumok, melyek ebben a listában nem szerepelnek, de a helyben élők ismerik, illetve különböző források megemlítik. Ezek többnyire pontszerűen jelentkeznek, értékük többnyire helyi jelentőségű, de emellett is kiemelkedő lehet. Ezen értékek felmérésére a Nemzeti Park elkészítette az egyedi tájértékek kataszterét az 1996. évi LIII. (Természetvédelmi) törvényben előírtaknak megfelelően.

Feladatok:

- A Nemzeti Parkkal együttműködve a Káli-medence teljes területére, egységes szempontok szerinti egyedi tájérték kataszter készítése a már elkészített szakmai anyag felhasználásával.
- A meglévő egyedi tájérték kataszter egyeztetése a településekkel, illetve helyi, a területet jól ismerő emberekkel, szükség esetén a kataszter kiegészítése
- A kataszter minden település számára hozzáférhető, illetve változtatható legyen. Az egyes változtatásokról a Nemzeti Park és a települések közösen dönthetnek.
- A védelem módjának kidolgozása a települések és a Nemzeti Park közös feladata
- A védelem megvalósításáról a Nemzeti Park és a települések közösen megállapodnak. A helyi lakosok és az üdülő tulajdonosok bevonása a védelem megvalósításába.

1.3. Természeti, táji értékek bemutatása

A Káli-medencében található rendkívül gazdag természeti értékkincs egy része már jól feltárt, illetve több tanösvény vezet végig a látogatókat egyes értékes területeken. Az egyedi tájértékekről a Nemzeti Park készített tájékoztató füzetet, az értékek más része azonban egyelőre kevésbé ismert, vagy megközelítési lehetőségéről nincs megfelelő tájékoztatás. Ennek kapcsán az értékek bemutatásával egyidejűleg a cél a bemutatott terület, érték fennmaradásának biztosítása a látogatás káros hatásainak minimálisra történő szorítása mellett.

Feladatok:

- A Káli-medence egyedi tájértékeit bemutató kiadvány a medence minden településén legyen elérhető
- Az egyedi tájértékek bemutatására szolgáló jel legyen minél inkább „rongálás-biztos”, a meglévő jelek, tájékoztatótáblák állapotának rendszeres ellenőrzését, felújítását, karban tartását a Nemzeti Park és a települések közösen oldják meg
- A túraútvonalak infrastruktúrájának (utak állapota, szemetesek, padok, korlátok, lépcsők stb.) felülvizsgálata, szükség esetén az eszközök pótlása, cseréje, rendszeres ellenőrzése és karbantartása
- Tematikus túrák szervezése, melyek a táji- természeti értékek bemutatására szerveződtek (bortúra, geológiai túra, forrás-túra, stb.). Igény esetén a túrákhoz nagy helyismerettel rendelkező helyi vezetők biztosítása, mely lehetővé teszi az ellenőrzött természetjárást, aminek során csökken a természetkárosítás veszélye, illetve a látogatók teljesebb körű ismeretekre tehetnek szert az adott területről
- Tájalakulás-történeti túrák: földtörténeti/geológiai túrák; az ember tájformáló tevékenységének bemutatása (bővebben lásd: Turizmus fejlesztése fejezet)

- Forrás túra: A Káli-medence legismertebb, illetve valamilyen szempontból legjelentősebb forrásainak felkeresése (kóstolás, ha folyik belőle víz; melyik a legfinomabb? szavazás, évenkénti eredményhirdetés)
- A helyi hagyományos gazdálkodás bemutatása mintagazdaságok segítségével: Salföldön és a Kornyi-tó melletti majorokban bemutatható a Káli-medence tájalakulásának története és a tájalakulásra legerőteljesebben ható tényezők megismertetése, felelevenítése „kicsiben”
- Oktatás lehetőségeinek megteremtése a mintagazdaságok területén vezetővel, „foglalkoztató füzettel”, terem biztosítással, „kézzel fogható” ismeretek megszerzésének biztosításával
- Szakmai turizmus fejlesztése
- Madármegfigyelés, botanikai és zoológiai túrák szervezése helyi vezetők segítségével

1.4. A tájképvédelem, látványvédelem

A Káli-medence legnagyobb varázsát talán emberléptékűsége adja, a legtöbb helyről szinte teljesen belátható térség, s az ahogyan az apró települések megbújnak a medence peremén magasodó vulkanikus hegyek lábainál, vagy némiképp pöffeszkedőnek tűnve, mégis ebben a kis léptékben bájosan foglalnak helyet a medence belsejében. Ennek a látványnak a megőrzése a megfelelő, harmonikus tájhasználat, valamint a beépíthetőség táj- és településkép-védelmi szempontokat előtérbe helyező, de ésszerű, és az élıhetőség rovására nem menő építési szabályozás esetén biztosítható.

1.4.1. Településkép-védelem, sziluett-védelem

A Káli-medence arculatát nagyrészt befolyásolja az ott lévő települések látványa, hogy a medence egy-egy pontjáról hogyan tárulnak fel, mik azok a jellegzetes pontok, amelyekről beazonosíthatók, és milyen érzetet keltenek a szemlélőben. Ezek sokszor meglehetősen szubjektív szempontok, azonban néhány lényeges dolog jól megfogható, amelyeket alapelveként használva a települések megjelenése, egyedisége, jellegzetesen szerény, tájba simuló karaktere, s a szőlőhegyek hagyományos arculata is megőrizhető.

Feladatok:

- Belterületi fejlesztések korlátozása: új beépítések a meglévő szerkezethez alkalmazkodva, már beépített területhez csatlakozóan, ütemezve történhetnek
- Építési korlátozások: az újonnan épített épületek tömege és aránya, építménymagassága a helyi hagyományokhoz igazodjon
- A helyi infrastruktúra kialakítása tájképvédelmi szempontok figyelembevételével
- A légvezetékek fokozatos cseréje földkábelre
- Mikrotérségi főépítész alkalmazása a szakmai szempontok érvényesítése céljából (lásd 2.2.3. Mikrotérségi Főépítész és tervtanács fejezet)

1.4.2. Tájképvédelem

A medence arculatának megőrzése tekintetében további szempont, hogy a településeket is magába foglaló táj milyen képet mutat. A néhány évtizedre visszanyúló természetvédelem egyik módja a tájkép védelme, eszközei azonban korlátozottak, szükség van az egyes tájhasználatok, illetve a beépítés módjának és mértékének körültekintő szabályozására.

Feladatok:

- Hagományos, illetve harmonikus tájgazdálkodás megvalósítása a termőhelynek, illetve a Káli-medence adottságainak megfelelő művelési ág, művelési mód és hagyományos fajták használatával
- A jellegzetes tájképi elemek megóvása
- A mikrotérségi infrastruktúra elemeinek kialakítása tájképvédelmi szempontok figyelembevételével
- Külterületen beépíthető területen kizárólag tájba illeszkedő, illetve a helyi hagyományos építészetnek megfelelő épületek, építmények építhetők, a meglévő épületek ilyen szellemben újíthatók fel
- A szőlőhegyek üdülőterületekké alakulásának megakadályozása
- A szőlőhegyeken a tűzvíztározók felülvizsgálata; ilyen címen a későbbiekben nem épülhet medence a hegyeken
- Medence belseji nagy kiterjedésű gyepterületek védelme az építés, illetve az erdősítés tiltásával
- Körültekintő erdőtelepítés
- A szükséges helyeken bozótirtás

1.5. Geopark

A Balaton-felvidék, s azon belül Káli-medence is földtani értékekben rendkívül gazdag, ennek kapcsán felmerült a Bakony-Balaton Geopark létrehozása. A geopark létesítésének célja a terület geológiai értékeinek bemutatása mellett ezek jelentőségének tudatosítása a látogatók és a helyi lakosok számára. A geopark felöleli a helyben lévő gazdag történelmi, kulturális és ökológiai értékeket is, s a „szelíd” geoturizmuson keresztül hozzájárul a helyi gazdaság fejlődéséhez. Létrehozásához, fenntartásához, működtetéséhez alapvetően hozzájárulnak a helyi közösségek és szervezetek.

Feladatok:

- Szoros együttműködés kialakítása a Káli-medence települései, egyéb érintett települések és a Geoparkot létrehozni kívánó szervezet között
- Helyi közösségek (pl. természetvédelmi egyesület) szervezése, tájékoztatás, számukra képzések szervezése, felkészítés a Geopark részéről
- A helyi közösségek részvétele a környezeti oktatásban és bemutatásban, tudományos kutatásban, az értékek fenntartásában
- Helyi közösségek együttműködése, tapasztalatcsere a társ-szervezetekkel
- Geológiai értékek számbavétele, értékelésük; bemutatásukra program közös kidolgozása a települések és a Geopark szervezete között

1.6. Vizek védelme

A Káli-medencében a környezeti elemek közül a **víz** a legmeghatározóbb, jelenléte illetve hiánya a leginkább befolyásolja a táj alakulását, ebbe beleértve a természeti értékek, növény és állatvilág fennmaradását, valamint az itt élők és gazdálkodók megélhetésének feltételeit. A víz különböző megjelenési formáit biztosító talaj védelme ugyanilyen okokból elsődlegesnek tekinthető.

Az elmúlt években készült, a Káli-medence vízháztartását elemző tanulmányok egyhangúan kimondják, hogy a területet- tágabb földrajzi környezetével egyetemben- rendkívüli szárazodás sújtja. A változatos hidrogeológiai és domborzati felépítés megnehezíti a **vízhiányos helyzetért** felelős hatótényezők teljes körű feltárását. A témát érintő tanulmányok és a saját tapasztalatok, valamint kutatási eredményeink összevetése során kikristályosodtak azonban azok a környezetileg káros hatással bíró tényezők, amelyek közül első helyen kell említünk a **medencealji területeken lefektetett belvízelvezető drénrendszert**, valamint a természetes **kisvízfolyások csatornázását**. A vízrendezési munkálatok során a csatornázott vízfolyások közül a Burnót-patak, a medence vízgyűjtője vesztett legtöbbet környezeti potenciáljából, tovább rontva ezáltal a medence vízellátását. A csökkenő vízszint kialakulásában szerepet játszik a **kisörspusztai homokbánya** nagy felületű tavainak felületéről párologó víz, valamint a **Kékkút Ásványvíz Rt. vízkitermelésének** hosszú távon tisztázatlan hatása.

Az **ásványvíz-kitermelés** nemzetközi és hazai viszonylatban is dinamikus fejlődő iparág, ennek ellenére - a Kékkút Rt. tájékoztatása szerint - kapacitásbővítés nem áll szándékukban, s 2010 évet követően sem szeretnék növelni a jelenleg engedélyezett 320e m³/év vízkitermelést. Ez megegyezik a települések szándékával is, mely szerint a Káli-medencei vízkészlet hosszú távú fenntarthatóságának érdekében nem támogatható a vízkivétel növelése.

A 2010-es esztendő mérföldkönek nevezhető a kékkúti ásványvízzel kapcsolatosan, mely évben lejár a Kékkúti Ásványvíz Zrt. vízhasznosítási engedélye, és le kell bonyolítani az ötévente esedékes vízjogi engedélyezési eljárást. Az új szerződéskötés előtt érdemes átgondolni az ásványvíz kitermelésével, hasznosításával kapcsolatos témaköröket, a kitermelő céggel való további együttműködés formáját. A legfontosabb tényező, hogy a Káli-medence vízháztartásában elsőrendűen érdekelt települések nem maradhatnak ki a vízgazdálkodásból. Tudniuk kell, hogy mire számíthatnak, hiszen a vízügy alapvetően befolyásolja a települések lakóinak, ingatlantulajdonosainak élet-, munka és rekreációs körülményeit, jövedelmi és vagyoni helyzetük alakulását, a természetes környezet megújulási képességét.

A Káli-medence mikrotérségi összefogását, együttműködését távlatosan megalapozná, ha az ásványvíz felhasználásának témájában sikerülne közös nevezőre jutni, hiszen közös ügyről, közös célról van szó. A formálódó térségi együttműködés igazi próbaköve lenne, ha a 4. illetve 8. fejezetben javasolt Káli-Tanács egyik első ülésén megtárgyalná, hogyan viszonyuljanak a 2010-es concessziós évfordulóhoz.

Később más intézmények, pl. a Káli-medencében működő közügyekkel foglalkozó társaságok, alapítványok, a természet- és környezetvédelemmel, vízügyekkel, a felszín alatti kincsekkel foglalkozó közintézmények, a Nemzeti park, s tudományos intézetek is bevonhatók a vízhasználat szabályozásának kidolgozásába.

Kíváncsú lenne közös álláspontot kialakítani az ásványvíz víz-gazdálkodás módjában, szabályozásában, a keletkező hasznoknak a települések és a kitermelő cég közötti megosztásában. Fontos, hogy a települési érdekeket és annak érvényesítési lehetőségeit a helyi választott vezetők, képviselőtestületek fogalmazzák meg, mivel a helyi értékekhez alapérdekeik fűződnek.

Egy profitorientált, nem helyi, sőt nemzetközi érdekeltségű cég elsősorban a (világ)piaci tendenciákat figyeli, gazdasági hatékonyságra, a beruházások mind gyorsabb megtérülésére, a profit maximalizálásra törekszik. Ha ezekben tartós hátrányt tapasztal, vagy valószínűsít, akkor tovább áll, átadja helyét egy másik, üzleti szempontból „hatékonyabb” vállalkozásnak. A helyi ügyekben tehát annyiban érdekeltek e cégek, amennyire a helyi társadalmi és infrastrukturális háttérrel biztosítottak látják a piaci feltételekhez való igazodásban.

A lakossági, térségi-települési, vagyis a helyi érdek tehát nem kerülhető meg.

Ha a települések (lakosság és helyi vállalkozások) közvetlenül érdekeltté válnának a vízgazdálkodásban, miként „természetből fogva” azok, akkor esély lenne arra, hogy – szigorú szabályozás mellett – az ásványvíz hasznosítása hosszú távon egyensúlyban legyen természetes újraképződésével. A fenntartható gazdaságosság feltétele, hogy ne történjen túlzott kitermelés. A vízhasznosítás során, a helyi érdekeltség bevonásával, újabb termékváltozatok is készülhetnek (pl. szörpök, üdítők, ivólék). A különleges, nem tucat termék piaci értéknövelő tényező. A mennyiség helyettesíthető minőséggel, a termékskála bővítésével. Ebben a kitermelő cég partner lehet, szükség van technológiai tudására, gazdasági erejére, tapasztalatára, kapcsolatrendszerére.

Az említetteken kívül nem szabad figyelmen kívül hagynunk a **lakossági vízkivétel** és a környezeti viszonyoknak nem megfelelő tájhasználat hatását. A fenti hatótényezők ismeretében a feladatok meghatározásakor elsődleges cél a medence vizének helyben tartása, a talaj- és karsztvízcsökkentő hatások minimalizálása a belvízvesztély kockázatának kiiktatása mellett.

Feladatok:

- Természetes kisvízfolyások csatornázása, mederrendezése és a belvízelvezető csatornarendszer környezetileg káros hatásainak csökkentése
- A medence meliorált területeinek feltérképezése, a drénrendszert ellenőrző figyelőkutak eredményeinek elemzése, szükség esetén a drénrendszer felszámolása, a belvízelvezető csatornarendszer felülvizsgálata
- A Burnót-patak mederkialakításának ökológiai alapú, természetközeli újragondolása, patakrevitalizáció megvalósítása a mikrotérség településeivel közösen
- Erózió elleni, agronómiai és műszaki talaj védelem
- A Burnót-patak vízgyűjtőjét érintő környezetvédelmi intézkedések: belterületi csatornázások befejezése, közös hálózatok létrehozása, rácsatlakozások támogatása, a csatornázás után visszamaradt emésztőgödörök felszámolása, az üdülők emésztőinek rendszeres ürítése, a mezőgazdasági vegyszerhasználat ellenőrzése, szükség esetén korlátozása
- Természetes vízfolyásokra jellemző vonalvezetés kialakítása (vízszintes és magassági vonalvezetés, megfelelő keresztmetszvények)
- A lakossági vízkivétel mértékének számszerűsítése s hatásainak vizsgálata
- Tájhasználat váltás támogatása (szántók-gyeppek aránya, legeltetés)
- A kisörspusztai homokbánya vízháztartásra gyakorolt hatásának részletes elemzése
- Kékkút Ásványvíz Rt. működésére vonatkozó meglévő hatásvizsgálatok és a monitoring rendszer eredményeinek elemzése, valamint egy független hatásvizsgálat készítése, melynek célja meghatározni a jelenlegi kitermelés mellett a medence természetes vízháztartása fenntartható-e. A vízkitermelés növelése nem támogatható.
- 2010 utáni tennivalók meghatározása, mikrotérségi vízügyi politika megalkotása

2. ÉPÍTETT ÉRTÉKEK VÉDELME

A Káli-medence nem csak táji, természeti-, de épített értékekben is kiemelkedően gazdag terület. A terület épületállománya széles idősvot ölel fel, hisz megtalálhatók itt az Árpád-kori települések nyolcszáz-ezer éves templomainak romjai mellett a későbbi korok változatos építészeti emlékei is. A Balaton-felvidék értékes népi építészeti lakóházai, pincéi és presházai nagy számban megmaradtak, s jó részük felújításra is került.

2.1. Az épített értékek számbavétele, és védelme

A Káli-medencében a nyolc településen összesen 53 műemlék található. A 6 árpád kori építmény (Kerekikáli templomrom, Kisfaludi templomrom, Velétei palotarom, Töttöskáli templomrom, Sóstókáli templomrom, és Kővágóórs közigazgatási határán belül, de a Káli medencén már kívül eső Ecséri templomrom) mellett védtettség alatt áll a salgföldi középkori kolostorrom, a települések 12 különböző egyházi épülete, 26 lakóépület, egy kriptá és egy mosóház is. A műemlékek között 5 szőlőhegyi építmény található.

Az országos védelem alatt nem álló értékes épületeket a készülő, illetve a helyenként már elkészült településrendezési tervek igyekeztek számba venni és a helyi építési szabályzat keretein belül helyi védelem alá vonni. A településrendezési tervek örökségvédelmi hatástanulmányának keretein belül feltárt építmények egy részét minden településen védelemre javasolták, de ahol nincs jóváhagyott terv, ott nincs védett épület sem, valamint a helyi építési szabályzatban megfogalmazott előírások településenként meglehetősen eltérőek.

Az értékes utcaképek, a településkarakter és -sziluett, az egyedi építészeti elemek csak nagyon kevés faluban kerültek védelem alá, s a helyi építési szabályzatokban/sabályzat tervezetekben településenként eltérő előírásrendszer készült, melyek hol szigorúbban, hol engedékenyebben próbálják helyi védett értékek megmentését biztosítani és átalakításukat koordinálni.

Megállapítható tehát, hogy ahogy nem egységes a helyi védelemre javasolt, illetve a helyi védelem alá vont épületek számbavételének szempontrendszere, úgy nem egységes a védelem szabályozása sem.

A Nemzeti Park területén található templomromok számbavétele megtörtént, látogathatóságuk, a kihelyezett táblák segítségével az ismertetésük többségében biztosított. A további országos, vagy helyi védelem alatt álló értékes épületek azonban semmilyen formában nem kerültek összegyűjtésre, s bemutatásuk, ismertetésük sem biztosított.

A Káli-medence egyedisége, hangulata a települések sajátos vonzó jellege, azaz az egész táj építészeti karaktere akkor marad meg, ha sikerül ezeket a jellegzetes épületeket, építészeti elemeket, formákat megőrizni, s az utókornak továbbadni. Ezért az építészeti hagyományok védelme és az építészeti ismeretek következő generációk számára történő továbbadása a fejlődés egyik alappillére kell, hogy váljon.

A feladat tehát az elkészült Örökségvédelmi hatástanulmányok, valamint a Balaton-felvidéki és ezen belül a Káli-medence népi építészeti hagyományait feldolgozó munkák adatait felhasználva, egységes szempontrendszer szerint a Mikrotérség védett épületeinek számbavétele, értékkataszter készítése, a védelem módjának kidolgozása

Feladatok:

- A védelem szempontrendszerének kidolgozása
- Helyi védelemre érdemes épületek **kijelölése mind a települések lakott területén, mind a szőlőhegyen**
- **Értékkataszter készítése**
- **Temető**k értékközpontú felmérése, védelmének kidolgozása
- **Településszerkezet, utcakép, sziluett** védelem kidolgozása
- Közös Mikrotérségi **értékvédelmi rendelet** kidolgozása, előírásrendszer közös elfogadása,
- **A helyi és az országosan védett épületek megjelölése** (egységes, helyi fazekas által készített kerámia tábla kihelyezésével minden épületre) és lehetőség szerint rövid ismertetése
- Ismertető füzet, kiadvány készítése a megtekintésre érdemes épületekről, kiemelve a népi építészeti jellegzetességeket, így ismertetve a térség építészeti hagyományait
- **Tematikus túrák** szervezése a megtekintésre érdemes épületek felfűzésével (lásd még: Turizmus fejlesztése fejezet)

2.1.1. A hagyományos építészeti elemek számbavétele, továbbélésük biztosítása

A Káli-medencében az itt lévő népi lakóépületek között a Balaton-felvidék egyedi építészeti jegyeit őrző, meghatározó épületek mellett számos olyan, összességében már nem jelentős, átépített, bővített, de elemeiben még példaértékű épület található, melyek mintául szolgálhatnak a további építkezésekhez. Sőt vannak olyan lakóépületek is, amelyek eredetileg nem voltak kiemelkedőek, de felújításuk vagy átépítésüket követően méltó helyre emelkednek a gazdag építészeti hagyományokkal rendelkező településeken.

A kiemelkedő minőségű épületek megismertetése, tulajdonosaik, tervezőik és kivitelezőik elismerése pozitív példaként állhatna a többi ingatlan tulajdonos előtt és kedvet, lendületet, bátorságot adhatna saját épületeik színvonalas felújításához is. Ennek eléréséhez elengedhetetlen, hogy az építészeti hagyományok, illetve a felújításokhoz igénybe vehető támogatások tekintetében elérhető információt álljon mindenki rendelkezésére, s így az örökül kapott helyreállítandó épület felújítására lehetőségként tekintsenek, ne pedig többletköltséget jelentő nyűgként.

A korábbi kezdeményezések továbbgondolásaként elkészíthető egy Káli-karakterkönyv, mely az egyes építészeti elemek számbavétele mellett bemutat értékes, a területhez illő mai példaértékű, továbbgondolt épületeket, elemeket, s a tervezésben otthon lévő építészek és mintaterveik bemutatása mellett a kivitelezésben jártas mesterek referenciáit és elérhetőségeit is tartalmazza. Így tehát jó alapul szolgálhatna nem csak az építetőknek, de a tervezőknek is. A tervezésen és a tulajdonosok tájékoztatásán túl fegyelmet kell továbbá arra is fordítani, hogy a kivitelezésben jártas építőmesterek is továbbadják tapasztalataikat és tudásukat.

A Balaton-felvidéken és ezen belül a Káli-medencében számos építész él és dolgozik, akik ha rendszeresen folytatnának egymással párbeszédet, jól ismernék egymás munkáját és visszajelzést kapnának a saját tevékenységükről is, azzal nemcsak saját szakmai fejlődésüket szolgálják, hanem a térségben megvalósuló épületek esztétikai minősége is magasabb lenne. Fontos feladata az építészeknek a múlt értékeinek megőrzése, de legalább ilyen fontos feladat, hogy az újonnan épülő épületek is olyan minőséget képviseljenek, amelyre a jövő generációi ugyanolyan elismeréssel tekinthetnek, mint mi a múltunk örökségére. A Káli-medence sajátos atmoszférája és az építészeti emlékek inspirációs ereje vonzó lehet építész hallgatók számára is, ezért felmérő táborok vagy alkotóhetek során sok új ötlet kerülhet tőlük is napvilágra, amelyek a Káli-medence építészetét gazdagíthatnák.

Feladatok:

- Hagyományos, valamint új épületek számbavétele, ajánlások, építészeti elemek részletezése, ismertetése építészek, kivitelezők bevonásával laikusok számára is értelmezhetően
- **Karakterkönyv** szerkesztése, kiadása
- Népszerűsítés, könnyű **hozzáférés** biztosítása (pl. Internet)
- Közös pénzalap, **finanszírozási rendszer** létrehozása a védett épületek felújításának támogatására, melynek forrása lehet külső pályázat is
- **Építészek szakmai fórumának** kezdeményezése, támogatása, esetleg egy konferencia vagy díjátadó ünnepség szervezésével
- A helyi védett épületek pozitív megítélésének erősítése példaértékűen felújított házak elismerésével, díjazás hagyományteremtésével:
 - A Nemzeti Park által alapított „a Balaton felvidék legszebb pincéje” és a „Balaton-felvidék legszebb szőlőskertje” mintájára meg kell alapítani a **Káli-medence legszebben felújított parasztháza** díját is;
 - további elismerést kaphatnának a helyi hagyományokhoz illeszkedő, de mai eszközökkel és anyagokkal létrehozott új építésű vagy eredetileg nem jelentős épület felújításával létrehozott házak is
- a helyi építési hagyományokat megismerni és alkalmazni akaró kivitelezők, építő mesterek támogatása
- alkotóhet, felmérő tábor szervezése építészhallgatók számára, kapcsolatfelvétel építész oktatással foglalkozó oktatási intézményekkel

2.1.2. Védett értékek felújítása és hasznosítása

Bár a védett épületek számbavétele elsődleges feladat, ezen épületek továbbélésének záloga felújításuk, funkcióval való megtöltésük.

A települések sokat köszönhetnek a bebírók/nyaralók megjelenésének, s a felújítási folyamatok 20-30 évvel ezelőtti elindulásának. A cél azonban, hogy egyre nagyobb számban a helyiek, a település közössége által birtokolt épületek felújítása, megújulása is megtörténjen.

Az elmúlt évek pályázati forrásait megfigyelve található helyi **védett érték közösségi célú felújítására** pályázat, tehát az önkormányzat példaértékű munkát tudna végezni támogatásokkal. Jó példaként előttünk lehet a Mindszentskálai közösségi ház megvalósult felújítása, de hasonló jellegű értékmentés a felújításra tervezett kővágóörsi többfunkciós épület, s a monoszlói szélmalom visszaépítése, vagy éppen a salgótarjáni egyházi iskola hasznosítása is. Az önkormányzatok számba véve a tulajdonukban álló védett épületeket hasznosítási programot dolgozhatnak ki közösen. E mellett az eladó helyi védett épületek önkormányzati megvásárlása és turisztikai célú felújítása, hasznosítása is lehetne az Önkormányzatok törekvése.

Segíteni kell továbbá az értékes épületeket birtokló helyi lakosokat is, hiszen sok esetben nem értesülnek arról ha rendelkezésre áll olyan pályázat, amely az épületük hagyományörző módon történő felújításának többletköltségeit fedezi.

Feladatok:

- Önkormányzati tulajdonú **védett épületek számbavétele**
- **Hasznosítási program** kidolgozása
- Pályázati és egyéb **források** szerzése felújításokra
- Védett értékek **tulajdonjogának** megszerzése (önkormányzati vagy közös alapítványi hasznosítás) és közösségi célú felújítása, hasznosítása
- Örökségvédelmi Hatástanulmányban szereplő **irányelvek**, változtatási javaslatok figyelembe vétele védett épületek átalakításánál, felújításánál, bővítésénél
- **Kulcsfontosságú épületek** megújításának, felújításának megindítása, méltó hasznosítási feltételeinek a megteremtése
- Védett épületek tulajdonosainak segítése a pályázati források megismerésében, szakemberek felkeresésében

2.2. Káli-medence mai arculata

A régmúlt Káli-medence építészetének jelentősége ismert, ám az értékek megőrzése és továbbvitele a jelen feladata.

Több térség vagy település esetében beszélhetünk a táj és az épített értékek elválaszthatatlan kapcsolatáról, s ennek értékét a ma embere lassan újra felfedezi. A Káli-medencében a települések a tájban, a táj a településekben az embert rabul ejtő harmóniában van jelen. Ezért a Káli-medence esetében nem lehet önállóan építésszabályozásról és/vagy tájrendezésről beszélni.

A településeknek fel kell ismerniük, hogy a Káli-medence érték, s addig marad érték, amíg sikerül ezt megőrizniük. A számtalan a Nemzeti Park jelentette vagy a Balaton törvény által eléjük állított korlát mellé, saját belső korlátokat is kell állítaniuk környezetük megőrzése érdekében, ez ugyanúgy igaz a táji, természeti környezetre, mint az épített környezetre.

A táj és az épített környezet elválaszthatatlansága miatt kiemelt jelentősége van a települések helyi építési szabályzatainak, s azok összehangolásának. Hiszen ma a tájrendezés, ha korlátozottan is, de csak a helyi építési szabályzatokon keresztül lehetséges. E mellett cél, hogy hosszútávon a medencében egy egységes mikrotérségi építési szabályzat szülessen, addig azonban míg ennek magasabb rendű jogszabályi korlátai vannak, cél az integrált, összehangolt szabályozás.

2.2.1. Épített környezet megőrzése, és fenntartható fejlesztése

A védelemre érdemes, különleges figyelmet érdemlő épületek megőrzése mellett nagy jelentősége van annak, hogy mennyire sikerül megőrizni az egyes települések egyedi arculatát, hangulatát. Ez nem csak azt jelenti, hogy a régi épületeket körültekintően, igényesen kell felújítani, de legalább ilyen fontos, hogy az új épületek megjelenése, léptéke, tetőidoma, anyaghasználata milyen lesz. Ehhez az egyes települések **építési szabályzataiban** szigorú, de körültekintő előírásokat kell megfogalmazni, valamint fontos az itt élők szemléletformálása is.

2.2.2. Közös tervezés

2.2.2.1. Közös Mikrotérségi szerkezeti terv

Amíg egy közös mikrotérségi építési szabályzat nem jön létre a települések építési szabályzatait kell összehangolni, azonban ezek alapját is egy **összehangolt közös, mikrotérségi szerkezeti terv** kell képezze.

Az egész Káli-medencét egy egységként kezelő szerkezeti terv megléte esetén nem állhat elő olyan - ma még mindennapos - állapot, hogy szomszédos települések rendezési terveiben az utak, kerékpárutak nem találkoznak, azonos karakterű területek különböző területhasználati besorolásba kerülnek, vagy hogy a települések nem tudnak egymás fejlesztési elképzeléseiről. A településszerkezeti tervek összehangolásának jó alapja a Balaton-törvény szigorú előírásrendszere, értékszemlélete, de a települések közötti párbeszédet nem váltja ki.

Fontos lenne, hogy a települések a közösen elkészített mikrotérségi szerkezeti tervet megvitassák és el is fogadják azt, s településterveik alapjául szolgáló tervfajtaként tekintsenek rá.

Hosszú távú cél természetesen egy közösen kimunkált és elfogadott **Mikrotérségi szerkezeti terv** kell, hogy cél legyen. Sajnálatos, hogy a közös elfogadást a jelenlegi jogszabályok még nem teszik lehetővé. A közös tervezés nem csak az összehangolás együttgondolkodás feladatát látná el, de így lehetőség lenne arra is, hogy a Balaton törvényben megfogalmazott paramétereket, előírásokat mikrotérségi szinten kelljen biztosítani, s ne települési szinten, így biztosítva nagyobb tervezői szabadságot a szigorú szabályozók betartása mellett.

Feladatok:

- közös mikrotérségi szerkezeti terv készítése
- közös képviselőtestületi ülés, amelyen megvitatják az önkormányzatok képviselői a közös szerkezeti tervet
- a közösen készített mikrotérségi szerkezeti terv településszerkezeti tervbe való átvétele

2.2.2.2. Közös elvek alapján készülő építésszabályozás

A legalább összehangolt, de inkább közös építésszabályozási előírásrendszerrel kiküszöbölhető lenne, hogy egyazon szőlőhegyen (Fekete-hegy) történő építkezésre attól függően, hogy az adott terület éppen melyik település közigazgatási területéhez tartozik, három különböző építési szabályzat legyen érvényben, illetve hogy hasonló jellegű, karakterű településrészekben különböző elvű, értékrendű, egymással össze nem hangolt fejlesztések készülhessenek.

A településekre olyan építési szabályzatot kell készíteni, amely:

- a nyolc településre **egységes elvek** alapján készül;
- **szerkezetük egységes** ezzel is segítve a jogszabályt alkalmazó építési hatóság munkáját;
- a kialakult településképi és építészeti jellemzők **megőrzését** és az új épületek építésekor azok környezetbe illő szabályozását segíti, ösztönzi;
- a települések kialakult jellegének megőrzését a nagyszámú **helyi védelemre javasolt épülettel** elősegíti, de úgy, hogy az épületek esztétikai és történeti értékük megőrzésével a mai életminőségnek, igényeknek megfelelően **átalakíthatók**, felújíthatók legyenek;
- szigorú paraméterekkel meghatározza az **új építésű lakóházak, pincék-présházak, hétvégi házak építési feltételeit**, anyaghasználatát, azért hogy tájba illő épületek szülessenek,

- a múlt és a jövő **összhangját** szolgálja, nem gátolva előre mutató építészeti megoldások alkalmazását;
- védi azokat az épületeket, amelyek **a szőlőhegyi táj ékkövei**;

2.2.3. Mikrotérségi Főépítész és tervtanács

A Káli-medence épített értékeinek megőrzése és a táj és épített környezet egységének további biztosítására, továbbá szakmai tanácsadás és kontroll céljából célszerű lehet a nyolc településnek egy közös **Káli-főépítészt** alkalmazni.

A Főépítész feladata:

- a települések építési szabályzatainak **összehangolása**,
- a településrendezési tervekben történő változtatások, **módosítások gondozása, nyomon követése**,
- a közös elvekkel készülő **építésszabályozás érvényesítése**,
- az építési hatóságtól el nem várható tanácsadó **koordináló** szerepet tölthetne be, szorosan együttműködve az önkormányzatokkal és a Nemzeti Parkkal
- az értékvédő civil szervezetek összehangolása, párbeszéd elősegítése
- **értékvédelmi szemlélet** terjesztése
- Káli **építések összefogása**
- Káli-medence legszebb épülete díj gondozása (érem, oklevél, tíz évente kiadvány)

Később a főépítész munkáját egy **Káli-tervtanács** segíthetné, ahol építések mellett tájépítések, és a Nemzeti Park képviselői is helyet kapnának.

3. TÖRTÉNELMI ÖRÖKSÉG MEGŐRZÉSE

A Káli-medence területén ma is él a múlt. A számos, különböző történeti korból származó emlék ma is szerves része a tájnak, ezzel téve egyedülállóvá a Káli-medence hangulatát. Ez az egyedi hangulat készíti arra az embereket, hogy felkeressék a Káli-medencét, s hogy ez továbbra is így maradjon, sőt fejlődjön, ennek a különleges hangulatnak az alkotóelemeit kell felkutatni, és megőrzésükről, fennmaradásukról, illetve erősítésükről és megismertetésükről gondoskodni mikrotérségi szinten.

3.1. Földtörténet

A Káli-medence kialakulásának több százmillió éve során változatos felszíni formák, képződmények jöttek létre, tanúsítva a hosszú időszak gazdag eseményeit. A rendkívül sokféle felszínalakító folyamat eredményeként alakult ki a Balaton-felvidék, s azon belül a Káli-medence sajátos arcolata is. Ennek emlékei közül számos a mai napig fellelhető a medence területén.

Feladatok:

- A medence geológiai értékeinek számbavétele
- A földtörténeti értékek, helyszínek, különböző típusú kőzetek, felszíni formák, képződmények bemutatása tematikus túrák segítségével, a helyszínen tájékoztató táblák elhelyezésével, ismertető füzet kiadásával
- Csatlakozás az Európai Geopark Hálózathoz, a Bakony-Balaton Geopark létrehozása (lásd Táji és természeti értékek, kincsek megőrzése fejezet)
- Tematikus túra: Földtörténeti/geológiai túrák:
 - a kőtengerek: Szentbékakála – a legnagyobb és legszebb; Salföld, Kővágóörs külterület, belterület – a legemberközelibb; Mindszentkála/Szentimrepuszta - az elbányászott
 - bányatúrák, avagy sokszínű ásványkincsek a Káli-medencében: a különböző állapotban lévő bányák bemutatása (vezetővel): Salföld – jelenleg működő kavics-bánya (látogatás a bányával egyeztetve, helyszíni vezetéssel); Balatonhenye – a közelmúltban felhagyott bányatelek (és kőfeldolgozó), a rekultiválandó terület; Kővágóörs, Kis-Hegyesztű – jó pár éve felhagyott terület, avagy a spontán erdősülés, Mindszentkála – beerdősült terület, avagy a természet visszaköveteli, ami jár; mindszentkálai tárna bemutatásának lehetőségei; végül Monoszló – Hegyesztű a megvalósult rekultiváció példája
 - vulkanikus tevékenység nyomai: a kőtengerek (ld. fent); vulkáni törmelék-ár: Szentbékakála - kőfejtő; bazaltoszlopok: Monoszló – Hegyesztű; bazalttakaró: Mindszentkála – Kopasz-hegy stb.
 - karsztjelenségek a Káli-medencében

3.2. Kál horka emlékezete

A Káli-medence emberléptékű története voltaképp Kál horkával kezdődött, aki felismerte a terület vizeiben, rétjeiben, óvó hegyeiben, kellemes klímájában az ideális szálláshelyet. A honfoglalás korával jelent itt meg az első emberi tájformáló erő, indult el a Káli-medence mai arculatának kezdeti kialakulása, de ezzel együtt az itt megtelepedő nemzetségek az egész magyarság sorsát is alakították. Kál horka és főként fia, Bulcsú a magyar történelem e korszakának jelentős alakjai voltak, Kál nevét ma is őrzik a medence településeinek nevei. Ennek tükrében a Káli-medence (azon belül is a Kereki domb környezete) ideális helyszíne lehet a magyarság múltjának ezen időszakát megidéző emlékhelynek.

Feladatok:

- Az emlékhellyel kapcsolatos ötletek megfogalmazása a települések, civil szervezetek, szakemberek, történészek, művészek, érdeklődő lakosság stb. közös részvételével, a gondolatok, ötletek összefogása
- A projekt kézben tartásához alapítvány létrehozása a települések, szakemberek, civilek delegálásával, mely a régészeti feltárások finanszírozását segíti
- Tervek készítése, a projekt részletes kidolgozása az emlékhely kialakítására vonatkozóan, fenntarthatóság biztosítása
- A projekt szakmai minőségének, hitelességének biztosítása, ellenőrzése
- Pályázati források keresése, pályázatkészítés

3.3. Káli-medence az Árpád-korban

Az Árpád-korban, majd azt követően is a Káli-medence területén számos település létezett, megélhetésüket a gazdag természeti kincsek, és kedvező adottságok biztosították. A hajdanán meglévő sűrű településhálózat nyomai egy-egy templom illetve régi palota romjain keresztül ma is nagy számban fellelhetők, bár területükön régészeti feltárás jellemzően nem történt.

A számos Árpádkori/középkori emlék megóvása és bemutatása a Káli-medence karakterét emberi eszközökkel leginkább alakító korszak életébe enged bepillantást. Ehhez első lépésként számba kell venni, hogy mi maradt fenn az Árpádkorból a medence területén - ahol még nem történt meg - régészeti feltárással együtt. A számbavételt követően jelentőségének, megközelíthetőségének, kiterjedésének stb. függvényében kijelölhető egy kiválasztott terület, mely a továbbiakban központként működhet az Árpádkori élet bemutatásában. Ez a terület lehet indító helyszíne a medence ránk maradt Árpádkori értékeit bemutató kör/csillagtúrának, tanösvénynek. A központban a régészeti leletek alapján rekonstruálható, illetve fel/újraépíthető egy jellegzetes káli-medencei Árpádkori falu lakóépületekkel, különféle, helyi hagyományos középkori mesterségeket bemutató műhelyekkel, a hajdani étkezési szokásokat s ételeket, italokat felelevenítő konyhával, az akkori életmódot bemutató interaktív kiállítással. Ez a bemutató terület egyben oktatási központként szolgálhat, ahol „rendhagyó történelemórák” keretében ismerkedhetnek a fiatalok a rég letűnt korokkal, s az akkori élettel.

Feladatok:

- A települések vezetésével, civil szervezetek, helyi lakosok, „bebírók”, történészek, régészek, művészek segítségével közös munkacsoport kialakítása
- Az Árpádkori emlékek számbavétele
- Régészeti feltárás
- A tervek készítéséhez, illetve a megvalósításhoz pályázatkeresés, pályázatkészítés
- A bemutatóközpont helyszínének és az egyes állomásoknak a közös kiválasztása
- A különböző funkciók (bemutató terület, oktatóközpont, „konyha”, rendezvényter stb.) számára területbiztosítás
- Árpád kori falu felépítése
- Az Árpádkori élet bemutatása kiállításszerűen, a mindennapi eszközök használata a gyakorlatban, jellegzetes középkori tevékenységek kipróbálása
- Műhelyek az egykori hagyományos mesterségek bemutatására helyi mesterekkel
- Helyi mesterek képzésének megoldása
- Kézműves táborok, tanfolyamok szervezése
- Hagyományos Árpádkori ételek, italok leírásainak felkutatása, átültetése a mai körülményekre
- Hagyományos szőlőfajtákból készített borok
- Hagyományos állatfajták bemutatása
- Tematikus túrák a középkori települések nyomában (lásd. Turizmus fejlesztése fejezet)
- A túrákhoz vezető, illetve járművek (kerékpár, lovas kocs, ló) biztosítása.
- Tájékoztató kiadvány készítése, melyhez a központban lehet hozzájutni
- Környékbeli iskolák számára oktatások szervezése helyi szakember vezetésével
- Közös, mikrotérségi szintű rendezvények szervezése, hely biztosítása
- A központ működtetését végző potenciális helyi vállalkozások megkeresése
- Marketingtevékenység

3.4. Újkori élet a Káli-medencében

Az utóbbi mintegy kétszáz év során további jelentős változások történtek a Káli-medencében. Legjellegzetesebb, ma is látható eredménye a települések belterületén, azok nőtt szerkezetében, girbegurba, kacskaringós, sokszor zsákutcában végződő utcahálózatában, és épületállományában tükröződik. A hagyományos paraszti életmód emlékei ma is sok helyen köszönnek vissza a településeken. A régi épületek, vagy azoknak csak egyes motívumai ma is láthatók, de a felújított illetve az újonnan épült házakon is gyakran feltűnnek. Az épített környezeten kívül számos használati eszköz, illetve mesterség, népszokás, hagyomány is fennmaradt, mely a hajdani élet emléke. Ezeknek a hagyományoknak a megőrzése, s bemutatása azok továbbélését, s a helyi identitástudat megteremtését/erősítését segíti.

Feladatok:

- A Káli-medence hagyományainak felkutatása, összegyűjtése (népi építészet, használati tárgyak, mindennapi élet, hagyományos ünnepek, népszokások, ételek stb.
- Erre alapulva a Káli-medence helytörténeti gyűjteményeinek kialakítása minden településen
- Szakmai párbeszéd az egyes gyűjtemények (felelősei) között
- A hagyományos helyi népi építészet értékeinek megőrzése (lásd Épített értékek védelme fejezet)

3.5. Az ember megjelenésétől napjainkig, avagy az ember tájformáló tevékenysége a Káli-medencében

Az ember már az ősidőktől fogva jelen van a Káli-medencében, s hogy a mai napig jól érzi itt magát, azt a sok évszázadon és nemzedéken keresztül tartó rendkívüli tájalakító munka bizonyítja, aminek során végül apránként, egyes időszakokban pedig jelentősen megváltoztatta a medence arcát, mígnem a mai képére formálta azt. Ennek nyomai számos ponton fellelhetők ma is, a medence minden korból megőrzött egy picit, amelyet túlélésre ítélt az azt követő korszakok sora egészen a mai napig. S hogy eztán hogyan alakul a Káli-medence csodásan egyedi arculata, az immár rajtunk múlik...

- Tematikus túra: Az ember tájformáló tevékenysége a Káli-medencében:
 1. állomás (őskor): szinte érintetlen természet
 2. állomás (római kor): a szőlőművelés meghonosítása;
 3. állomás (a honfoglalás kora): Mindszentkál – Földvár
 4. állomás (középkor): legelőerdők, makkoltatás Monoszló – fás liget; hagyományos, legeltetési állattartás: Salföld major; Malmok: Köveskál – vízimalmok, Királyok szőleje, bányászkodás stb.
 5. állomás (XIX-XX. század): kopárfásítás – Fekete-hegy, fenyőerdők; Monoszló - szélmalom
 6. állomás (XX. század) gyümölcsfa-ültetés - mandulások, barackosok
 7. állomás (XX. század): mai legjelentősebb tájformáló erő a természetvédelem Nemzeti Park és a Kékkúti Ásványvízüzem

4. GAZDASÁG FEJLESZTÉSE

A Káli-medence településeinek felemelkedése, a koncepcionális célként megfogalmazott újránépésedés és önfenntartó falvak alapja a gazdasági, pénzügyi-szervezeti együttműködés, az integráció.

Az önkormányzatok szűk gazdálkodási mozgásterükben (kevés a vagyon, csökken a központi támogatások reálértéke, a helyi adónövelés és hitelfelvétel lehetősége korlátozott, stb.) nagy reményeket fűznek az uniós forrásokhoz, illetőleg egy-egy nagyvállalkozás betelepüléséhez. Ezekkel kapcsolatban érzékeltetni kell, hogy az uniós forrásokhoz is jelentős önerő szükséges, továbbá a projektek fenntarthatósága később rendkívüli nehézségeket okoz, ha a projektet nem sikerül gazdaságossá – lényegében önfenntartóvá – tenni. Mindazonáltal nagy összeget nem lehet folyamatosan elérni pályázatok útján, így az uniós és más hazai pályázati források csak a vegetációhoz elegendőek.

A nagy vállalkozói betelepülések hátránya, hogy a helyi lakosság egyrészt alkalmazott lesz saját településén, kiszolgáltatva a cég profitszükségeinek („cseleedsors”), hiszen a cég a globális piacon méri magát. Ezért, másrészt erős a készlet a térségi kincsek gyors kiaknázására, felélésére, melynek eredménye a – munkahelyek elvesztése mellett – a táji gazdasági adottságok leértékelődése, végső esetben felszámolódása.

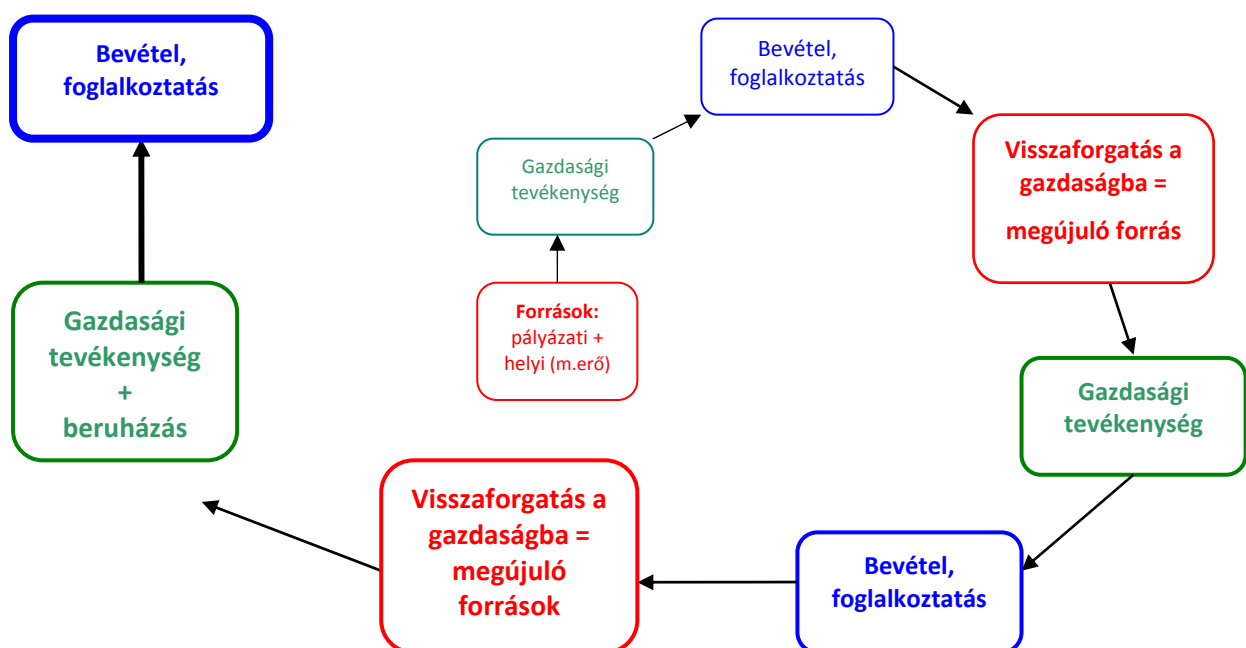
A valódi megoldás az összefogásra épülő gazdaságépítés, ha olyan helyi érdekeltségű cég vagy cégek tudnak kifejlődni, amelyek a tartós helybenmaradásra épülnek, fenntartható módon bányázza a helyi kincsekkel, a kiegyensúlyozott megújulást szem előtt tartva. A források és célok egyesítésével megújuló (fenntartható) gazdasági folyamatot lehet elindítani, amelynek egyúttal elengedhetetlen része a *közösségépítés*. Sőt, a gazdasági folyamatoknak lényegében erre kellene alapozódnuk. (Lásd még következő fejezet)

A települések vezetői a területen kívánatos gazdaság fejlesztésre közvetett módon lehetnek csak hatással.

4.1. Önkormányzati integráció

4.1.1. Gazdasági integráció.

A sikeresen megpályázott hazai és uniós forrásokat, támogatásokat közös, a Káli-medencei falvakat együttesen érintő gazdasági tevékenységekbe kellene fektetni, hogy az munkahelyeket teremtsen, bevételt eredményezzen, ezzel a táj- és település fenntartás lehetősége adott legyen. Infrastruktúrára, objektumra költeni pályázati pénzt, különösen a kezdeti időszakokban, kockázatos, mivel azok fenntartása gondot fog okozni, hiszen a települések ma sem tudják eltartani intézményeiket, épületeiket. Ha elindul egy fenntartható gazdasági folyamat, mely a táji és emberi adottságokra együttesen épül, akkor már felmerülhet objektum építése, mivel adott a fenntartás fedezete. Ezzel a konstrukcióval a gazdasági folyamat növekedési pályára állítható. (ld. ábra)

4.1.2. Pénzügyi-szervezeti integráció.

Térségfejlesztő társaság létrehozása saját gépparkkal, személyi állománnyal, mely a közterület fenntartási munkái mellett bér munkában vállalna megbízásokat az egyes ingatlantulajdonosoknál (fűnyírás, fametszés, permetezés, javítás, szerelés, stb.). Utóbbi tevékenység profitorientált tevékenység lenne.

A térségfejlesztő gazdasági társaság foglalkozna az önkormányzati érdekeltségű ingatlanhasznosítások lebonyolításával, rendezvények szervezésével és koordinációjával. Formailag a társaság egyesítené a non-profit és forprofit formát azzal, hogy közérdekű tevékenysége mellett bevételt termel. Erre kiválóan alkalmas az erre specializálódott vegyes tulajdonú – például: pénzintézet, ingatlanfejlesztő, önkormányzat, esetleg helyi vállalkozók által létrehozott – gazdasági társasági forma, melynek részletes kidolgozása az elhatározást követően válik aktuálissá. Magyarországon létezik ez a gazdasági társasági forma és sikeresen működik is.

A szervezet tehát egyfelől a mikrotérség közterületeinek gondozását, fejlesztését intézné, másfelől pedig ingatlankarbantartási, -felújítási, kertművelési, egyéb bevételt hozó tevékenységet folytatna. A társaság szélesebb körű ingatlangazdálkodással (vásárlás, értékesítés, hasznosítás) is foglalkozna abban az esetben, ha a térségben megfelelő számú, hasznosítható ingatlan van és ezeket jogi, műszaki előkészítés után értékesíteni lehet. Ezáltal érvényesíthetők a medencei érdekek is, hiszen aki birtokban van, az kezdeményezni tud és hatékonyan hárítani. A szervezet közös gépparkkal és személyi állománnyal rendelkezne, és prioritásnak kell lennie a helyi alkalmazottak foglalkoztatásának.

Közös pénzalap – Káli-alap – a közös ügyek pénzügyi fedezetére. Javasoljuk településszintű, illetőleg a medencei települések bevonásával térségi fejlesztési pénzalap létrehozását. Az alapnak egyfelől jelentős induló tőkével (pályázati forrásból, privatizációból, adományokból, egyéb akciókból, pl. falukötvény kibocsátásával), állandó bevétellel (valamely szolgáltatás vagy befolyt adó meghatározott részével) és bevételszerző lehetőséggel szükséges rendelkeznie (ingatlankezelés, -értékesítés, szolgáltatási díjak, stb.). Az alap kiadásai egyrészt a visszaforgatások (pl. infrastruktúra-fejlesztések), rendezvények szervezése és koordinációi lennének, de mivel közcélú rendeltetésű, ezért szociális feladatokat is finanszírozna. Például: ösztöndíj nyújtása tehetséges fiatalok számára, átképzési támogatás, lakáshoz jutás segítése helyi fiataloknak, stb. Az alapot a mikrotérségi intéző kezelné a képviselőtestület(ek), Polgármesterek Tanácsa iránymutatása és ellenőrzése mellett.

Mikrotérségi Intézői munkakör (projektmenedzseri funkció) közös finanszírozása (pályázati pénzből, vagy a települések költségvetésének meghatározott százaléka). Az intéző azon közérdekű feladatokat végzi el, amelyekre minden településnek szüksége van, de jelenlegi alkalmazottainak munkaköre, pozíciója, lehetőségei nem engedik meg ezek elvégzését. A menedzser koordinálná a térségfejlesztési koncepció megvalósítását, a térségi együttműködést, folyamatosan keresné és bekapcsolná a hazai és nemzetközi (uniós) fejlesztési forrásokat a fejlesztésbe. Az intéző bérét, működési költségeit az önkormányzatoknak, illetve ha ez meghaladja a kereteket, akkor pályázati források segítségével kellene finanszírozni. Státusza lehet szerződéses alapú is. Több település menedzselése esetén a feladatköre tágabb lenne és alkalmazottakra (1-2 fő) is szükség volna, attól függően, hogy alkalmazotti vagy szerződéses viszonyban áll.

Fő feladatai, tevékenységi köre:

- pályázati források naprakész figyelése, pályázati dokumentáció elkészít(tet)ése,
- települési és kistérségi együttműködés összehangolása, marketing tevékenység,
- befektető keresése projektekhez, projekt-előkészítés bonyolítása,
- rendezvények szervezése, koordináció,
- elhagyott, illetőleg értékesítendő ingatlanok nyilvántartása, tulajdonviszonybeli rendezése, felmérése, felújításuk, hasznosíthatóságuk költségeinek és piaci árak becslése, az ingatlanok szervezett értékesítése keresleti célcsoportok szerint,
- önkormányzati, vagy az intézményesült térségi szervezet általi ingatlanvásárlás bonyolítása, az ingatlanok ár/érték megbecsültetése,
- ingatlankezelés szervezése: helyi szakemberek, kézművesek, speciális szakmák művelőinek képviselete, ajánlása az ingatlantulajdonosoknak, illetve más megrendelőknek,
- a térség belső rendjének („házi rend”) kialakítása és működtetése, a közélet szervezése,
- kapcsolattartás szakmai és üzleti körökkel, a potenciális befektetők, fejlesztők megkeresése,
- szakképzettség felmérése, hogy mihez értenek a helybeliek, melyek a hiányszakmák,
- koordináció a települések, érdekeltek között.

Megújuló energia integráció: a megújuló energia előállítása, használata eltérő a településeknél, ezért szükség lesz együttműködésre ebben az ágazatban.

Közös termelői, értékesítői, szolgáltató és marketing szervezet létrehozása az egykor volt Hangya szövetkezetek mintájára.

4.2. A gazdaság fejlesztése során figyelembe veendő szempontok

Elsődleges szempont a Káli-medencében, hogy az itt termelt növények, az előállított termékek magukban hordozzák a terület, a táj adottságait, olyan egyedi hozzáadott értékkel, mely méltán jelentheti majd adott termék hírnevét.

4.2.1. Növénytermesztés

- mandula alapanyagú termékek előállítása
- gyümölcslekvárok, esszenciák előállítása
- bio termékek előállítása

4.2.2. Állattenyésztés

- gyepterületek és az állattartás növelése
- őshonos állatok tenyésztése
- feldolgozás lehetőségének megoldása
- helyi termékek előállítása

4.2.3. Szőlészet, borászat

- szőlészet, borászat fellendítése
- minőségi bortermelés
- Kistermelők támogatása, integrációja, termelők összefogása és érdekképviselése
- Pinceszövetkezet jelleggel termelési és értékesítési szövetkezetet létrehozása
- fejlettebb magánpincészetek létrehozásának támogatása
- Káli borok hírnevének megalapozása. Bor-szőlő integráció: a létező eredet- és minőségvédelmi kezdeményezések alapján „Káli bor” márkavédjegy létrehozása és kereskedelmi terjesztése (Káli-brand) a medence szőlész-borászai által. A már meglévő „Káli Királyi Boregylet”, a „Védett Eredetű Káli Királyi Bor” címke ebbe az irányba mutató kezdeményezés.
- borút kijelölése és működtetése
- marketing
- vendéglátóhelyek fejlesztése (lásd Gasztroturizmus fejezet)

4.2.4. Ipari termelés

- egyedi háziipari jellegű termékek előállítása
- szőlő, szőlőmag alapanyagú termékek
- helyi terméket feldolgozó és késztermékké alakító térségi feldolgozók, tárolók létesítése
- helyi termékek presztízsének emelése a Káli-brand tudatos használatával

4.3. Káli-medence védjegy kifejlesztése és alkalmazása

A Káli-medence védjegy a bor-brand mintájára fejleszthető ki és a medencében előállított termékek minőségi védjegyének felelne meg, vagyis, amely terméken a káli-medencei védjegy található, az magas és eredeti minőséget testesít meg.

4.4. Oktatás, szakképzés

A települések újranevesedése, fenntartható települési életmód kialakításához elengedhetetlen óvoda megtartása, és iskola (**közös iskola**) ismételt létrehozása (lásd Élhető Káli-medence fejezet). E mellett megfontolandó ösztöndíjak létrehozása tehetséges, s távlatban a térségben letelepedni szándékozó tehetséges fiatalok számára.

A térségben a földhöz, a tájhoz az állatokhoz igazán értő gazdálkodók száma csökken, egy-két településen már alig akadnak. Szükséges a **gazdák**, földtulajdonosok tájékoztatása, **képzése** a többfunkciós mezőgazdálkodás, illetve a környezetkímélő, korszerű területhasználat és technológiák megismertetése, különösen a Nemzeti Park területén. E szempontból szerencsés a Nemzeti Park jelenléte a területen, hiszen a tudás már jelen van, csupán annak minél szélesebb körű ismertetésére kell hangsúlyt fektetni (lásd Partnerség, Integráció fejezet). Fontos továbbá a turizmus kiszolgálását célzó felnőtt lakosság számára nyelvi, pénzügyi, idegenforgalmi, vendéglátási ismeretek oktatása, gazdaasszony képzés.

- Szakképzések indítása
- Gyakorlati jellegű oktatás, bemutatók szervezése
- Tanácsadó anyagok készítése
- Konferenciák szervezése
- Ösztöndíjak alapítása

5. TURIZMUS FEJLESZTÉSE

A Káli-medence egyedi értékei napjainkban is sok turistát vonzanak. Ennek ellenére kimondható, hogy a turizmusban rejlő lehetőségek, nagyrészt kiaknázatlanok.

A Káli-medence turizmusát a jövőben is az **értékek**, a **művészet**, a **család** hármasa köré kell szervezni. **Nem lenne előnyös a nagy tömegeket vonzó turisztikai termékek létrehozása**, nem cél a tömegturizmus. A megcélzott réteg a kis létszámú, igényes turisták, akik az itt található speciális „termékért” rendszeresen visszatérnek.

A turizmus kapcsán ki kell térni az **idegenforgalmi integráció** szükségességére: a mikrotérség táji, történeti, kulturális, építészeti emlékei kiemelkedő turisztikai jelentőségűek, különösen az árpádkori falvak és életmódjuk bemutatása, a medencében megrendezésre került és megrendezhető művészeti, sport- és családi események (de nem kapolcsi jellemzőkkel) mindegyik települést érintik különböző módon és időben. Az összehangolás jóval nagyobb bevételt, hírnevet hozhat, mint a külön-külön megrendezett falunapok, fesztiválok.

5.1. Fejlesztendő turisztikai ágazatok a szelíd turizmus jegyében

5.1.1. Történelmi turizmus

A történelmi turizmus egyre intenzívebb megjelenésének igen nagy lehetősége van a Káli-medencében, megfelelő kialakítás esetén az egész Káli-medence turizmusának egy jelentős szelete lehetne. (lásd a Történelmi örökség védelme fejezetnél)

5.1.2. Lovas turizmus

Az egykoron lovas magyar nép körében továbbra is kedvelt szabadidős tevékenység a lovaglás. A Káli-medencében ennek kiemelt történelmi hagyományai vannak. Mindszentkállán a lovaspóló klub, Kővágóörsön a lovas udvar ma is biztosít lovaglási lehetőséget, s e mellett számos „lóbarát” van még a medencei falvakban.

A Káli-medence kiemelt természeti környezete, és változatos tájszerkezete miatt kiválóan alkalmas lehet lovasok számára. A fokozottan védett természeti területek védelmének figyelembevételével a külterületei utak tulajdonviszonyának rendezésével biztosítani kell, hogy a medence (és környéke) lóval bejárható legyen. A lovaglás lehetőségének biztosítása mellett oktatás, lovas túrák szervezése, lovas táborok, lovas íjászat, és esetleg egy fedett lovas csarnok működtetése rejlik lehetőségként a lovas turizmusban.

Feladatok:

- **Lovaglótutak** kijelölése, kitáblázása
- **Lovaglóállomások**, pihenőhelyek kijelölése, kiépítése
- Különböző hosszúságú kirándulások szervezése lóháton, hintón, szekéren
- Környező „lovardák” összefogása, újak létrejötte, integráció

5.1.3. Kerékpáros turizmus

Egyre kedveltebb kapcsolódási formává vált belföldön is az ország kerékpárral való megismerése, hiszen bármikor megszakítható, s újratervezhető az útvonal, ezáltal rugalmasan alakítható a program. Számos turisztikai vizsgálat bizonyítja, hogy a kerékpáros több pénzt költ, és hosszabb ideig marad egy területen, s ha már ott van, szeret minél több helyet felkeresni, megismerni. A Káli-medence turizmusának újragondolásakor tehát a kerékpáros turizmusnak kiemelt figyelmet kell szentelni.

Az új Balaton-törvénnyel elfogadásra kerülő Káli-medencei kerékpárút hálózat mellé a települések elfogadták a **medence településeinek körbejárhatóságát biztosító kerékpárút nyomvonalát**. A feladat most már „csak” a **tervezés** és a megvalósítás. A tervezésre az elmúlt években számos pályázat volt, napjainkban már inkább a kivitelezést támogatják. A belső erők és a külső források igénybevételével a Káli-medencei kerékpárutak megépítését kiemelten kell kezelni, hisz ez nagyon jó fellendítő erő lehet a turizmus számára. A kerékpárutak kiépítését követően aztán biztosítani kell a kerékpáros infrastruktúrát, hogy azt, hogy az autóval érkezők is, autójukat letéve kerékpárral is körbe tudják járni a medencét.

- **Kerékpárutak** építése, kapcsolódás a térségi, országos kerékpárút hálózathoz
- **Kerékpáros pihenők** építése
- **Kerékpártárolók** építése a településeken és a jelentősebb látnivaló mentén
- **Kerékpárszerviz, kerékpárkölcsonzók** létesítése
- **Egyéb turisztikai programok összekapcsolás a kerékpározással**

5.1.4. Bakancsos turizmus, természetjárás

A Káli-medence az országos kék-túra részeként a természetjárók kedvelt célterülete is. A Káli-medence azonban nem csak természeti értékei, de egyéb látnivalói miatt is kisebb kerülőkre, kitérőkre csábíthatja az ide érkezőket, ha mindez kellően kommunikált. A már létező tanösvények mellé, újabb tanösvények, túraútvonalak, tematikus túrák útvonalához kellene biztosítani a kapcsolódást, a látnivalók megfelelő ismertetésével. Amennyiben a Káli-medence a tervezett Geopark központja is lesz, ez újabb lehetőségeket rejt magában.

Feladatok:

- a tematikus túrák, tanösvények kapcsolódásának biztosítása az országos kék-túrához
- kapcsolódás borutakhoz
- teljesítménytúrák, emléktúrák szervezése, a bakancsos turizmus népszerűsítése

5.1.5. Falusi turizmus

A térség településein megindult a magánszálláshelyek kialakítása, és van is lehetőség kisebb-nagyobb lakóépületek bérbevételére. A falusi turizmus keretein belül azonban nem csupán **szálláslehetőség** biztosítása a cél, hanem a **tájegységre jellemző gazdálkodási mód, háztáji kultúra** megismertetését is szolgálja. Ennek figyelembevételével növelni kell a valódi falusi vendéglátóhelyek számát. A helyiek számára tanfolyamok keretében is lehetőséget kell biztosítani, hogy elsajátítsák a vendéglátást és ennek gazdasági ismereteit is. Természetesen a falusi vendéglátás keretében helyi termékek értékesítését is célszerű bevezetni, amennyiben a felfejlődő gazdasági tevékenység eredményeként ezek nagyobb számban lesznek jelen a mikrotérségben.

A falusi szálláshelyek kialakításában az Önkormányzatok is részt vállalhatnak, amennyiben egy-egy értékes, védett megvásárlására lehetőség nyílik.

Feladatok:

- **Falusi szálláshelyek** kialakítása az üres, kihasználatlan jellegzetes falusi házakban
- Falusi vendéglátás
- Paraszttudvar bemutatása
- Helyi termékek árusítása

5.1.6. Borturizmus

A borturizmus is nagy lehetőségeket rejt magában a Káli-medencében. A borászat megerősödése jó alapot jelenthet, hogy a környékbeli borutak mintájára, azokhoz kapcsolódva a Káli-medencében is kialakulhasson egy borút. Ehhez azonban a borászat, mint gazdasági ágazat megerősödése, a minőségi bortermelés, a gazdák szervezése, esetleg 1-2 nagyobb borászat betelepülése lenne szükséges. Fontos lenne a gazdák együttműködése, egyeztetett nyitva tartás kialakítása, a vendégfogadás, vendéglátás ismereteinek oktatása, és a hegyeken lévő pincék infrastrukturális ellátásának javítása (út, víz, csatorna). A kialakuló Káli Királyi Boregylet, s e szerveződés köré gyülekező gazdák munkája eredményeként mindez létrejöhet.

Feladatok:

- a Káli-medencei bor elismertségének emelése
- a borászat, mint gazdasági ágazat megerősödése
- gazdák szervezése,
- borutak kijelölése, esetleges más turista utakhoz, tanösvényekhez, látnivalókhoz kapcsolódva

- a borutak állomáshelyeinek nyitva tartását, minősítésüket meg kell oldani
- a borutakat, az egyes vonzerőkhöz, látnivalókhoz kapcsolódva egységes, jól látható **táblarendszerrel** kell jelezni

5.1.7. Gasztroturizmus

Az egyre fejlődő borturisztikai szolgáltatás mellé célszerű lenne a gasztroturizmus kiépítése. A Káli-medence történelmi hagyományai folytán történelmi ételek, a borturizmushoz kapcsolódó étkezés, borvacsorák, a helyi honos állatok feldolgozásából készített ételek külön-külön is kiválóan alkalmasak lennének egy-egy étterem fenntartásra. S amennyiben ezek az éttermek valamely eseménnyel (kulturális, borászati, történelmi) összekapcsolják szolgáltatásaikat, vagy rendezvényeket is szerveznek, nem csak az itt pihenők, de a Balatonnál nyaralók is szívesen ellátogatnának az eseményre.

5.2. Rendezvények, kulturális rendezvények, sportesemények

A Káli-medence szellemisége folytán kiváló helyszíne lenne kulturális eseményeknek, rendezvényeknek, kiállításoknak. Az itt élők és a bebírók között számos olyan neves művész található, akik munkájának bemutatása jó alapot jelenthet a kulturális élet fellendítéséhez. Már most is számos kiállítást, falunapokon színi előadást, filmvetítést, koncertet rendeznek a térségben, de ezek egy-egy falu elszigetelt eseményei. Fontos lenne, hogy ezek összehangolása, egy rendszerben történő értékesítése megtörténhessen, s a táj szépségét is értékelő tájsportok eseményeivel kiegészítve egy egész évi programot jelenthessenek. A programoknak a családok kiszolgálását kell szem előtt tartani. A megindult rendezvények közül a Káli-vigasságok alap gondolata, hogy időben elhúzódó, több hetes rendezvénysorozatot kell szervezni a medence településeinek részvételével igen támogatandó, amely gondolatot a szervezett események többségében tovább kell vinni.

Szükséges feltétel még, hogy legyen téli-nyári üzemű szálláskapacitás. Mivel ma még csak néhány van, ezért először célszerű a **nyári szezon fokozatos nyújtása** a vendégforgalom folyamatos biztosításával. A programok szervezéséhez rendkívül fontos lenne a **Káli Közös Kultúros** (lásd az Élhető Káli-medence fejezetben), aki nem csak a programok szervezését, de azok összehangolását is megoldaná.

Események (példa egy lehetséges változatra):

1. márc. I.: lovas évadnyitó (ügyességi, tájékozódó lovaglás) – Káli-medencei falvak
2. márc. II.: tavaszváró – biopiac, kirakodó - Monoszló
3. ápr. I.: húsvéti túra (Eötvös-kilátó) – Káli-medencei falvak
4. ápr. II.: konferencia (régészet, műemlék, örökség) – Salföld
5. máj. I.: kerékpár – Káli-medencei falvak
6. máj. II.: sziklakerti növények vására- és kiállítása – Szentbékál
7. jún. I.: íjászat, lovasíjászat – Kékkút, Köveskál, Kővágóörs
8. jún. II.: filmösvény – Káli-medencei falvak
9. júl. I.: ómagyar viadalok (sportok) – Köveskál, Balatonhenye
10. júl. II.: Káli-napok, népművészet - Káli-medencei falvak
11. aug. I.: Káli-tusák (triathlon, négytusa, öttusa, hattusa) – Káli-medencei falvak
12. aug. II.: búcsú, víg-a-dalom, út-fesztivál - Kővágóörs
13. szept. I.: lovas-póló - Mindszentkál
14. szept. II.: bor, szüret – Káli-medencei falvak
15. okt. I.: fogathajtás – Salföldi Major
16. okt. II.: média – Mindszentkál
17. nov. I.: tájfutás, teljesítmény túrák - Monoszló
18. nov. II.: konferencia (faluk- és vidékfejlesztés, ökológia) – Kővágóörs

5.2.1. Kulturális rendezvények

A medencében számos rendezvény, tábor létrehozásához kiváló helyszín. Ennek kidolgozása, végiggondolása vállalkozók és pályázatok függvényében alakulhat. Néhány példa a lehetséges rendezvényekre:

- Nyári kulturális fesztivál
- Művészeti hónap:(1 falu, 1 művész, 1művészeti ág) A térségben élő, pihenő művészek bemutatkozásának lehetősége

- Zenei rendezvények (Káli orgonakoncertek, gitár, dob, fúvós találkozó, fesztivál)
- Média és fotóstábor
- Művésztelep, alkotótábor, kézműves tábor
- Filmösvény, filmpark, film és média tábor
- Évente visszatérő vásárok kulturális eseménnyel (kövirózsa vásár, kézműves találkozók és vásárok, biopiac)

5.2.2. Sportesemények

A sportesemények közül főként a tájsportok kedvelőinek lehetne otthona a Káli-medence. A természetjárás, lovaglás, kerékpározás mellett olyan sporteseményeket lehetne szervezni, amelyek ezen szelíd sportok kedvelőit a medencébe vonzzák.

- Káli viadalok: Káli tusa (2-2,5 km úszás Révfülöp-Pálköve között, onnan 5 km futás Kővágóörsre, majd 20 km kerékpározás a Káli-medencében), Káli pentatlon (Kálitusa + íjászat és lovaglás)
- Lovas, sportrendezvények, lovas íjászat
- Tájkerékpározás
- Teljesítménytúrák

E mellett a Salföldön már régóta jó színvonalon működő judo egyesület és tábor támogatása és fenntartása is fontos.

5.2.3. Egyéb rendezvények

Találkozók, konferenciák:

- Vízkonferencia, vízfesztivál (a már megtartott 3 konferencia példájára)
- Épített értékek konferencia és tábor
- Geo találkozó

5.3. A turisták ellátásának javítása

5.3.1. Szálláshelyek kialakítása

A turisztikai szolgáltatás egyik alapvető eleme, hogy a területre látogatók számára megfelelő minőségű és mennyiségű **szálláshelyet** biztosítsanak. A legfontosabb cél a szálláshelyek minél szélesebb kínálatának kialakítása a magas igényeket kielégítő szálláshelyektől a turista/diák szállásig.

- Léptékében a medencéhez illő, nagy tömegeket nem vonzó, de **minőségi** szálláshelyek kialakítása (Káli Inn Art mintájára)
- **Panziók** létesítése (a jelenlegi jól működők mellé) étkezési lehetőséggel, egyéb szolgáltatásokhoz kapcsolódva.
- **Falusi szálláshelyek** kialakítása az üres, kihasználatlan jellegzetes falusi házakban
- A hegyen lévő üres kihasználatlan **présházak** átalakítása szállássá, és egy rendszerben történő hasznosítása
- **Erdei iskolák**, turistaszállások, táborok számára alkalmas szálláshelyek létesítése,
- **Sátorozó hely** kijelölése

5.3.2. Vendéglátás minőségének javítása

A turisztikai szolgáltatás másik alapvető eleme a jó minőségű vendéglátás, mely minden vendégréteg számára megfelelő kiszolgálást és étkezési lehetőséget biztosít.

- **Minőségi éttermek, vendéglátóhelyek** kialakítása
- Helyi gasztronómiai különlegességek készítése és felszolgálása (lásd még gasztroturizmus)
- **Helyi termékeket** árusító kereskedelmi egységek létrehozása

5.3.3. Egyéb szolgáltatások, Infrastruktúra

- Parkolók, Wc-k létesítése a jelentősebb turisztikai csomópontoknál

5.3.4. Turisztikai oktatás (lásd még gazdaság fejlesztése fejezet)

- Gazdasszony képző
- Idegen nyelv oktatás
- Borászati ismeretek oktatása

5.4. Marketing

A Káli-medence látogatottsága jelenleg is meglehetősen nagy, elsősorban a Balaton közelségének és persze a Káli-medence hírnevének köszönhetően. Problémát elsősorban az jelent, hogy a területről nem áll rendelkezésre összegyűjtött, rendszerezett információ, az ide látogató nem kap áttekinthető adatokat sem szóróanyag formájában, sem a honlapokon.

A **marketing anyag** elkészítését megelőzően a terület látnivalóiról (táji, természeti, geológiai, épített értékek), az évenkénti események, a térség turisztikai szolgáltatásai (étkezés, szállás, lovaglás, kerékpár, borút, borkóstolás, művészeti alkotótáborok...stb) és egyéb szolgáltatások **összegyűjtése, rendszerezése szükséges**. Megállapítható, hogy a Nemzeti park értékeiről létezik csak kiadvány.

Ezeket az információkat **szóróanyag**, ismertető füzet, kiadványok és **internetes adatbázis** formájában egyaránt elérhetővé kell tenni. Természetesen a Nemzeti park már elkészített ismertető füzetait kell alapul venni, s ezek információira kell építeni. A területet ismertető Káli-medence honlap kiváló, annak adatbázisát kellene kiegészíteni.

Fontos, hogy a települések felismerjék, hogy a **települési kiadványok, és honlapok nem helyettesítik a közös honlapot, kiadványt**, s fontos, hogy egy helyen lehessen minden adatot elérni. A Káli-medence települései egymás hírvivői is lehetnek, s szolgáltatásaikkal nem egymás konkurenciái.

Tennivalók:

- **Adatbázis** létrehozása
- **Szórólapok, kiadványok**, ismertető füzetek kiadása
- Honlap kiegészítés, rendszeres frissítés
- **Egységes** eligazító **táblarendszer** kialakítása
- **Rendezvénynaptár**
- Kapcsolódás a kistérségi regionális, országos turisztikai kínálatához
 - **Partnerségi** kapcsolatok kiszélesítése turisztikai irodákkal, Balatoni szálláshelyekkel, programszervezőkkel
 - **Kapcsolódás a Balatoni régió**, üdülőkörzet rendezvényeihez, turisztikai kínálatához

6. ÚJSPANÉPESEDÉS

Ha a Káli-medence területén, évszázadokon keresztül, hasonló tájhasználat mellett, a mai népesség többszöröse tudott megélni (idegenforgalmi hasznosítás nélkül), akkor a jelenlegi korszerű mezőgazdasági, élelmiszer-feldolgozó, kereskedelmi, marketing- és idegenforgalmi technikák alkalmazásával ez ma is több mint lehetséges.

Az újspanépesedés realitása:

1) **adott a mikrotérség potenciális eltartóképessége**, mivel a legfőbb, felértékelődőben lévő stratégiai létfenntartó és egyben piaci tényezők jelen vannak a Káli-medencében: édesvíz, élelmiszer, megújuló energia, idegenforgalmi adottságok;

2) **adott az információhoz jutás és a mobilitás lehetősége** az informatikai és telekommunikációs technológia, illetőleg a közlekedési rendszerek által;

3) **hiányoznak a mozgásba lendítő elemek és folyamatok**, mint például:

- befektetésre váró, terméket kereső tőke fogadhatósága;
- *termékek* (mezőgazdasági, élelmiszeripari, idegenforgalmi, stb.) piacképes kidolgozottsága;
- *kereskedelmi kapcsolat*, akár helyi értékesítő szövetkezet („Hangya-szövetkezet” mintájára);
- *márka védjegy*, vagyis olyan marketing-tevékenység, amely a káli-medencei adottságokat (bor, bio, víz, paraszti kultúra, tájépítészet, régészeti emlékek, stb.) „Káli-brand”-ként fogadtatja el a piaccal és a közvéleménnyel;
- helyi *munkamegosztás*;
- *szervezeti, intézményi háttér*;
- mikrotérségi *pénzügyi együttműködés*.

Ha a **lakóhely**, a **munkahely**, a **rekreációs** és a **közületi terek** egysége **helyben**, minél kisebb távolságon belül megvalósítható, akkor az **helyben tartja a lakosokat**. Megteremti az alapját, hogy a generációk ismét együtt éljenek. Hiszen akik lakóhelyük közelében dolgoznak, azok előnyben részesítik azt, hogy helyben vegyék igénybe az egészségügyi és egy sor más közszolgáltatást, hogy gyerekeik helyben járjanak iskolába, és kézenfekvő, hogy helyben igyekeznek megoldani az idősök, fogyatékosok gondozását. Ha helyben élnek, dolgoznak, akkor helyben költenek, fogyasztanak, adóznak, helyben követik nyomon a közügyeket.

Mindez azt is jelenti, hogy ismét lehetőség nyílik több generáció, a családok, rokonságok közös településtérben és tájegységben való együttélésére. A *családi-rokonsági generációk újraegyesülési* folyamata ezáltal reménykeltő módon visszafordíthatja a negatív népessézési folyamatokat.

Az újspanépesedés célcsoportjai:

- helyi lakosok,
- elköltözöttek, akiknek még itt élnek a rokonai,
- elszármazottak, akik kötődnek a tájhoz, településhez,
- „bebírók”, akik tudatosan – a táji-kulturális értékeket, helyi életmódot értékelve – választottak nyaralót, ideiglenes lakhelyet a medencében,
- „bebírók” hozzátartozói, például idős szülők leköltöztetése, akár nyugdíjas otthonba is, illetőleg a gyerekek letelepedése, akik lehetnek helyi vállalkozók, vagy a korszerű telekommunikációs eszközök kihasználásával „táv munkások”,
- művészek, tudósok, más szellemi foglalkozásúak, akiknek a munkavégzési ritmusa kevésbé kötődik állandó tartózkodást igénylő munkahelyhez,
- azon emberek, közösségek, akik az itt felkínálható életformát választják.

Az újspanépesedés folyamatának elindításához számos feltételnek teljesülnie kell a tematikus célok mindegyik területén, azaz a gazdaság fejlesztése legalább olyan fontos, mint a történelmi örökség, a táji, természeti örökség megőrzése, a lakókörnyezet minőségi fejlesztése, az élhetőség javítása.

7. ÉLHETŐ KÁLI-MEDENCE

A térség településeiben a népesség öregedésének megállítása, a medence népességszámának stabilizálása érdekében az itt élők megtartása mellett, fiatal családok letelepedésének, **otthonteremtésének** elősegítése is fontos.

Csak akkor van erre esély, ha olyan települések, olyan települési környezet alakul ki, ahol az emberek otthon érzik magukat. Ez jelenti a külső körülmények (ellátás, infrastruktúra) javulását, tehát egy komfortosabb életvitel lehetőségét, de legalább ilyen fontos, hogy olyan emberek maradjanak itt, kerüljenek ide, akit értékelik a tájat, a környezetet, s ezért ahhoz kötődve képesek azt vigyázni. Ennek megvalósítására csak nagyon jól működő települési közösségek képesek.

7.1. Ellátás színvonalának növelése

7.1.1. Kereskedelem, ellátás, szolgáltatás színvonalának növelése

A települések ellátásának színvonala eltérő. Nagyon nagy problémákkal küzdenek a kistelepülések (Salföld, Monoszló), ahol az egy bolt és kocsmá fenntartása is lehetetlen feladat elé állítja a falvak vezetését. Ezeken a településeken az önkormányzatok felismerve az ellátás szükségességét, annak fenntartása, megtartása mellett küzdenek. A probléma jelenleg a két legapróbb falut érinti, de ha tovább folytatódik a medence népességszámának csökkenése, akkor további településeket is sújthat. A mozgóbolt – bár látszólag ellátja annak feladatát – nem pótolja a bolt közösség-szervező erejét.

A nagyobb települések esetében a lakosság minél teljesebb körű kiszolgálása lenne a cél, hogy a távolabbi városok multinacionális üzlethálózatai ne jelentsenek alternatívát számukra. Ehhez a lakosság tudatos vásárlása mellett a boltok, a boltokat üzemeltető vállalkozások rugalmasságára, és vevőközpontúságára lenne szükség.

Természetesen, ha a turizmus is fellép vásárlóerőként a településeken, akkor az a működő hálózat megerősödését szolgálja. S ezek a boltok alkalmasak lennének a helyi termékek árusítására is.

Feladatok:

- Kistelepüléseken a boltok, kocsmák megtartása, fenntartása
- Nagyobb településeken a boltok áruválasztékának növelése,
- A lakosság tudatos vásárlása
- Helyi termékek árusítása
- Vendéglátó helyek, éttermek létrehozása, működtetése (a turisták és a lakosság számára, (lásd turizmus fejlesztése fejezet)
- Az üdülőnépesség tudatos vásárlásra buzdítása – az üdülőnépesség helyben vásároljon élelmiszert és alapvető háztartási kellékeket, ehhez azon megfelelő színvonalú szolgáltatásra van szükség pl. még a leutazása előtt akár interneten is rendelhessen árut

7.1.2. Oktatás, egészségügyi ellátás

A népesség megtartásának másik alappillére az egészségügyi ellátás, oktatás minél magasabb színvonalra, egyszerű elérhetősége, lehetőség szerint helyben, a Káli-medencében.

7.1.2.1. Oktatás

A Káli-medence utolsó két iskolája (Köveskál, Kővágóörs) az elmúlt években – nem megfontolt települési döntések eredményeként - bezárt. A térségben ma – az Önkormányzatok adatszolgáltatása szerint – 170 iskolás korú gyermek van, akik egy iskola megtöltésére és fenntartható működtetésére elegendő létszámot jelenthetnek.

Az iskola a térségben több dolog miatt is fontos:

- A szülők letelepedési szándékát befolyásolhatja egy jól működő iskola léte/nem léte a környéken (ide jöhetnek ezért, de el is mehetnek e miatt)
- A gyermekek faluhoz, a medencéhez való kötődése kisgyermekkorban alakulhat ki, mely lehetőség elveszik, ha nem helyben jár iskolába
- Az iskola az identitástudat erősítésében élen járhat

A **KÁLI iskola** újraindulása, csak akkor lehetséges, ha a települések mindegyike **közös akarattal** mellé áll, s támogatja azt. Feltételezhetően egy iskola újraindítása nagyobb energiát igényel, mint a meglévők megtartása jelentett volna, de ez a lehetőség már elmúlt. Az új Káli iskolásokat nem is feltétlenül a jelenlegi iskolások közül kellene keresni. Az újjászületés felmenő rendszerben is elképzelhető, amely a családok fokozatos visszacsábítását jelenthetné. Az új iskola fenntartói a települések közössége kell, hogy legyen, de támogatóként a szülők is felléphetnek. Az iskolába a visszatérés akkor képzelhető el, ha az **tantervében, oktatási módszerében újszerű, a környező iskoláknál többet ad, s a környezetvédelmet, környezeti nevelést, hagyományápolást** a Nemzeti Alaptantervben foglaltakon túlmenően is felvállalja, s programjai közé tűzi.

Az iskola újraszületéséig azonban az iskolába járást kell megkönnyíteni a gyerekeknek **iskolabusz**, vagy a települési busz (**falubusz**) igénybevételével, az önkormányzatok szoros együttműködése mellett.

Az iskolások helyben tartása érdekében célszerű lenne megfontolni **Káli-napközi**, vagy települési napközik létrehozását a falvakban.

Az iskola újraéledésének alapja a **jól működő óvoda**, tehát a települések kiemelt feladata kell legyen a jelenlegi óvodák megtartása, azok **nevelési programjának újragondolása**, hogy a Káli-medencén kívül dolgozó szülők számára ne jelentkezzen alternatívaként egy távolabbi óvoda. (A 62 óvodásból 9 már a medencén kívül jár óvodába!!!) Célszerű lenne a **Köveskáli és Kővágóörsi óvodák együttműködésének**, együttműködésének, együtt gondolkodásának megindítása.

Felmerült továbbá egy **bölcsőde** megindításának kérdése. Annak ellenére, hogy nevelési szempontból célszerű, hogy a gyermekeket 3-4 éves korukig az édesanyjuk nevelje, a mai gazdasági helyzetben, s az állam támogatásának csökkenése miatt előállhat olyan élethelyzet, hogy a kisgyermeket bölcsődébe kell adni. Sajnos nyilvánvaló az a tendencia, hogy az a szülő, aki elviszi a medencén kívül bölcsődébe a gyermekét, az már nem fogja visszahozni óvodába, s aztán iskolába sem. Elsődleges feladat tehát a **Káli-bölcsőde** létrehozása az Önkormányzatok együttműködésével.

Mindemellett a gazdaság élénkítésével egyidőben helyi **szaktanfolyamok**, esti iskolák indítására is szükség lenne a felnőtt lakosság számára.

Feladatok:

- Káli-bölcsőde létrehozása
- Káli óvodák megtartása, együttműködésük növelése
- Iskolabusz működtetése
- Káli, vagy települési napközik
- Káli iskola újraindítása
- Szakképzés, tanfolyamok (lásd Gazdaság fejlesztése fejezet)

7.1.2.2. Egészségügyi ellátás, idősellátás, gondozás

Egészségügyi ellátás

A Káli-medencében jelenleg két háziorvosi körzet működik Salföld, Kékkút, Kővágóörs, valamint Mindszentkál, Szentbékál, Köveskál, Balatonhenye, Monoszló települések fenntartásában. Ezen **háziiorvosi körzetek fenntartása** a települések összefogásával, s a rendelések településenkénti rendelések további biztosítása, valamint a **köveskáli gyógyszertár** megtartása nagyon fontos.

Megfontolandó egy **egészségcentrum** létrehozása a Medencében anya és gyermekvédelem közös feladatainak összefogása mellett gyermekorvos, fogorvosi rendelő létrehozásával.

Feladatok:

- Háziorvosi ellátás jelenlegi gyakorlatának fenntartása, háziorvosi rendelők korszerűsítése
- Köveskáli gyógyszertár megtartása
- Egészségcentrum létrehozása

Idősgondozás

A Káli-medence népességének 27%-a 60 év feletti. Ennek ellenére Mindszentkál kivételével egyik településen sem működik idősek napközi ellátása, idősek klubja.

Mindszentkállán az idősek otthona és idősek klubja közös fenntartású intézmény 25 helyi lakos nappali ellátása mellett 25 (jellemzően nem Káli-medencei) időszerű bentlakásos ellátását biztosítja. Szükséges lenne a többi településen a nappali ellátás megoldása, valamint a jelenlegi idősek otthona bővítése.

Feladatok:

- Idősek klubja településenként, vagy szomszédos települések összefogásával,
- Alternatívaként idősek házi ellátásának mikrotérségi megszervezése
- Idősek otthona bővítése

7.2. Környezetredezés

Ahhoz, hogy a lakosság otthon érezze magát a településeken, a medencében az egyedülálló táji, természeti környezet megléte mellett a **vonzó lakókörnyezet** kialakítása is fontos. A régi parasztházak felújításában a bebírók vitathatatlan érdemeket szereztek, mely jó példát jelent az itt élők számára is. E mellett a közterületek, közösségi épületek állapota, rendezettsége lehet példamutató, s közérzet javító a településeken élők, s az ide látogatók számára.

7.2.1. Községi épületek mintaszerű felújítása

A községi épületek funkciójában való megújulása mellett az esztétikai megújulásnak nagy szerepe van a településképp javításában. Példamutató lehet a település közterületeinek rendbentartása, az **önkormányzati tulajdonú** épületeinek **felújítása**, anyaghasználatban, helyi hagyományos szerkezetek alkalmazásában, színezésben. Ha az Önkormányzat mintaszerűen jár el jogosan várhatja el mindezt a község lakosaitól is.

7.2.2. Közterületek tisztántartása

- **Szemétőr** (köz munkások)
- Települések burkolatlan utcáinak szilárd **burkolattal** való ellátása
- Tiszta, rendben tartott **közterületek** (hulladékgyűjtők kihelyezése, árok karbantartása, tisztítása, padka fenntartása)

7.2.3. Új zöldfelületek létrehozása és fenntartása

A települési zöldfelületek rendezése, azok megújulása, új területek kialakítása, kedvező esztétikai megjelenés biztosítása, fasorok telepítése nagyban hozzájárul a településképp megújításához, a mikrotérség kondicionáló hatásának fokozásához. A káli-medencei települések meglévő zöldfelületei, zöldterületei megújításra, felújításra szorulnak. Balatonhenyén egyáltalán nincs zöldterület.

A közösségi célú zöldfelületek fenntartásában nagy szerepet vállalhat a települések által közösen működtetett vállalkozás (lásd Gazdaság fejlesztése fejezet).

Feladatok:

- **Zöldterületek** kialakítása, közparkok építése, parkosítás, **játszóterek** építése
- **Virágos Magyarországért** programban való aktív részvétel
- **Sportpályák** környezetének rendezése és fenntartása
- **Temetőterületek** rendezése és fenntartása, kegyeleti parkok létrehozása
- **Gyomnövények** – elsősorban parlagfű **visszaszorítása** érdekében összehangolt irtási akció szervezése
- **Parlagterületek felszámolása**
- **Fasorok** telepítése

7.2.4. **Épített környezet megőrzése, és minőségi fejlesztés**, (lásd Épített értékek védelme fejezet)

7.2.5. **Légvezetékek megszüntetése** (lásd Infrastruktúra fejezet)

7.2.6. **Káli-környezet imázs** (lásd Turizmus fejlesztése, marketing fejezet)

7.3. Identitástudat erősítése, közösségi élet fejlesztése

7.3.1. Identitástudat fejlesztése, kulturális élet szervezése

A **Káli medence érték**, itt élni olyan kiváltság, ami csak keveseknek adatik meg. Tudja ezt mindenki, aki nem itt él, de ellátogat ide, s egyre inkább sejtik az itt élők is. Ahhoz, hogy az itt élők területhez kötődése minél erősebb legyen, az életkörülmények javítása mellett el kell érni, hogy a lakosság minél inkább magáénak érezze a medencét. Ennek eszköze lehet **közösségi programok szervezése**, programok indítása fiatalok helybenntartására, továbbá a lakókörnyezet megújítása egyaránt.

Fontos, hogy a lakosság aktívan részt vegyen a programokban, azok kidolgozásában, hogy így a programban résztvevők sokkal inkább magukénak érezzék a települést, a mikrotértséget, medencét, annak védelmében és fejlődése érdekében hatékonyabban fel tudjanak lépni. A lakosság mellett fontos az itt ingatlan tulajdonnal bíró beírók bevonása is a közösségi életbe. Számos művész vásárolt itt az elmúlt évtizedekben ingatlant, s művészetük alapja lehet a Káli-medence kulturális központtá válásának. Ez nem csak a turizmus ide vonzása miatt, de a települések népességének összekovácsolása és megtartása miatt is fontos.

Feladatok:

- Közös művelődésszervező alkalmazása
- galériák, káli-medencei művészek és alkotótáborok elérhetőségének, népszerűsítésének koordinálása
- művészeti oktatás erősítése, nyári táborok résztvevőinek közös kiállítási lehetőség biztosítása
- Községi házak közös működtetése, fenntartása
- Községi programok szervezése minden korosztály számára
- Falunap és más évenkénti rendezvények megtartása – aktív részvétel egymás rendezvényein
- Fiatalok számára oktatások, tanfolyamok szervezése

7.3.2. Lakosság letelepedését elősegítő programok indítása

Fiatalok településen tartása, otthonteremtés

Egy település, települési közösség fennmaradása attól függ képes-e a helyi fiatalok megtartására, esetleg új kisgyermekes családok településre vonzására. Ennek legfőbb alapja a megfelelő munkahelyek létrehozása és az iskola, óvoda jól működése mellett az, hogy lehetőségük nyíljon letelepedésre, otthonteremtésre, azaz kellő számú lakótelek álljon rendelkezésükre építkezés céljából.

7.3.2.1. Új lakóterületek kijelölése, telekosztás

A most készülő/elkészült településrendezési tervek többsége kijelöl **új lakóterületeket**. A csatornázás elkészültét követően elhárul az akadály új épületek építése elől. Fontos, hogy ezeken az új parcellázású területeken ne további üdülőépületek épüljenek, hanem a valóban a településen letelepedni vágyók lakótelkeivé válhassanak. Követendő példa Monoszló Önkormányzati lakóterületeinek parcellázása, ahol az építési telkek átadásának feltételeként a tervek szerint helyben lakást, gyermekvállalást kér az önkormányzat.

Az új parcellázásokba az önkormányzatok, ha nem tulajdonosok kevesebb eséllyel tudnak beleszólni. Ha azonban rendezési terv készítéshez, településfejlesztési szerződéshez kötik az új területek beépíthetőségét, esélyük támad arra, hogy a **településfejlesztési folyamatokra hatással legyenek**. Ennek jogi eljárását, és megvalósítását az önkormányzatoknak szakértő bevonásával közösen kellene kidolgozni.

7.3.2.2. Eladó ingatlanok Önkormányzati megvásárlása

A káli-medence ingatlanfejlesztők, befektetők célterületévé vált, a viszonylag magas árak miatt az életkezdő fiatalok nehezen tudnak helyben lakóépületet vásárolni, hisz azok megfizethetetlenek számukra. Az életkezdés segítésére az önkormányzatok lakóépületek megvásárlását követően, bérbe adhatnák kedvezményesen, határozott időre olyan fiatalok számára, akik vállalják, hogy a településen építkeznek.

Ez természetesen azoknak az Önkormányzatoknak szinte elérhetetlen, ahol a település éves költségvetése nem éri el egy lakóingatlan értékét, de területcserével, egyéb területek eladásával meg lehetne teremteni egy pénzalapot, illetőleg közmunka szervezésével segíteni a fiatalokat a lakóépületek felújításában, bővítésében.

7.4. Infrastruktúra fejlesztése

A települések élhetőségének feltétele, egyik kiemelt pontja a közműellátás, közlekedés helyzete, mely befolyásolja az itt élők komfortérzetét.

7.4.1. Közműellátás

A települések közművesítettségét tekintve megállapítható, hogy az **elektromos** ellátás, **gázellátás** minden településen biztosított. Problémát a légvezetékek látványrombolása okoz, melynek megszüntetésére kevés az esély, ám új légvezetékek létesítésének tiltása a helyi építési szabályzatokban felvállalható feladat. E mellett célszerű lenne térségi szinten a Dédász-szal térségi szinten felvenni a kapcsolatot, s az együttműködés lehetőségeit megvizsgálni a földkábelek létesítésének terén.

Az alternatív/megújuló energiaforrások hasznosíthatóságára térségi szinten lenne szükség egy hasznosítási és népszerűsítési programot kidolgozni. Előtérbe kellene helyezni a nagyobb beruházást nem igénylő, kedvezőtlen látványt nem nyújtó napenergia felhasználásának megoldásait. Nem támogatható a szélkerekek telepítése, valamint a Káli-medencén belül energiaültetvények létrehozása. A monoszlói szélmalom visszaépítése esetén megfontolandó, hogy annak nem csak turisztikai, de energiatermelési célja is legyen.

Ivóvízellátás tekintetében **helyi vízbázisra** támaszkodik Mindszentkál, Szentbékáll, Balatonhenye, Monoszló, Kékkút és Salföld. **Nyírádi** regionális vezetékről kapja a vizet Köveskál és Kővágóörs. Cél a medence ivóvízbázisának védelme, hogy hosszú távon a helyi ellátás biztosítható legyen.

A **szennyvízelvezetés** Kővágóörsön részben megoldott, Kékkúton a jelenlegi szennyvíztisztító megszüntetése és a település szennyvizének elvezetése folyamatban van. A többi település szennyvízelvezető hálózata a mai napig nem épült ki. Mindszentkál, Szentbékáll, Köveskál,

Balatonhenye, Monoszló pályázott egy közös szennyvízvezető rendszer, s Köveskálon egy tisztítómű kiépítésére. Salföld a szennyvíz elvezetését és tisztítását helyi tisztítómű létesítésével kívánja megoldani. A beadott pályázatok sikere esetén a szennyvízvezetés megoldódik a településeken, ezt követően a rákötések ösztönzésére kell megfelelő – esetleg közös – megoldást találni.

A csapadékvíz-elvezetés a települések többségében többé-kevésbé megoldott. Azonban szükséges lenne a teljes **csapadékvíz-elvezető rendszer felülvizsgálatára és újragondolására a Káli-medence vízvisszatartásával összhangban.**

Feladatok:

- légvezetékek földkábelre történő cseréje
- megújuló energiaforrások felhasználása
- szennyvízelvezetés megoldás
- ivóvízbázis védelem (lásd Táji, természeti kincsek védelme fejezet)
- csapadékvíz-elvezető rendszer felülvizsgálata (lásd Táji, természeti kincsek védelme fejezet)

7.4.2. Közlekedés

Elsődleges cél az **átmenő forgalom**, átmenő kamionforgalom kizárása, különösen Kővágóörs és Kékkút települések tehermentesítése. A Kővágóörsi elkerülő út kevésbé szerencsés megoldásként a Balaton-partra zúdítja a medencében már elviselhetetlen forgalmat. Ettől szerencsésebb megoldás lehetne a Kékkúti ásványvíz Rt. telephelye és a Tapolcai út összekötése Mindszentkálra térségében, a Kékkúti Öreg-hegytől keletre. A Tapolcai útra ily módon ráterelt forgalom az új Káptalantóti-Diszel út megépítése után települési belterület érintése nélkül hagyhatná el a medencét.

Új utak

A káli-medence, s településeik megközelítése céljából, a településközi kapcsolatok segítésére a Kékkút-Mindszentkálra út megépítése mellett a következő utak építése szükséges még:

- Mindszentkál-Monostorapáti
- Monoszló-Balatoncsicsó
- Monoszló- Vigándpetend
- Monoszló-Balatonhenye

Tömegközlekedés

Az utak megépítése mellett a kapcsolatok erősítése céljából a Volán járatok sűrítésére, a esetleges Káli-járat, iskolabusz beindítása lenne szükséges, természetesen iskolakezdéshez, rendelési időhöz, hivatali félfogadási időhöz, munkakezdéshez alkalmazkodó menetrenddel.

Kerékpárutak

A Balaton törvényben ábrázolt térségi kerékpárutak mellett helyi jelentőségű településközi kerékpárutak építésére lenne szükség. A települések egyezsége az legmegfelelőbb nyomvonalról megtörtént.

A tervezett nyomvonal:

- (Zánka) – Monoszló - Balatonhenye – Köveskál – Szentbékáll – Mindszentkál – Kékkút – Salföld – (Badacsonytomaj) (Btv)
- (Zánka) - Monoszló – (Vigándpetend) (Btv)
- Köveskál – Kővágóörs – Kékkút (helyi kerékpárút)
- Salföld - Kővágóörs - (Zánka, Balatonszepezd)

A tervezett kerékpárutak a turizmus kiszolgálása mellett a településközi kapcsolatok javítását is szolgálnák. E mellett a kerékpáros turizmus kiszolgálására kerékpáros pihenőket, szervizeket, kölcsönzőket is kell építeni, mely feladatok munkahelyteremtést is jelenthetnek.

Feladatok:

- Tömegközlekedési lehetőségek javítása
- Új utak építése
- Átmenő kamionforgalom elvezetése
- Kerékpárút építés

8. PARTNERSÉG, INTEGRÁCIÓ

Az **integráció** fogalom alatt összehangolást, külön részek újraegyesítését értjük térben, családban, táj- és településhasználatban, közigazgatásban, gazdasági tevékenységben, mely csak akkor jön létre, ha kölcsönös előnyökön, érdekeken alapul.

Az **integráció alapja a partnerség**. A közös akarat mentén kimunkált koncepcióban foglaltak megvalósítása csak együtt lehetséges. Egy-egy település hosszútávon önmagában életképtelen. Ehhez jól működő partnerség szükséges.

A **partnerség** nem pusztán összefogás, nem csak közös munka, hanem ezek összessége, azaz **Hit, Akarat és Bizalom** hármas egységén alapuló **együttműködés**, amely a folyamatos **együttgondolkodás** és **párbeszéd** eredményeként, egymással **összefogva**, egymást segítve, de a saját érdekeket is szem előtt tartva kölcsönös előnyöket és kötelezettségeket eredményez. Ezen munka eredményeként az egyes fejlesztési irányok, tevékeny résztvevők olyan integrációja valósul meg, mely elvezet a fejlesztési célok megvalósulásához.

A **közös tevékenység-tevékeny közösség** jelmondatot szem előtt tartva először egy-egy mintaprojekt megvalósításán kell közösen dolgozni, mely további közös munkákat eredményez majd, folyamatosan tágítva a közös tevékenységek körét.

A partnerségnek több síkon kell megvalósulnia:

- Térségi települések önkormányzatai között
- Helyiek, bebírók között
- A Nemzeti Park és a települések között
- A területen lévő Ásványvíz Rt. és a települések között
- Az Önkormányzatok, a gazdasági szereplők és a civil szervezetek hármasa között

8.1. Önkormányzatok összefogása

A közösen kimunkált fejlesztési elképzelések megvalósításának alapja az Önkormányzatok együttműködése kell, hogy legyen. Nagyon fontos az együttműködési szándék kimondása minden település vezetője, képviselőtestülete között. A közös jövőkép megvalósításához vezető út (stratégia) egyes településekre leosztott feladatai ismertek, de ismertek azok a feladatok is, amelyeket hatékonyan, eredményesen csak közösen tudnak ellátni. Közösen kell munkálkodni:

- az igazgatás,
- az oktatás, egészségügyi ellátás, szociális ellátás, idősgondozás,
- a közművesítés, csatornázás,
- az út, kerékpárút fejlesztés,
- a turisztikai fejlesztések,
- a gazdasági fejlesztések,
- az értékvédelem,
- a kultúra,
- a vízügy,
- a pályázatfigyelés és projektmenedzsment területén.

8.1.1. Közös szervezetek, közös státuszok

Polgármesterek Tanácsa/KÁLI TANÁCS

Az Önkormányzati együttműködés alapja a **Polgármesterek Tanácsa** kell, hogy legyen, ahol a térségben lévő gazdasági és civil szervezetek képviselői tanácskozási joggal részt vehetnek.

Ez a legalább havonta összeülő szervezet koordinálja a települések közötti munkát, s operatív döntéseket hoz a közös fejlesztések feladatairól, egyben felügyeli a közösen működtetett pénzalapot, később a szervezetet, valamint a közösen fenntartott státuszokat (főépítész, kultúros, térségmenedzser, stb.).

Munkájának alapja a közösen elfogadott térségfejlesztési koncepció. Döntéseit az egyes települések képviselőtestületi munkájuk során figyelembe veszik. Feladata továbbá közös pályázatok benyújtásáról dönteni (pl. Leader pénzek közös lehívása), a mikrotérségen túlmutató kapcsolatokat ápolása és a Káli-medence érdekeinek képviselése. (lásd Gazdasági fejlesztése fejezet)

Közös térségfejlesztő menedzser Intéző, később cég (lásd Gazdaság fejlesztése fejezet)

Közös fejlesztési pénzalap (lásd Gazdaság fejlesztése fejezet)

Káli Iskola (lásd Élhető Káli-medence, oktatás fejezet)

Közös Káli Kultúros (lásd Élhető Káli-medence fejezet)

A települések vezetésében korábban is felmerült az a gondolat, hogy közös Népművelő, azaz kultúrmenedzsert alkalmaznának.

A Káli kultúros feladata nagyon fontos lenne, hisz egy-egy település önállóan nem képes alkalmazni egy szakembert, közösen viszont meg tudnák fizetni. A közös kulturális rendezvények, falunapok, Káli napok szervezése mellett kiállítások, előadások, koncertek szervezését, művészeti táborok szakmai koordinálását és tanácsadást is felvállalhatna.

Turisztikai menedzser (lásd Turizmus fejlesztése fejezet)

Először a térségi menedzser láthatná el azt a feladatot, utána pedig önálló státusz is létrejöhetne.

8.1.2. Igazgatás - Körjegyzőség

A Káli-medence települései jelenleg 2 kistérségben 4 körjegyzőségben működnek. Hosszútávon ennek fenntartása irreális. Egyrészt az országos szintű szabályozások, támogatások változnak olyan mértékben, hogy ha nem is mondják ki, hogy 1000/2000 (?) fő alatti lakosságszámmal körjegyzőség nem működhet, de gazdaságilag ellehetetlenítik a kis körjegyzőségeket. Másrészt a közös munka, a közös gondolkodás alapja egy közösen működtetett szervezet kell, hogy legyen. Egy közös jegyző, jegyzőség segítheti az együttgondolkodást, valamint információ szállítás és együttműködés serkentő hatása is van. E mellett a többségében főállás mellett Polgármesteri tisztséget vállaló településvezetők munkáját nagyban segítené, ha a kommunikáció a napi feladatok megoldásában hivatal szintjén elintézhető lenne.

Természetesen lehet a Körjegyzőség központja kérdéséből presztízs kérdést csinálni. A két számbavehető település Kővágóörs, és Köveskál joggal gondolhatja, hogy méltó egy ilyen központi szerepre. Ebben a településeknek közösen kell megegyezniük, úgy hogy a körjegyzőségi központi státusz döntésénél figyelembe veszik, hogy további térségileg ellátandó feladatok vannak, - oktatás, igazgatás, turizmus, gazdaság, egészségügy – melyek esetében szintén szükséges központi feladatok ellátása.

A körjegyzőségi központ kijelölésénél azt is figyelembe kell venni, hogy ez nem jelenti feltétlenül a működő polgármesteri hivatalok felszámolását, hisz azok aljegyzőségként, akár önálló aljegyzővel működhetnének tovább.

Az átszervezés feltételezhetően munkaerő felszabadulással jár együtt, amely munkaerő vagy státusz a térségfejlesztés területén lenne alkalmazható.

8.2. Helyiek és nyaralótulajdonosok összefogása

A Káli-medencében jelentős a jelenlévő nyaralótulajdonosok száma. Az, hogy igazán ők tekinthetők-e bebírónak, vagy a településen a teljes évben állandó lakhellyel rendelkező, de valahonnét ideszármazott lakosok, többen többféleképp értelmezik. Mindenesetre az itt állandó lakhellyel nem rendelkező lakóház-tulajdonosok kötődése a tájhoz, a településekhez sokkal erősebb. Az, hogy itt ezen a tájon választották hétvégi házat, amely nyugdíjas korukra lehet, hogy lakhelyük is lesz, kiemelt jelentőségű. Azonban már most egyre több olyan akad közülük, aki nem csak pihenni jár ide, de munkája mobil, és annak egy részét is itt végzi, főként a tavaszi, nyári és kora őszi időszakban.

A települések lakossága és a bebírók között sok ellentét feszül. Mindenesetre a települések vezetése eddig kevésbé használta ki azt, hogy ezek az emberek nem csak szeretik ezt a tájat, de tenni is tudnának érte. Neves művészek, gazdasági szakemberek, tudósok olyan szellemi erőt és kapcsolati tőkét jelenthetnének, amelyek igénybevétele a térség szempontjából nem elhanyagolható. Fontos lenne megszólítani őket, véleményüket, észrevételeiket meghallgatni, (Erre jó alap lehetne a térségfejlesztési koncepció), s megkeresni azokat, akik tudnának, s hajlandóak lennének közös munkára.

Természetesen nem csak a munka, de a települések társadalmi életében is nagyon fontos lenne, hogy a bebírók minél inkább integrálódjanak. Ez több településen több jól szervezett program falunap alkalmával sikerült már. Ezt kellene tovább folytatni, s minél több közös programot szervezni.

Feladatok:

- Bebírók megszólítása, fórumok szervezése településenként
- Kéréseik, észrevételeik, javaslataik meghallgatása, figyelembevétele
- Munkába, közös gondolkodásba bevonható partnerek keresése
- Közös projektek kidolgozása
- Tájékoztató fórum kidolgozása
- Bebírók bevonása helyi rendezvényekbe
- Mecenatúra hálózat (aki fizikailag nem tud tenni, támogasson anyagilag)

8.3. Nemzeti Park és a települések összefogása

A Káli-medence teljes területe a Balatoni Nemzeti Park területén található. A településeken élők sokszor azonban csak a tiltások alkalmával szembesülnek ezzel. A mindennapi életben senkiben sem tudatosodik, hogy ahhoz, hogy az a táj továbbra is ilyen egyedi és értékes maradjon, ahhoz ezek a védelmi intézkedések szükségesek.

A lakosok sokszor a tiltások mögötti természetvédelmi okok ismeretének hiánya miatt nem értik meg a Nemzeti Park intézkedéseit.

Mindezzel együtt a Nemzeti Park számára is nagyon szükséges a helyi lakosság jelenléte. Kiüresedett skanzenfalvak csak díszletül szolgálhatnak egy üres, kongó tájhoz.

Éppen ezért mindkét fél számára elengedhetetlen a már megindult párbeszéd folytatása, intenzitásának növelése. Jó példa a Nemzeti Park és a települések vezetőinek évenkénti találkozója, a salgföldi Nyílt napok, de tovább kell menni a lakosság és a helyi gazdálkodók felé.

Fontos a Nemzeti Park elveinek, elvárásainak, tájkezelési elképzeléseinek ismertetése és népszerűsítése, s a tájvédelem közös gyakorlása.

A geopark létrejötte nagyon jó alapot teremthet a közös munkához, de addig is egy rövidtávú tervet kellene kidolgozni a közös tevékenységre, akciókra.

8.4. Az Ásványvíz Rt. és a települések

Az Ásványvíz Rt. a terület egyetlen nagy tőkével rendelkező multinacionális cége. Speciális helyzete, hogy tevékenysége helyhez kötött, vagyis a jelenlévő kincs, a víz palackozásából és értékesítéséből él.

Az Ásványvíz Rt. **alapvető célja kell legyen**, hogy a medence településeivel jó kapcsolatot ápolva és fenntartva **partneri viszonyt építsen ki**. Ebben a partnerségben a települések önkormányzatai nem kiszolgáltatott környezetként, hanem az értékes kincset birtokló településekként kell, hogy részt vegyenek.

Az Ásványvíz Rt. érdeke, hogy a medence Nemzeti Park terület védelme továbbra is fennálljon, hogy egyedülálló környezetből, védett területről származó egyedi ásványvizet értékesíthessen. Érdeke, hogy a Káli-medence híre terjedjen, hisz az számára is hasznos jelent, s amennyiben pl. a Káli-medence a világörökség területévé válik, az további gazdasági előnyt jelent számára. Ahhoz azonban, hogy a terület fejlődhesen, híre, értéke növekedjen, tenni is kell. **A Káli-medencéért alapítvány** a Káli települések felemelkedéséért jött létre, céljai ma is nagyon aktuálisak és fontosak.

Az **Ásványvíz Rt.**, mint alapító **célja, tenni a Káli-medencéért**. Ez tehát a térség támogatásának a módja. Sajnálatos, hogy az Alapítvány pénztárcája egyre vékonyabb, s a térség felemelkedéséért tett lépések is főként falunapok támogatásában merült ki, melynek rövidtávú hangulatkeltő hatása valószínűleg nagy, de

hosszútávon a medence fejlődéséhez nem tesz hozzá. Első lépésként **megtámogathatná az alapítvány a térségmenedzser státusz létrehozását**, s ha konkrét fejlesztési projektek indulnak, akkor pedig egy támogatási alap létrehozásával az **Önrészt** biztosítaná, illetve a pályázati pénzek utólagos kifizetéséből adódó likviditási gondok áthidalására lenne használható.

Összefoglalásként javasoljuk egyfajta vízügyi integráció létrehozását a települések között: a víz közös kincs, védelme, hasznosítása közös ügy. Cél, hogy az Ásványvíz Rt. 2010-ben lejáró vízjogi engedélyét követően elérhető legyen, hogy a települések is részesedjenek a víz hasznaiból, illetőleg befolyásuk lehessen a víz kitermelésének szabályozására. A mai vízkitermelés csak néhány tucat munkahelyet ad. A koncentrált „vízgyártás” helyett szétteríthetők az ásványvíz különböző feldolgozási lehetőségei, a kereskedelemi-forgalmazási, szállítási, raktározási tevékenység. Cél, hogy a vízkivétel ne növekedjen, s hosszú távon esetleg csökkenjen le a természetesen kifakadó eredeti hozam – 20-30.000 m³ – mennyiségére.

8.5. Vízközség/vízirtokosság?*

Megfontolásra felvetjük, hogy a Káli-medencei települések és a kitermelő cég együttműködése öltön szervezeti és szabályozási formát.

A régebbi időkben egy-egy térség, település részletesen kidolgozta környéke vizeinek a használatát. A forma a hegyközségi vagy erdőbirtokossági mintát követhetné: **vízközség/vízirtokosság**.

A vízközség/vízirtokosság a káli-medencei ásványvíz-gazdálkodás hivatalos alapegysége, köztisztület vagy társulat lenne. Létrejöttét a települések kezdeményeznék azzal a céllal, hogy a természetes újraképződéssel egyensúlyban lévő ásványi vízkivétel védelmében a szervezet szabályozza és szervezze a hozzá tartozó területek vizeinek hasznosítását és kereskedelmét. A vízközség/vízirtokosság tagjai a vízközség területén működő termelők (gazdálkodók) és felvásárlók lennének. A szervezet létrehozását, működését jogi szabályozásba szükséges foglalni. A jogi szabályozás az önszerveződés és a hivatalos szerveződés régmúlta visszatekintő tradícióját újítaná föl, mint pl. a hivatkozott hegyközség, erdőbirtokosság.

Végül is **közös kincsről, nemzeti vagyonról** van szó. A közös kincssel való gazdálkodás az országos intézmények felelősségén túlmenően a helyiek érdekkörébe is tartozik, vagyis közös érdekű gazdálkodást szükséges folytatni. Ha nem lenne kötelező a tagság, akkor is szükség lesz egy vízgazdálkodási "üzemtervre", mint az erdőbirtokosságnál, amelynek a betartása viszont kötelező lenne, hiszen az üzemtervnek nemcsak a gazdálkodási rendre, hanem a kritikus helyzetek speciális intézkedési gyakorlatára is ki kell terjednie.

Alapvető szempont, hogy a vízzel való rendelkezés, a kitermelés, az üzemeltetés, a forgalmazás ne váljon el egymástól, egy érdekkört alkosson, mert ennek alapján lehet következetesen érvényesíteni a közösségi érdekeket (az ásványvíz újratermelődésének egyensúlyát), továbbá, arányosíthatók a terhek, a jogok és a kötelezettségek. Garancia szükséges arra, hogy az értékesítésből keletkező bevételből meghatározott hányadot vissza kelljen forgatni a térségbe, a vízháztartás védelmére, a Káli-medence természeti környezete megújulásának biztosítására, a helyi élet- és munkakörülmények javítására.

A vízközség/vízirtokosság intézményének jogi személynek kellene lennie a fentiek okán is, de azért is, hogy megpályázhasson közösségi (hazai, uniós) pénzügyi alapokat, tőkét vonhasson be, társulhasson befektetőkkel, üzemeltetőkkel, egyéb jogviszonyt alakíthasson ki. A vízközség/vízirtokosságnak – eredendő alapítási elvből következően – egyben olyan gazdálkodási és helyi adottságokban, lehetőségekben gondolkodó, kultúrateremtő és -védő szervezetnek is kell lennie, amely egyensúlyt tud tartani magán- és köztulajdon, magán- és közérdekű gazdálkodás között, ahol gyakorolható az érdekek összehangolásának a módja.

A javasolt új intézmény esetében meg kell jegyeznünk, hogy nyitott kérdés a vízügyi, a bányászati, a felszín alatti kincsek állami kezelésével foglalkozó hatóságokkal való kapcsolat kialakítása. Az ásványvíz is ugyanolyan bányatermék, nemzeti kincs, mint a kőolaj vagy a földgáz. A nemzeti értékű „káli-víz” védelmét is jogszabályokkal kell szavatolni. Elképzelhető, hogy állami intézmények is tagjai (delegáltjai) lennének a szervezetnek.

* A felvetés már korábban publikálásra került a Bács-Kiskun megyei homokhátság vízügyi gondjainak megoldására készült kutatás keretében („A Duna-Tisza közí vízpótlás elmaradásának társadalmi-gazdasági és területfejlesztési következményeiről”. ÉrtékTérkép Kft. - 1995. Megbízó: Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, 1995).

8.6. Önkormányzatok, gazdasági szereplők, civil szervezetek összefogása, integrációja

A Káli-medence felemelkedésének kulcsa a térség gazdasági, társadalmi szereplőinek és döntéshozóinak összefogása. Így jönne létre a tevékeny gondolat mellé a pénz, mint forrás és a magas társadalmi támogatottság is. A medence életét befolyásoló minden komolyabb tett ezen hármas részvételével és egyetértésével történhet csak.

IV.4. A KONCEPCIÓ MEGALAPOZÁSÁT SZOLGÁLÓ PÁLYÁZATOK

NEMZETI FEJLESZTÉSI ÜGYNÖKSÉG, KÖZÉP-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM

Önkormányzatok számára

- KDOP-2007-3.1.1/C. Kistelepüléseken településkép javítása
- KDOP-2008-1.1.1 Regionálisan kiegyensúlyozott, vonzó telephelyi, iparterületi infrastruktúra kialakítása
- KÖZOP-2008-3.2. - Kerékpárút-hálózat fejlesztése
- TIOP 3.4.2-08/1 - Bentlakásos intézmények korszerűsítése (ahol van ilyen)
- ÁROP-2007-1.A.1. Előkészítési tevékenységek támogatása a folyamatok felülvizsgálata és szervezetfejlesztés érdekében
- KEOP - 1.3.0/B - Ivóvízminőség javítása konstrukció - Ivózellátás biztonságának fokozása a vízbázis súlyos veszélyeztetése esetén kétfordulós pályázati komponens
- KEOP 6.1.0/A - A fenntartható életmódot és az ehhez kapcsolódó viselkedésmintákat ösztönző kampányok (szemléletformálás, informálás, képzés)
- KEOP 6.1.0/B - A fenntartható életmódot és az ehhez kapcsolódó viselkedésmintákat ösztönző kampányok (szemléletformálás, informálás, képzés)
- KEOP 6.2.0/A - Fenntarthatóbb életmódot és fogyasztási lehetőségeket népszerűsítő, terjedésüket elősegítő mintaprojektek
- KEOP 6.2.0/B - Fenntarthatóbb életmódot és fogyasztási lehetőségeket népszerűsítő, terjedésüket elősegítő mintaprojektek
- KEOP-1.1.1. Települési szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerek fejlesztése
- KEOP-1.2.0. Szennyvízelvezetés és tisztítás
- KEOP-1.3.0. Ivóvízminőség-javítás
- KEOP-2007-4.1.0. Hő- és/vagy villamosenergia-előállítás támogatása megújuló energiaforrásból
- KEOP-2007-5.1.0. Energetikai hatékonyság fokozása
- KEOP-2.1.2. Önkormányzati árvízvédelmi fejlesztések (ha van árvízveszélyes terület)
- KEOP-2.2.3/A. Ivóvízbázis védelem - A) Üzemelő vízbázisok diagnosztikai vizsgálata
- KEOP-2.3.0. A települési szilárdhulladék-lerakókat érintő térségi szintű rekultivációs programok elvégzése
- KEOP-2.4.0. Szennyezett területek kármentesítési feladatainak elvégzése
- KEOP-3.1.2. Élőhelyvédelem, -helyreállítás, vonalas létesítmények természetkárosító hatásának mérséklése
- KEOP-3.1.3. Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése és helyreállítása
- KEOP-3.3.0. Az erdei iskola hálózat infrastrukturális fejlesztése
- KEOP-6.3.0. Környezetvédelmi célú informatikai fejlesztések a közigazgatásban (e-környezetvédelem)
- TÁMOP-3.3.2. Esélyegyenlőségi programok végrehajtásának támogatására
- TÁMOP-5.2.5/08/1/A - Gyermek és fiatalok integrációs programjai
- TÁMOP-5.2.5/08/1/B - Gyermek és fiatalok integrációs programjai
- TÁMOP-5.2.5/08/1/C - Gyermek és fiatalok integrációs programjai
- TÁMOP-5.3.1/08/2 "Első lépés" - alacsony foglalkoztatási eséllyel rendelkezők képessé tevő és önálló életvitelt elősegítő programjai támogatására
- TIOP-1.2.3/08/01 "Könyvtári szolgáltatások összehangolt infrastruktúra-fejlesztése - "Tudásdepó-Expressz" támogatására

Magánszemélyek számára

- GOP-2008-2.1.1/A. Mikro- és kisvállalkozások technológia fejlesztése

ÖNKORMÁNYZATI MINISZTERIUM

- Az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Sport Szakállamtitkársága pályázata szabadidős programok szervezésére, programszervező feladatkörre

FVM:

- Pályázati felhívás Integrált Községi és Szolgáltató Tér Cím elnyerésére

SZOCIÁLIS ÉS MUNKAÜGYI MINISZTERIUM

- Pályázat helyi önkormányzatok gyermek és ifjúsági feladatai ellátásának (IFJ-GY-07-C) támogatására
- Üdülő körzetek tisztasági programja parlagfű-irtás: közmunka program hátrányos helyzetű, tartósan munkanélküliek foglalkoztatásával
- Regionális közmunka program

ÖTM TURISZTIKAI CÉLÚ PÁLYÁZATAI (2008) 2009-es kiírások vélhetően azonosak lesznek:

- 2008- TU Balaton-2: A Balatoni turisztikai régióban 2008-ban megvalósuló turisztikai vonzerővel bíró regionális rendezvények támogatása.
- 2008 – TU – Balaton – 3: A Balatoni turisztikai régió ismertségét növelő turisztikai marketingeszközök és település közeli turistaútak felújításának támogatása.
- 2008 – TU – Balaton – 1: A Balatoni turisztikai régióban animátorok foglalkoztatásának támogatása.

MEGYEI PÁLYÁZATOK (várható kiírások, minden évben hasonló)

- Veszprém Megyei Önkormányzat (várható kiírás): Veszprém megyei műemlékileg védett épületek és alkotások felújításának és restaurálásának 2009. évi támogatása
- Veszprém Megyei Önkormányzat (várható kiírás): Veszprém megyei települési önkormányzatok és társulásaik fejlesztési célú pályázatait elősegítő saját erő kiegészítésre irányuló 2009. évi támogatására
- Veszprém Megyei Önkormányzat (várható kiírás): verseny- és tömegsport-beruházások támogatása
- Veszprém Megye Kultúrájáért Közalapítvány: kulturális események, programok támogatása
- Veszprém Megye Idegenforgalmáért Közalapítvány Kuratóriuma pályázata turisztikai kiadványok készítése céljából
- A Veszprém Megyei Önkormányzat „A tiszta és virágos Veszprém megyéért” 2009. évi várható versenyfelhívása
- Veszprém Megyei Közgyűlés Oktatási, Ifjúsági és Sport Bizottsága: ifjúsági pályázatok 2009. hasznos szabadidő eltöltést, a lakóhelyhez való kötődést, a meglévő, vagy új nemzetközi kapcsolatok ápolását, vagy kialakulását, a hátrányos helyzetű, és sérült fiatalok számára szervezett rendezvényeket, eseményeket segítik

ÖNKORMÁNYZATI MINISZTERIUM, turisztikai szakállamtitkárság:

- Turisztikai célú pályázatok (borturizmus, falusi turizmus). Aktuális kiírás nincs, de 2009-ben várható ilyen

PRO RENOVANDA CULTURA HUNGARIAE ALAPÍTVÁNY

- Helyi hagyományok feltárását és a hagyományokon alapuló művelődési igények kielégítését megvalósító kulturális közösségek, egyesületek támogatása. (Karácsony Sándor Szakalapítvány)

BALATON FEJLESZTÉSI TANÁCS PÁLYÁZATAI

- Pályázat a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet településein található műemlékek, múzeumok fejlesztésére, a balatoni térség turisztikai vonzerejének növelésére

NKA-PÁLYÁZATOK: (általában minden évben ugyanazok)

- Pályázati felhívás kiemelt kulturális programok lebonyolítására.
- Pályázati felhívás könyvtári korszerűsítésre és minőségfejlesztésre.
- Pályázati felhívás most épülő vagy felújítás alatt lévő közösségi (művelődési, oktatási, önkormányzati, egyházi stb.) épületekre és/vagy annak tereibe készülő – iparművészeti alkotások létrehozására.
- Pályázati felhívás nemzetközi képzőművészeti rendezvények, kiállítások megvalósítására és dokumentálására.
- Pályázati felhívás nemzetközi, országos és regionális szakmai rendezvények, konferenciák, fesztiválok és kiállítások megrendezésére.
- Pályázati felhívás veszélyeztetett helyzetű műemlékek állagmegóvásának, részleges vagy teljes helyreállításának, valamint műemlékek szerves részét képező képzőművészeti alkotások restaurálásának támogatására.
- Pályázati felhívás régészeti lelőhelyek tudományos célú feltárására és állagmegóvására.
- Pályázati felhívás múzeumi szakmai feladatok támogatására.

Norvég Finanszírozási Mechanizmus: pályázatait térségi együttműködésekre (kiírás várható)

Irodalomjegyzék

Településrendezési Tervek

Balatonhenye Településrendezési Terve	VÁTERV95 Kft. – Mezey Mérnöki Iroda (2007.)
Kékkút Településrendezési Terve	Kis Péter Építész Műterme Kft. – Völgyzugoly Műhely Kft. (2006.)
Kővágóórs Településrendezési Terve	VÁTI Kht. (2006.)
Köveskál Településrendezési Terve	VÁTERV95 Kft. – Mezey Mérnöki Iroda (2007.)
Mindszentkál Településrendezési Terve	VÁTERV95 Kft. – Mezey Mérnöki Iroda (2007.)
Monoszló Településrendezési Terve	Magyarország Fesztivál Kft. – TÁJOLÓ-TERV Kft. (2005.)
Salföld Településrendezési Terve	Magyarország Fesztivál Kft. – TÁJOLÓ-TERV Kft. (2006.)
Szentbékáll Településrendezési Terve	ArhiTop Építésziroda Kft. (2007.)

Egyéb Irodalom

A Balaton-felvidék természeti értékei V. – A Káli-medence	Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság – Veszprém (2005.)
Sonnevend Imre: Káli-medence részletes útikalauz	Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság – Veszprém (2001.)
Somogyi Győző – Szelényi Károly: Káli-medence	F. Szelényi House (1992.)
Oltárczi Ferenc: Szentbékáll	QUINT (2004.)
S. Lackovits Emőke: Köveskál	Száz magyar falu könyvesháza
Magyarország kistájainak katasztere	
Tompos Viktor: A Burnót-patak revitalizációs lehetőségei (Fenntartható vízgyűjtő-gazdálkodás)	BCE Tájépítészeti Kar TTT (2007)
A Balatoni Nemzeti Park Kezelési terve	

www.wikipedia.hu

www.monoszlo.hu

www.balatonhenye.hu

www.kovagoors.hu

www.koveskal.hu

www.salfold.hu

www.szentbekkalla.hu

www.mindszentkalla.hu

www.takarnet.hu

www.ksh.hu

www.kalimedence.hu

A koncepcióalkotás során megkérdezett helyi szereplők:

Ifj. Szalai István	Balatonhenye pm.
Pék László	Kékkút pm.
Sebestyén Zoltán	Köveskál pm.
Molnár József	Kővágóörs pm
Simon György	Monoszló pm.
Simonné Vitányi Mónika	Salföld pm.
Sárvári Attila	Szentbékáll pm.
Keszler Gyula	Mindszentkál pm.
Györffy Szabolcs	Köveskál, képviselő
Illés Pál	Köveskál, képviselő
Raffay Béla	Salföld, képviselő
Fábián Gusztáv	Salföld, képviselő
Birkás Balázs	Szentbékáll, képviselő
Balogh László	BNP, igazgató
Selyem Anikó	BNP
Vókó László	BNP, Gázló egyesület
Barcza Gábor	BNP
Pálffy Gyula	borász, Köveskál
Szabó Balázs	kővágóörsi polgár
Németh Ferenc	építész és településtervező, Monoszló - képviselő
Garaguly Tibor	tanácsadó (Kővágóörs)
Somogyi Győző	Káli-medence Környezetvédelmi társaság
Jávor Péter	EKKA
Törkenczy Tibor	EKKA
Tombor István	borász, Köveskál
Kerner Gábor	építész, Kővágóörs
dr. Szabó Tímea	Kékkúti körjegyző
Szabó Balázs	Kékkúti Ásványvíz Zrt, Külszolgálatokért felelős igazgató
Káli medencei polgármesteri hivatalok dolgozói	
Káli medencei polgárok, bebírók, nyaraló tulajdonosok...	